

Ernazarova G.O. Chudakova V.P.
Yakubova M.Y. Oblaqulov Sh. D.

KREATIV PEDAGOGIKA ASOSLARI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

KREATIV PEDAGOGIKA ASOSLARI

O'quv qo'llanma

Mualliflar:

Ernazarova Gulnora Oblaqulovna

Chudakova Vera Petrovna

Yakubova Marhabo Yusufovna,

Oblaqulov Sherali Davronovich

Toshkent-2023

«Nazokathon ziyo print»

UO*K 37.0;159.9;001
KBK 74.2;88
E-35

Ernazarova G. O., Chudakova V. P., Yakubova M.Y., Oblaqulov Sh. D./ Kreativ pedagogika asoslari / O'quv qo'llanma. - Toshkent: «Nazokathon ziyo print», 2023. - 170 bet.

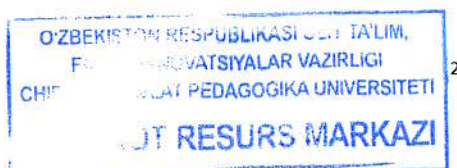
Ushbu o'quv qo'llanma kreativ pedagogika fanidan ilmiy-amaliy bilim, konikma va malakalarni shakllantirish va rivojlantirish masalasiga bag'ishlangan, magistraturaning 5A110902 – Pedagogika va psixologiya yo'nalishi talabalari tanlov fani uchun mo'ljallangan bo'lib, undan pedagogika fanlari o'qituvchilari, malaka oshirish kursi tinglovchilari, bakalavriatning pedagogika yo'nalishlari talabalari ham foydalanishlari mumkin.

Данное учебное пособие посвящено вопросам формирования и развития научно-практических знаний, умений и навыков по дисциплине креативная педагогика, предназначено для конкурсной дисциплины студентов направления 5A110902 – Педагогика и психология магистратуры и может быть использовано преподавателями педагогических наук, слушателями курсов повышения квалификации, студентами педагогических направлений бакалавриата.

This training manual is devoted to the formation and development of scientific-practical knowledge, conics and skills in the field of creative pedagogy, 5A110902 – pedagogical and psychological direction of the master's degree students are designed for the subject of choice, it can also be used by teachers of Pedagogical Sciences, listeners of the course of professional development, students of pedagogical directions of

- Mulliflar:** **p.f.d., prof. G.O.Ernazarova-** Chirchiq davlat pedagogika universiteti, "Umumiy pedagogika" kafedrası professori, p.f.d.
Chudakova Vera Petrovna –PhD, Ukraina milliy pedagogik fanlar akademiyasi pedagogika instituti bosh ilmiy xodimi
Yakubova Marhabo Yusufovna, Oblaqulov Sherali Davronovich - Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, ilmiy-tadqiqotchilari
- Taqrizchilar:** **p.f.d.,prof. X.Ibraimov** Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti direktori
p.f.d.,prof. Ximmataliyev D.O. CDPuning "Pedagogika va menegment" kafedrası professori

ISBN 978-9943-8977-4-8

© Ernazarova G. va b., 2023
© «Nazokathon ziyo print», 2023

Kirish

"Kreativ pedagogika asoslari" fanimagistratura talabalarini kreativ pedagogikaning nazariy asoslari, tamoyillari, pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar bilan tanishtiradi. Ularda o'quv va ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonini, talabalarning pedagogik ilmiy-tadqiqot faoliyatlarini samarali tashkil etishga nisbatan kreativ yondashish malakalarni rivojlantiradi.

Mashg'ulotlar uchun didaktik ishlanmalar tayyorlash, nazariy va amaliy mashg'ulotlar uchun o'quv topshiriqlari turlarini belgilash, o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish, o'quv topshiriqlari uchun ish qog'ozlarini hamda o'quv fanlari bo'yicha sinov topshiriqlarini tayyorlashga kreativ yondashish ko'nikmalarini shakllantirish, mavzu mohiyatidan kelib chiqqan holda to'liq, g'oyaviy mazmun va ilmiy asoslarga ega, amaliy qiymatga ega o'quv materialini tayyorlay olish, mashg'ulotlar uchun mo'ljallangan o'quv materialining vizual xususiyat kasb etishiga erishish, keyslar va darajali testlar to'plamini shakllantirish borasidagi ko'nikmalarining malakaga aylanishini ta'minlash kabilar kreativ pedagogika asoslari kursini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladi.

"Kreativ pedagogika asoslari" mazmunida "Kreativlik" va "Kreativ pedagogika" tushunchalarining mohiyati, kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti, tarkibiy tuzilmasi va muhim kategoriyalari, ilmiy tadqiqot metodlari, pedagoglarning kreativlik sifatleri, kreativlik imkoniyatlari va malakalari, pedagoglar kreativ imkoniyatining muhim darajalari va ularni aniqlovchi mezonlar; pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning samarali yo'llari va shartlari, pedagoglarda kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar, pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini aniqlash shakllari, metod va vositalari, pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish bosqichlari, metod va vositalari to'g'risidagi bilimlarga ega bo'lishi pedagogik kreativlik sifatlarini egallashi ko'zda tutilgan.

1-modul: Kreativ pedagogikaning umumiy asoslari

Mavzu. "Kreativlik" va "Kreativ pedagogika" tushunchalarining mohiyati va pedagogik kreativlikning dolzarbligi

Reja:

1. "Kreativlik" va "Kreativ pedagogika" tushunchalarining mohiyati
2. Kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti.
3. Kreativ pedagogikaning tarkibiy tuzilmasi va asosiy kategoriyalari.
4. Kreativ pedagogikaning boshqa fanlar bilan aloqadorligi.
5. Kreativ pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlari.

Tayanch tushunchalar: *kreativlik, pedagogika, "Kreativ pedagogika" fani, fanning maqsadi, fanning vazifalari, fanning ob'ekti, fanning predmeti, fanning tarkibiy tuzilmasi, fanning asosiy kategoriyalari, Kreativ pedagogikaning boshqa fanlar bilan aloqadorligi, ilmiy- tadqiqot metodlari.*

Mamlakatimizda mustaqil hayotga kirib kelayotgan yoshlarimizga kasb sirlarini egallashi, sog'lom raqobatga asoslangan mehnat bozorida o'z o'rniga ega bo'lishi uchun zamin yaratishni bugun zamonning o'zi talab qilmoqda. Davlat dasturi hamda boshqa huquqiy-me'yoriy manbalarda mutaxassislar kasbiy tayyorgarligini shakllantirish uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan ta'limiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilayotganligini yana bir bor tasdiqladi. Ta'lim jarayoni o'z mazmun-mohiyatiga ko'ra bo'lajak mutaxassis uchun kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirish hamda o'z-o'zini kasbiy va shaxsiy shakllantirish davri hisoblanadi. Kasbiy ta'limning mazkur davrida bo'lajak mutaxassis kasbiy, intellektual, kreativ va innovatsion shakllanish bosqichlarida faol sub'ekt sifatida ishtirok etadi va o'z imkoniyatlarini amalga oshiradi. Shu orqali unda tanlagan kasbiy faoliyatiga nisbatan qadriyatli yo'nalganlik, ongli motivatsiya va bilish faolligi rivojlanib, zaruriy kasbiy tayyorgarlik shakllanib

boradi. Mavjud holat bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini shakllantirish jarayonida o'qituvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi interaktiv hamkorlikni va mustaqil – ijodiy munosabatlarni talab qiladi.

O'qitish jarayoniga innovatsion hamda ijodkorlik yondashuvlarini qaror toptirishga bo'lgan ehtiyoj "Kreativ pedagogika"ning pedagogik turkum fanlar orasida mustaqil fan sifatida shakllanishiga sabab bo'ldi.

Kreativ pedagogika asoslari pedagogika fani, umumiy va kasbiy pedagogika hamda pedagogik psixologiya, ta'lim texnologiyasi kabi fanlarning metodologik g'oyalarga tayanadi.

"Kreativ pedagogika" fanining umumiy asoslari mutaxassis, shu jumladan, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kamol topishlari uchun zarur shart- sharoitni yaratishga xizmat qiladi.

Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi o'z mohiyatiga ko'ra jarayon tarzda namoyon bo'ladi.

Kasbiy yetuklik inson ontogenezing muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish g'oyalarining qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha bo'lgan jarayonda kechadi.

Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami o'zgarishining o'zaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar hamda inson ontogengizi – tug'ilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorislylikni taqozo etadigan faoliyat bilan bog'liq.

Kreativ shaxsning shakllanishini shaxsning ma'lun yo'nalishda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi deb atash mumkin. Ushbu jarayon:

biologik va ijtimoiy omillar,
shaxsning faolligi va kreativ sifatlari,
mavjud shart-sharoit,
hayotiy va kasbiy shartlangan hodisalarga bog'liq.

Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonini anglash uchun avvalo, "Kreativlik" tushunchasining ma'nosi haqida to'xtalib o'tamiz:

Ken Robinsonning fikriga ko'ra, "Kreativlik – o'z qiymatiga ega original g'oyalar majmui" sanaladi.

Gardner esa o'z tadqiqotlarida ushbu tushunchani shunday izohlaydi: "Kreativlik – shaxs tomonidan amalga oshirilaigan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni aks ettirishi va ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim".

Emebayl esa, "Kreativlik- muayyan soha bo'yicha o'zlashtirilgan puxta bilimlar bilan birga yuqori darajada noodatiy ko'nikmalarga ham ega bo'lish" demakdir deb fikr yuritadi.

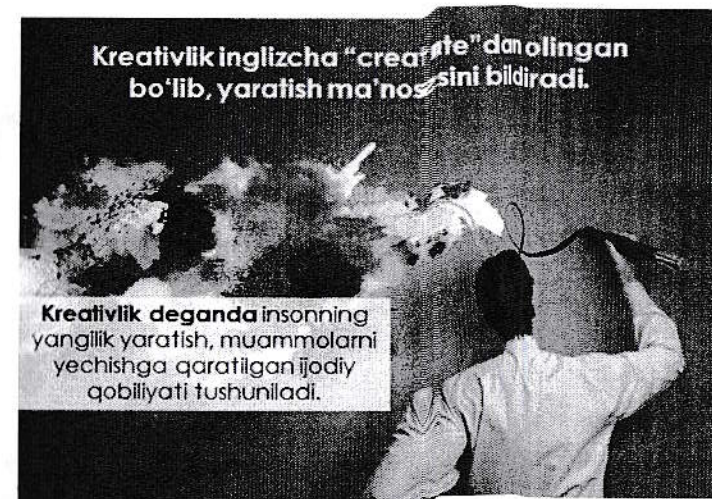
Patti Drapeau nuqtai nazariga ko'ra, "Kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash" sanaladi. Har tomonlama fikrlash talabalardan o'quv topshiriq, masala va vazifalarini bajarishda ko'plab g'oyalarga tayanishni talab etadi. Bundan farqli ravishda bir tomonlama fikrlash esa birgina to'g'ri g'oyaga asoslanishni ifodalaydi.

Yuqorida bildirilgan fikrlarga tayangan holda "kreativlik" tushunchasini quyidagicha sharhlash mumkin:

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati

S.M. Godninning ishlarida talabaning shaxsiy xislatlari pedagogik jarayonning sub'ekti sifatida yoritiladi. Unga quyidagilarni kiritadi: o'qitishning hozirgi va kelgusi bosqichlari uchun qabul qilingan o'quv - tarbiya jarayonining maqsadi, vazifasi va ko'rsatmalarini anglay bilish; intellektual mehnatning yangi tadbirlarini egallash; maqsadga muvofiq kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash va mustaqil tahsil olish,

qiyinchiliklarni a'lo darajada yenga bilish, o'sish va mustahkam o'rin egallashning kengayotgan intellektual va kasbiy imkoniyatlari, istiqbollari bilan qoniqish, o'zining sotsial roli, funktsiyasini bajarishda faol munosabatda bo'lish.

Innovatsion pedagogik jarayonning muhim unsurlari shaxsning o'z-o'zini boshqarishi va o'zini-o'zi safarbar qila olishi hisoblanadi. Uning eng muhim yo'nalishlaridan biri talabalarning bilish faolligini rivojlantirish. Bunday yo'nalish talabalarning o'quv ishlarini faollashtirish, ularning kasbiy ixtisoslashishini aniqlab olish faolligini o'z ichiga oladi. O'qituvchining innovatsion faoliyatiga yaratuvchilik jarayoni va kreativ faoliyat natijasi sifatida qaraladi.

V.A. Slavenin o'qituvchining innovatsion faoliyatini tuzishda unga akmeologik jihatdan yondashadi.

Akmeologiya (akme) - yunoncha oliy nuqta, o'lar, gullagan, yetuk, yeng yaxshi davr degan ma'nomni bildiradi. B.G. Anan'ev, N.V. Kuzmina, A.A. Derkach va boshqalar kasbiy faoliyatning samarasini oshirish bilan yo'g'rilgan inson hayotining eng ijodiy davrlari, yetuklik bosqichlari to'g'risida fikr yuritadilar. Ular yetuk

insonlarning professionalizmi, shaxs rivojlanishining gullagan davridagi psixik qonuniyatlari, professionalizmga yetishdagi balandliklardan ota olish masalalari bilan shug'ullanganlar. V.A.Slastenin akmeologiyaning yuksak professionalizmga, mutaxassisning uzoq ijodiy umr ko'rishiga olib keladigan sub'ektiv va ob'ektiv omillarini asoslab berdi. Ob'ektiv omillarga olingan ta'limning sifatini, sub'ektiv omillarga esa insonning iste'dodi va qobiliyatini, ishlab chiqarish vazifalarini samarali hal qila olishidagi ma'suliyatini, mutaxassislarga yondashuvini kiritadi. Yuksak professionalizmga erishishning omillari sifatida quyidagilar ko'rsatiladi: iste'dod nishonalari; o'quvlik; qobiliyat; iste'dod; oila tarbiyasi sharoiti; o'quv yurti; o'z xatti-harakatlari.

Akmeologiya ilmiy nuqtai nazardan professionalizm va ijod munosabatida olib qaraladi. Bunda quyidagi kategoriyalar farqlanadi:

ijodiy individuallik; o'zining o'sish va takomillashish jarayoni; o'z imkoniyatlarini amalga oshirish sifatidagi kreativ tajribasi.

O'qituvchining kreativ individualligi quyidagilardan iborat: intellektual-kreativ tashabbus;

bilimlar kengligi va chuqurligi intellektual qobiliyati; ziddiyatlarga nisbatan xushyorlik, ijodga tanqidiy yondashuv, vujudan yaratuvchilikka kurashchanlik qobiliyati; axborotlarga tashnalik, muammolardagi g'ayri odatiylikka vayangilikka bo'lgan his-tuyg'u, professionalizm, bilishga bo'lgan chanqoqlik.

V.A.Slastenin kreativ individualizmni ro'yobga chiqarishning asosiy vazifalarini quyidagicha belgilaydi: ijtimoiy mohiyat kasb etgan madaniyatni boyitish; pedagogik jarayon va shaxs bilimlarini yangilab turish; samarali va ahamiyatli me'yorlarni belgilaydigan yangi pedagogik texnologiyalarni topish; shaxsning o'z taqdirini o'zi belgilash va o'zini o'zi namoyon qila olishi asosida o'z rivojlanishini ta'minlash kabilar.

Innovatsion faoliyat tuzilmasi tahlilida akmeologik yondashuv o'qituvchining kasbiy mahorati cho'qqilariga yerishuvida uning shaxsi rivojlanish qonuniyatlarini ochish imkonini beradi. O'qituvchi innovatsion faoliyatining eng muhim tavsifi kreativlikdir.

Kreativlik termini Angliya-Amerika psixologiyasida 60-yillarda paydo bo'ldi. U individning yangi tushuncha yaratishi va yangi ko'nikmalar hosil qilish qobiliyati, xislatini bildiradi. J. Gilford kreativlikni tavsiflaydigan qator individual qobiliyatlarni ko'rsatadi:

fikrning ravonligi; fikrni maqsadga muvofiq yo'llay olishi; o'ziga xoslik (originallik);

qiziquvchanlik; farazlar yaratish qobiliyati; xayol qila olish, fantastlik (fantaziya.)

M.N.Gnatko kreativlikni kishining ijodiy imkoniyati, sotsial ijodiy faollikni namoyon qila olish qobiliyati bilan shartlangan kishi individlarining qandaydir maxsus xislati deb qaraydi. Ijod tushunchasini belgilashda u jarayon-natija tavsifidan, kreativlikni belgilashda esa sub'ekt-shartlilik tavsifidan foydalanadi [4,5].

D.B.Bogoyavlenskaya ishlarida ijod tahlili birliklari belgilab berilgan. Bunday birlik sifatida muallif intellektual faollikni ko'rsatadi hamda uning uchta bosqichini ajratadi:

- shaxsning bu bosqichga, unga tashqaridan berilgan vazifalarni tashabbusiz qabul qilish xarakterlidir;

- intellektual faollikning evristik bosqichi. Bu bosqichda o'z faoliyati tarkibi va tuzilmasini tahlil qilish davom yetadi, yangilik ochish oqilona hal qilishga imkoniyat beradigan ayrim vazifalar qiyoslanadi;

- intellektual faollikning kreativ bosqichi. Bu bosqichda qo'lga kiritilgan empirik qonunlar kelgusi tadqiqotlar uchun maqsad bo'lib qoladi.

Rag'batlantiruvchi, samarali va evristik bosqichga qoloq (ekstensiv) aqliy faoliyat, kreativ bosqichga intellektual faoliyat xosdir. N.M. Gnatko kreativlik mexanizmlarini quyidagi bo'limlarga bo'lib o'rganishni taklif etadi: potentsial kreativlik; faoliyatdagi kreativlik.

Potentsial kreativlik N.M.Gnatkoning fikricha, muayyan tashqi sharoitlarda faol kreativlikka aylanishga nazariy tayyor shaklda namoyon bo'ladigan individning potentsial joylashishini anglatuvchi kreativ faoliyatdir. Potentsial kreativlik ijodning zaruriy subektiv shartidir.

Faoliyatdagi kreativlik-faoliyatning biror turida ijodiy faollik ko'rsatuvchining bevosita tayyorgarligini ta'minlaydigan faoliyatning u yoki bu turi tavsifli potentsial kreativ individumning individual tavsiflari aloqalarini yuzaga keltiradi. Faol kreativlik ijodning yeng muhim subektiv shartidir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, potentsial kreativlik, amalga oshirish mumkin bo'lgan kreativlikdir. Uni faoliyatdagi kreativlikka o'tkazish muayyan faoliyat turini tashuvchi (sub'ekt) tomonidan uning o'zlashtirilishida tub o'zgartirishlar qilish orqali amalga oshadi.

V.A.Slastenin, N.M.Gnatkoning potentsial kreativlikni muntazam faoliyatdagi kreativlikka taqlid qilish asosida o'zgartirib borish haqidagi qarashlariga qo'shilgan holda uni to'ldirib, kreativlik taqlid qilish, nusxa olish yo'li bilan rivojlanadi hamda taqlid qilish asosidagi ijod, haqiqiy ijodga olib keladi, deb hisoblaydi.

O'qituvchi faoliyatidagi kreativlikning bir necha bosqichlarini belgilash mumkin: Birinchi bosqichda tayyor metodik tavsiyanomalar, yo'riqnomalar amaliyotga ko'chiriladi; ikkinchi bosqichda mavjud tizimga ayrim moslamalar (modifikatsiyalar), metodik usullar kiritiladi; uchinchi bosqichda g'oyani va amalga oshirish mazmuni, metodlari, shakli to'la ishlab chiqiladi; to'rtinchi bosqichda esa o'qitish va tarbiyalashning o'z betakror konsepsiyasi va metodikasi yaratiladi.

Demak, o'qituvchining individual kreativ qobiliyatini shakllantirish shaxs rivojlanishi va yangilanishining dinamik innovatsion jarayoni sifatida tushuniladi. Individual kreativ qobiliyatni xarakterlaydigan samarali o'z-o'zini anglash quyidagilarni qamrab oladi: o'zini boshqalarga qiyos qilish asosida o'z shaxsining betakror ekanligini anglay olishi; o'zi to'g'risidagi kreativ ko'rinishlar va tasavvurlar to'plami; individual kreativ o'ziga xosliklarning bir butunligi va uyg'unligi, ichki birligi; shaxsning o'z rivojlanishidagi dinamiklik va doimiylik jarayoni va uning ijodkor sifatida shakllanishi; shaxs o'zini namoyon qila olishi va o'zining muayyan ishlarni amalga oshirishga hozir turganligi; ijodkor sifatida o'zini baxshida qila olishi va shaxsiy hamda ijtimoiy vaziyatlarda o'zining o'rini anglay olish kabilar. Kadrlar tayyorlashda innovatsion, progressiv ta'lim, akmeologik omillarni inobatga

olib, unda shaxsga individual, insonparvarlik tamoyillari asosida yondashuvni, bu narsa o'z navbatida o'quvchilardagi professional mahoratni o'stirishni nazarda tutadi. Bu vazifalarning amalda ruyobga chiqishi har bir shaxsning taraqqiyot davrlariga mos ravishda rivojlanishi va mehnatining mahsuldorligiga erishishni ta'minlaydi, shaxsning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlaydi.

Ko'plab tadqiqotlarda **intellekt** va **kreativlik** o'rtasidagi aloqadorlik xususida turlicha qarashlar mavjud. Bir guruh tadqiqotchilar ular o'rtasida hech qanday bog'liqlik yo'q ekanligini uqtirsalar, ikkinchi guruh vakillari kreativlik va intellekt darajasi bir-biriga bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar.

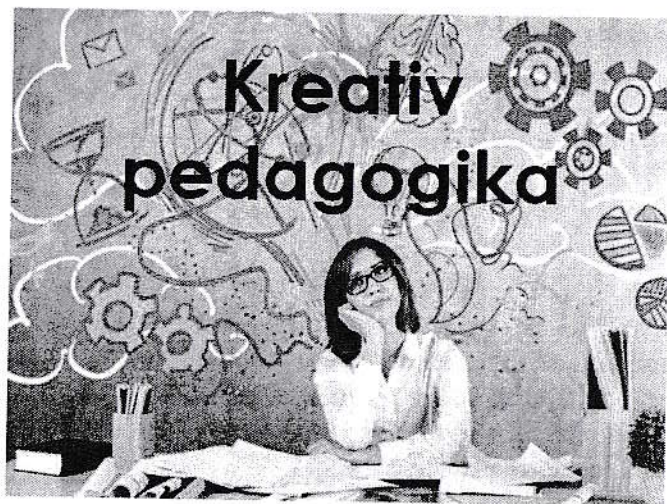

Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his- tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, "Talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi.

Xorijiy mamlakatlarda barcha sohalarining mutaxassislari kabi o'qituvchilar ham o'zlarida kreativlik sifatleri mavjudligi va uning darajasini aniqlab boradi. Buning uchun ular Ye.P.Torrens tomonidan asoslangan va shaxsning kreativ tafakkurga

egaligini aniqlovchi testdan o'tadi. Mazkur test shaxs kreativligi va uning darajasini ijodiy faoliyatni tashkil etishdagi faollik, tezkor fikrlash, o'ziga xos (orginal)lik va takomillashganlik kabi mezonlar bo'yicha baholash imkoniyatini yaratadi. O'quvchi tomonidan tavsiya etilgan savollarga beriladigan javoblar aynan mana shu to'rtta mezonni qanoatlantirishi lozim.

Ta'lim tizimini boshqarish organlari har yili ta'lim muassasalarida yuqori samaradorlikka erishishga e'tibor qaratadi. Ana shu maqsadda o'quv dasturini ishlab chiqiladi, yangi o'quv darsliklari yaratiladi. Bu esa ham talabalar, ham o'qituvchilarni kasbiy o'sishlariga yordam beradi. Olib boriladigan amaliy harakatlar talabalarda yutuqlarga erishish, olg'aintilishga bo'lgan ehtiyojni muayyan arajada yuzaga keltiradi, ularning o'quv-bilishqobiliyatlarini bir qadar rivojlantirishga yordam beradi.

"Kreativ pedagogika" quyidagi ikki holatni kafolatlay olishi zarur:

1. O'quvchilar tomonidan o'quv fanlarini past o'zlashtirayotgan va ularni o'rganishni zerikarli deb hisoblayotgan talabalar e'tiborlarini fan asoslarini o'zlashtirishga jalb etish;

2. O'qituvchilarga talabalarda kreativ fikrlash va ijodiy faoliyat natijalarini

rag'batlantirishga xizmat qiladigan strategiya va vositalarni tavsiya etish qilish orqali auditoriyada ulardan samarali foydalanishlari uchun imkoniyat yaratish.

Pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lmisligi tufayli talabalar ham qiziqarli va ajoyib g'oyalarga ega bo'lsalar-da, biroq, ularni ifodalashda sustkashlikka yo'l qo'yadi. Buning sababli ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan metodlar talabalarda erkin, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmasligi bilan belgilanadi. Muallif tomonidan tavsiya qilingan vosita va strategiyalar talabalarda kreativlikni rivojlantirishda o'qituvchilar uchun qo'l keladi hamda talabalarda o'quv fanlarini o'rganishga bo'lgan qiziqish, intilishni rivojlantiradi.

Pedagog tomonidan ushbu shakllarda kasbiy faoliyatning samarali tashkil etilishiuning kreativligi qay darajaa ekanligiga bog'liq bo'ladi. Kreativ fikrlash har bir ijtimoiy sohada yaqqol aks etishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etilaigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondashuvida aks etadi. So'nggi yillarda ushbu holat "Pedagogik kreativlik" tushunchasi bilan ifodalanmoqda.

Respublikamizda ta'lim-tarbiya jarayonini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion ta'lim muhitini shakllantirishning muhim omili sifatida ta'lim oluvchilarning faolligi, ijodkorligi, tadqiqotchilik faoliyatiga yo'naltirilgan pedagogik eksperimentlarni loyihalash, tashkil etish va o'tkazishning zamonaviy shakl va metodlaridan keng foydalanilmoqda. Shuningdek, ilm-fan, texnika va texnologiyalarning tezkor rivojlanishi bugungi zamon talablari asosida ta'lim tizimini isloh qilish, pedagogika sohasida ilg'or innovatsiyalar, ilmiy va amaliy tadqiqotlar olib borilishi va ularni keng joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu sababli bo'lajak mutaxassislarning pedagogik muammolarni qiyosiy taqqoslash, tanqidiy tahlil qilish, umumlashtirish va o'qitish metodlarining optimal variantlarini tanlash asosida amaliy ko'nikmalarini shakllantirish orqali pedagogning kreativlik potentsiali darajasini oshirish, pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonini takomillashtirish zaruratini taqozo etadi.

Ta'lim samaradorligini oshirish, mutaxassislarning kasbiy kompetentlik darajasini rivojlantirish, rahbar va pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga yo'naltirish, oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoniga innovatsion ta'lim va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tatbiq etish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'zlashtirish va maqsadli yo'naltirish oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalashdagi dolzarb vazifalar hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim muassasalaridagi o'quv-uslubiy faoliyat mazmunini, o'qitishning innovatsion shakl va metodlari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amaliyotga joriy etish zaruratini shakllantiradi.

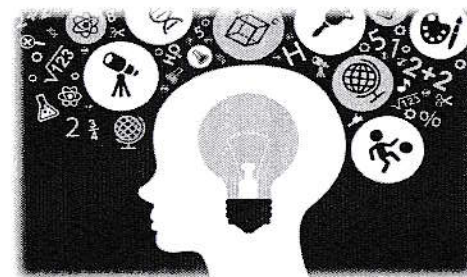
Ta'limni modernizatsiyalashdan maqsad ta'lim taraqqiyotini ta'minlash, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlari, har bir shaxsning va oilaning ehtiyojlari aks etishi lozim. Bunday taraqqiyot tizimini yaratish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim:

- davlat tomonidan to'liq ta'lim olish huquqini ta'minlanishi;
- ta'lim tizimining barcha bosqichlarida zamonaviy ta'lim sifatini ta'minlash;
- ta'limning xuquqiy-me'yoriy bazasini takomillashtirish va tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni yangi resurslarini aniqlash va jalb etish;
- pedagog kadrlarning kasbiy-innovatsion kompetentligini rivojlantirish va rag'batlantirish;
- ta'lim tizimiga ilg'or xorijiy tajribalarni, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining so'nggi yutuqlarini keng joriy etish;
- fan, ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi konsorsiumni rivojlantirish;
- uzluksiz ta'lim tizimida yoshlarning kreativ ko'nikmalarini, intellektual sifatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan innovatsion ta'lim texnologiyalarini tatbiq etish va boshqalar.

Bugungi kunda ijodkorlik, yaratuvchanlik, yangilik yaratishga qaratilgan faoliyat kreativ faoliyat deb tushuniladi.

Kreativlik so'zi (inglizcha "create" – yaratuvchanlik, ijodkorlik) so'zidan olingan bo'lib, inson shaxsining ijodkorlikka bo'lgan qobiliyati, ijodkorlik iste'dod

darajasi, individning an'anaviylik yoki odat tusiga kirgan fikrlash sxemasidan uzoq bo'lgan, prinsipial yangi g'oyalarni yaratishga tayyorlikni xarakterlovchi, shuningdek, muammolarni o'zgacha tarzda bartaraf etish, iqtidorning mustaqil faktori sifatida qabul qilingan ijodiy qobiliyatlaridir.

Kreativ o'qituvchi bo'lish – bugungi ta'limiy faoliyatda fزالiklarga ega bo'lish, boshqa o'qituvchilar ichida ajralib turish, boshqalarga qaraganda qiziq suhbatdosh bo'lish, ta'limda uchraydigan qiyinchiliklardan noodatiy tarzda chiqib ketish demakdir.

Kreativ qobiliyatlarni faqat yangi g'oyalarni yaratishgina uchun emas, balki hayot tarzining, yoki alohida olingan aspektlarni yaxshilash uchun qo'llash va shaxsning ichki dunyosi rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

2-mavzu. Pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari va ularning tarkibiy asoslari

Reja:

- 1.O'qituvchining kreativligi, kreativlikning tarkibiy komponentlari
- 2.Pedagogning kreativ potentsiali va uning namoyon bo'lishi
- 3.Bo'lajak o'qituvchining pedagogik amaliyot davridagi kreativligini rivojlantirishning tarkibiy-funksional modeli tamoyillari
- 4.Kreativliknirivojlantirishningpedagogikshart-sharoitlari

Hozirgi zamon pedagogikasi yuqori malakali pedagogik kadrlarga ehtiyoj sezadi. Ushbu loyihani amalga oshirish quyidagilarni amalga oshiriladi:

1. O'qituvchilarni ma'naviy va moddiy rag'batlantirish sistemalarini tadbqiq etish;
2. Pedagogik kadrlarni attestatsiyadan o'tkazishda qo'yiladiagan talablarni yangilash;
3. Ularning malakasini oshirish;

4. Eng yaxshi o'qituvchilarning tajribalarni keng ommalashtirish. Yangi, hozirgi zamon standartlarini amalga tadbqiq etish o'qituvchidan nafaqat yuqori malakani va doimiy kasbiy rivojlanishni, balki o'z ishiga ijodiy yondashishni talab qiladi. O'qituvchining kreativligi o'z tajribasini qayta ko'rib chiqishi va yaxshilash hammaga ma'lum narsalarni o'zgartira olishi va ijodiy foydalana bilish, sifat jihatdan yangiliklarni yaratish juda katta ahamiyatga ega bo'lib bormoqda.

Kreativlik tushunchasi (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" yaratuvchi, ijodkor) ingliz tilidan tarjima qilganda ijod ma'nosini anglatadi. Haqiqatdan esa yangi, original (o'ziga xos) yanada sayqallangan moddiy va ma'naviy boyliklarni yaratishdir.

Kreativlikni: ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o'ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya vapedagogika lug'atlariga asoslanib o'qituvchining kreativligi deb uning fikrlaridagiseczilaridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi, ijodiy yondashish, bilishdarajasi deb ta'riflash mumkin.

O'qituvchining kreativligi, bu uning qat'iy, chegaralangan yoki sust chegaralangan sharoitlarda har xil original g'oyalarni izlab toppish laoyiqatidir. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish quyidagi o'zaro bir-biriga bog'liq kreativlik tarkibiy komponentlarini ajratish imkoni beradi:

1. Intellektual (aqliy);
2. Axloqiy (o'z-o'zini boshqarish);

3. Motivatsion (maqsadiy);
4. Emotsional (his hayajonli).

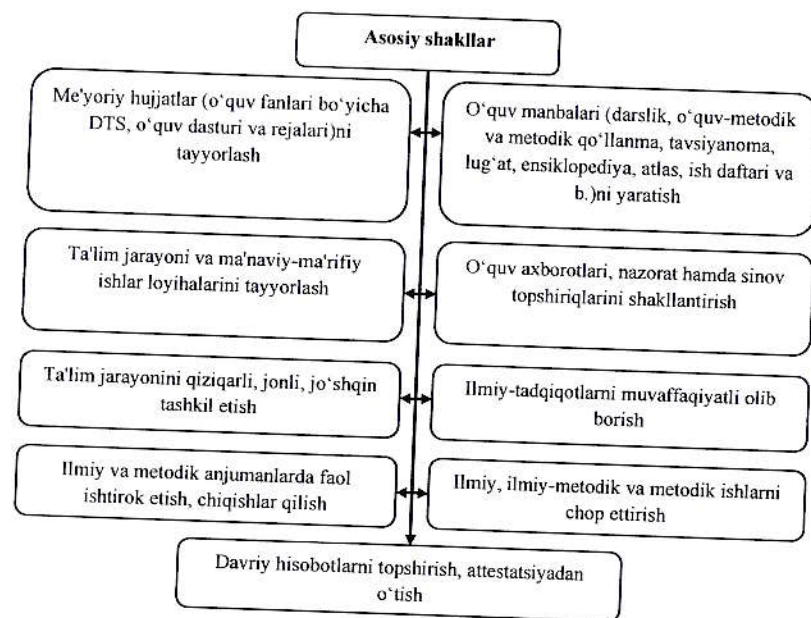
Kretiv layoqat quyudagi o'zaro bir-biriga bog'liq bo'lgan qismlardan iborat bo'ladi:

1. Kreativlik maqsad;
2. Ijodiy intilish;
3. Kreativ (ustanovka) qurish,
4. Kreativ yo'nalish;
5. Kreativ ifodali akt;
6. Kreativ o'z-o'zini boshqarish;
7. Kreativ faollik;
8. Kreativ intilishlar darajasi.

O'qituvchining kreativligi uning ijodiy faoliyatida paydo bo'ladi va rivojlanadi.

K.Rodgers "Ijod-o'z o'zini kuchaytirish demakdir" degan asarida ijodiy shaxs uchun eng asosiy savollardan birini beradi: "Meni meni hayot tarzini qoniqtiradimiyoki to'g'ri talqin etadimi. O'qituvchining ushbu savolga javobi uning kasbiy va ijodiy cho'qqilarga intilishi yuqori ijodiy malakali va o'zini ijodiy tomondan to'lanamoish etishga intilishi kreativ shaxs bo'lishi".

Shunday qilib kreativlik o'qituvchining ijodiy faoliyatida ijodiy intilishi, ijodiy qobiliyati, kreativ maqsadi, yo'nalishi va o'zini boshqara olishida ko'rinadiva uni o'zini faolligi, o'zini-o'zi boshqara olishi bilan yetuk rivojlanayotgan, o'sayotgan shaxs ga aylanayotganini bildiradi.

1-rasm. Pedagogik kreativlikning asosiy shakllari

Pedagogik kreativlik – pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati.

Pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lmashligi tufayli talabalar ham qiziqarli va ajoyib g'oyalarga ega bo'lsalar-da, biroq, ularni ifodalashda sustkashlikka yo'l qo'yadi. Buning sababli ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan metodlar talabalarda erkin, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmasligi bilan belgilanadi. Kasbiy faoliyatda pedagogning kreativligi turli shakllarda namoyon bo'lai (1-rasm).

Pedagog tomonidan ushbu shakllarda kasbiy faoliyatning samarali tashkil etilishi uning kreativligi qay darajada ekanligiga bog'liq bo'ladi.

Pedagoglarning kreativlik sifatlarini bilan bir qatorda ijodiy faoliyatni tashkilotishga layoqatlilikni ifodalovchi quyidagi malakalarga ham ega bo'lishlari zarur:

Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhlar:

- 1) bilishga oid (gnostik) malakalar;
- 2) loyihalash malakalari;
- 3) ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar;
- 4) tadqiqotchilik malakalari;
- 5) muloqotga kiruvchanlik (kommunikativ) malakalari;
- 6) tashkilotchilik malakalari;
- 7) izchillikni ta'minlovchi (protsessual) malakalar;
- 8) texnik-texnologik malakalar

Pedagogning kreativlik potentsiali.

Talabalarni kreativ fikrlashga o'rgatish, ularda kreativ tafakkurni shakllantira olish uchun avvalo o'qituvchining o'zi kreativ, ijodkor shaxs bo'lishi zarur. Bordinyu, uning o'zi kreativlik sifatlariga ega bo'lmasa, u holda qanday qilib, talabalarni kreativ fikrlashga rag'batlantira oladi. O'qituvchining o'zi kreativ, ijodkor bo'lsagina, talabalar ham shunday bo'la oladi.

O'qituvchining darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur. Mashg'ulotlarda o'qituvchi "Kreativlik yo'l xaritasi"ga ko'ra quyidagi to'rtta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar (Patti Drepreau) sanaladi:

ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish;

talabalarni o'quv fanlarini qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiya (metod va vositalar)dan foydalana olish;

innovatsion yondashuv va pedagogik masala (muammo)larning yechimini topishga kreativ yondashish;

kutiladigan natija.

Kreativlik potentsialining tarkibiy asoslari va ustuvor tamoyillari. Pedagogning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi.

Mazkur sifat shaxsning o'z-o'zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo'ladi.

Pedagogning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi. Mazkur sifat shaxsning o'z-o'zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo'ladi. Kreativ potentsial bilish jarayoniga yo'naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog'liq.

Pedagogning kreativ potentsiali an'anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- tafakkurning tezkorligi va egiluvchanligi;
- yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati;
- bir qolipda fikrlamaslik;
- o'ziga xoslik;

- tashabbuskorlik;
- noaniqlikka toqat qilish;

Pedagog kreativlik potentsialiga ega bo'lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e'tiborini qaratishi zarur:

- kasbiy faoliyatiga ijodiy yondashish;
- yangi-yangi g'oyalarni yaratishda faollik ko'rsatish;
- ilg'or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o'rganish;
- hamkasblar bilan pedagogik yutuqlar xususida fikr almashish.

Har bir pedagogning o'zini- o'zi rivojlantirishi va o'zini- o'zi namoyon eta olishi bevosita uning kreativlik qobiliyatiga egaligi bilan bog'liq. Odatda pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari pedagogik muammolarni hal qilishga intilish, ilmiy-tadqiqot ishlari yoki ilmiy loyihalarni amalga oshirish va o'zaro ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali ta'minlanadi. Pedagog o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladiva u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har qanday mutaxassisdabo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlariuchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishdaizchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini-o'zi ijodiy faoliyatgayo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega.

Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni echish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur. Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilar ekan, pedagogning masala echimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi.

Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi.

Kreativlikni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilish natijalari bo'lajak o'qituvchining pedagogik amaliyot davridagi kreativligini rivojlantirishning tarkibiy-funksional modeli tamoyillarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Bu tamoyillar quyidagilardan iborat:

1. Muammoli tamoyili.

Muammoli tamoyilidan foydalanish pedagogik faoliyat uchun yangilik emas. Kreativlikning mohiyati muammoli xarakterga ega bo'lib, u muammoning nostandart yechimini topishdan iborat. Pedagogik amaliyotda bo'lajak o'qituvchilarning kreativligini muammolilik tamoyiliga muvofiq rivojlantirish ijodiy muammoli vazifalarda namoyon bo'ladi, masalan, "Gipotezani ilgari suring va uni sinab ko'rish rejasini tuzing ...", "Dastlabki natijani baholash ...", "O'quv materialini boshqacha taqdim eting ..." va hokazo.

2. Ijodiy yo'nalish tamoyili.

Bu tamoyil nafaqa treproduktiv, balki ijodiy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Kreativlikni rivojlantirish faqat maqsadli xarakterga ega bo'lmasligi kerak, ya'ni erishilayotgan natija amaliyot so'ngida natijaga erishish degan fikrdan yiroq bo'lishi lozim. Bu holatda talaba topshiriqlarni tez va hech qanday hissiyotlarsiz bajarishlari kerak. Chunki bu holat mashg'ulot sifatiga, diagnostika natijalariga, umuman, barcha tajriba-sinov ishlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Agar kreativlikning rivojlanishi bosqichli xususiyatga egabo'lib, har bir vazifa yoki faoliyat turi sinovning keying bosqichi sifatida qaralmasdan, balki o'z-o'zini sinab ko'rish, o'zini o'zi anglash va qiziqarli faoliyat uchun imkoniyat sifatida yo'naltirilgan bo'lsa, u holda bajarilayotgan ish yuqori sifatli va o'rganilayotgan konsepsiya ko'rsatkichlari o'sish darajasida bo'ladi.

3. Butunlik va izchillik tamoyili.

Bu tamoyil ijodkorlikni rivojlantirish dasturi tuzilmasi yaxlitlik, izchillik, to'liqlilikni talab qiladi. Faqat shu holatda qo'yilgan maqsadga erishish uchun vosita va usullarni tanlashning maqsadga muvofiqligi haqida gapirish mumkin. Kreativlikni bo'lajak o'qituvchining yaxlit qiyofasiga hamroh bo'ladigan sifatlar tizimining tarkibiy qismi sifatida qarash lozim.

4. Individuallashtirish tamoyili.

Ushbu tamoyilning asosiy jihati har bir talabani individual tarbiyaviy ish uslubini, uning shaxsiy rivojlanishining o'ziga xos trayektoriyasini va ruhiy jarayonlarning ishlash xususiyatlarini hisobga olishdan iborat. Shunda dasturning har bir ishtirokchisining individual natijasi, shaxsiy xususiyatlar sifatida kreativlikning shakllanish darajasiga mos keladigan ijodiy yutug'i bo'ladi.

Kreativlikning rivojlantirishning bosh maqsadi bu o'quvchilarning aqliy faoliyati va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishdan iborat. Buning uchun biz talaba erishgan rivojlanish darajasiga emas, balki bir oz oldinroq qadam tashlab, uning fikrlash qobiliyatidan biroz yuqoriroq bo'lgan talablarni qo'yishimiz kerak. Shuningdek kreativlikni rivojlantirish quyidagi vazifalarni hal qilishga ham yordam beradi:

1. Talabalarni turli yo'nalishlarda fikrlashga o'rgatish;
2. Nostandart vaziyatlarda muammoning yechimlarini topishni o'rgatish;
3. Aqliy faoliyatning o'ziga xosligini rivojlantirish.
4. Talabalarni mavjud muammoli vaziyatni turli tomonlardan tahlil qilishga o'rgatish;
5. Tez o'zgaruvchan dunyoda yanada samarali hayot va moslashish uchun zarur bo'lgan fikrlash xususiyatlarini rivojlantirish.

Shu bilan birgalikda pedagogik kreativlikni rivojlantirish sharti o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda insonparvarlik psixologiya tamoyillarini amalga oshirishdir. Ushbu tamoyillar quyidagilarni nazarda tutadi:

1. Har bir talabaning g'oyasini yuqori baholash, bu barcha g'oyalar va javoblarni ijobiy mustahkamlash, xatodan tanish narsaga yangicha qarash imkoniyati sifatida foydalanishni nazarda tutadi.

2. O'zaro ishonch, psixologik xavfsizlik muhitini yaratish.

3. Tanlash va qaror qabul qilishda mustaqillikni ta'minlash.

Kreativ salohiyatga ega o'qituvchi quyidagi **sifatlar**ga ega bo'ladi:

Kreativ fikrlashi kengayadi;

Tadqiqot ko'nikmalarini yaxshi egallaydi;

Pedagogikayokimaksusfanyutuqlaridanhamdailg'ortajribalardanfoydalanishimk oniyatlarinimustaqiltahlilqiladi;

Professor-o'qituvchilar tomonidan olib borilayotgan ijodiy loyihalar va ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirishda faol ishtirok etadi.

Kreativ fikrlaydigan o'qituvchiga qo'yiladigan zamonaviy talablar shundan iboratki, u o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda muvofiqlashtiruvchi, boshqaruvchi, muloqot tashkilotchisi, maslahatchisi bo'lishi kerak. O'qituvchi bilimlarni o'zlashtirishning eng samarali usullarini izlashni qo'llab-quvvatlaydi va boshqaradi, qiziqarli kashfiyotlarni rag'batlantiradi, muvaffaqiyasiz urinishlarni tahlil qiladi, o'quvchilarni mag'lubiyat va g'alabalarni amalga oshirishga undaydi.

Demak, kreativlikni rivojlantirishning pedagogic shart-sharoitlari sinfda maqsadli ravishda yaratilgan ijodiy tarbiyaviy muhitga bog'liq bo'lishi mumkin; o'qituvchining ijodiy xulq-atvori namunasining mavjudligi va talabalarning ijodiy qobiliyatlarini ifodalovchi sifatida o'qituvchining shaxsiyati;

talabalar va o'qituvchilarning birgalikda yaratilishi; ijodiy faoliyatdagi sub'ektiv o'rni;

ijodiy muhitni saqlash va muvaffaqiyat holatlarini yaratish.

Talabalar ijodining eng samarali rivojlanishi ijodiy ta'limning uzluksiz tizimi sharoitida maqsadli, har tomonlama pedagogic ta'sir ko'rsatish orqali ta'minlanadi.

Bu va boshqa masalalarni ishlab chiqish bilan fundamental amaliy pedagogika sohasi sifatida kreativ pedagogika shug'ullanishi lozim.

Shuningdek nostandrt fikrlovchi, qiyin vaziyatlarda xotirjam, muammoning yechimini topishda bir tomonlama emas, turli tomonlama yondashadigan salohiyatli mutaxassislarni yetishtirishdan iborat.

Kreativlik darslarida pedagoglardan ajoyib g'oyalarni o'ylab topish (o'zlgaxoslik);

ularni kengaytirish (ishlab chiqish);

yoki boshqa g'oyalar bilan solishtirish va ulardagi bog'liqlikni topish (moslashuvchanlik) talabetilganda, mazkur ko'nikmalar bir-biri bilan kesishadi.

Patti Drepeau tomonidan ham shaxsda kreativlik sifatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishning to'rtta yo'li ko'rsatilgan:

Kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirish;

Amaliy kreativ harakat ko'nikmalarini rivojlantirish

Kreativ faoliyat jarayonlarni tashkil etish;

Kreativ mahsulot (ishlanma) lardan foydalanish.

Xorijiy pedagoglar, xususan, Patti Drapeauning fikricha, bir shaxsning ayniqsa o'qituvchining kreativligi boshqalarni ijodiy jarayonini tashkil etishga ruhlantiradi.

Nazorat savollari:

1. "Kreativlik" va "Kreativ pedagogika" tushunchalarining mohiyatini tushuntiring.

2. Kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti nima?

3. Kreativ pedagogikaning tarkibiy tuzilmasi va asosiy kategoriyalarini tushuntiring

4. Kreativ pedagogikaning boshqa qaysi fanlar bilan aloqador?

5. Kreativ pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlarini aytib bering.

6. O'qituvchining kreativligi, kreativlikning tarkibiy komponentlarini tushuntiring

7. Pedagogning kreativ potentsiali va uning namoyon bo'lishi nimaga bog'liq?
8. Bo'lajak o'qituvchining pedagogik amaliyot davridagi kreativligini rivojlantirishning tarkibiy-funksional modeli tamoyillarini aytib bering
9. Kreativlikni rivojlantirishning qanday zaruriy pedagogik shart-sharoitlarini bilasiz?

2-modul. Kreativ pedagogikaning nazariy asoslari

Kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti

Reja:

1. Kreativlikka oid tadqiqotchilarning fikrlari va uning dolzarbligi
2. Kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti
3. Kreativ pedagogikaning tarkibiy tuzilmasi va asosiy kategoriyalari
4. "Kreativ pedagogika"ning boshqa fanlar bilan aloqadorligi

Tayanch tushunchalar: *Kreativlik, kreativ pedagogika, tadqiqotchilar, dolzarblilik, kreativ salohiyat, pedagog kadr, kasbiy faoliyat, nazariy tushunchalar*

Kreativ pedagogikaning natijaviyligi, kreativ o'quvchilarni tarbiyalaydigan kreativ o'quv jarayoni -an'anaviy maktab tomonidan ishlab chiqarilganlarga qaraganda ancha samarali hisoblanadi.

Kreativ pedagogikaning afzalliklari:

- * Kreativ pedagogika o'quvchilarga bir xillikdan xalos bo'lishga yordam beradi: har bir talaba nostandart vaziyatga tushib qoladi va o'zini noma'lum tomondan isbotlay oladi.
- * Kreativ pedagogika talabalarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi.

* Kreativ pedagogika fikrlash, mantiqni rivojlantiradi, ta'lim oluvchilarni mulohaza yuritishga, qaror qabul qilishga va o'z harakatlari uchun javobgar bo'lishga o'rgatadi.

* Kreativ pedagogika ta'lim oluvchilarga bir-biri bilan aloqa o'rnatishga, jamoada ishlashni o'rganishga yordam beradi, ta'lim oluvchilar o'rtasidagi nizolarning yaxshi oldini oladi.

Pedagog kadrlarni zamonaviy bilimlarning yetkazuvchisi, yaratuvchisifatida tayyorlash va qayta tayyorlash jarayonida ularning kreativ salohiyatni shakllantirish katta ahamiyat kasb etadi.

Kreativlikka oid tadqiqotlar asoschisi D.Gilford muammolarning samarali yechimini mavjud intellektual testlar bilan o'lchanadigan bilim va malakalarga emas, balki tezkor ravishda turli usullar bilan vazifani hal qilish uchun taqdim qilingan axborotni qo'llashga bo'lgan individual qobiliyatga bog'liqligini isbotladi. Bunday o'ziga xoslik esa kreativlik deb nomlandi.

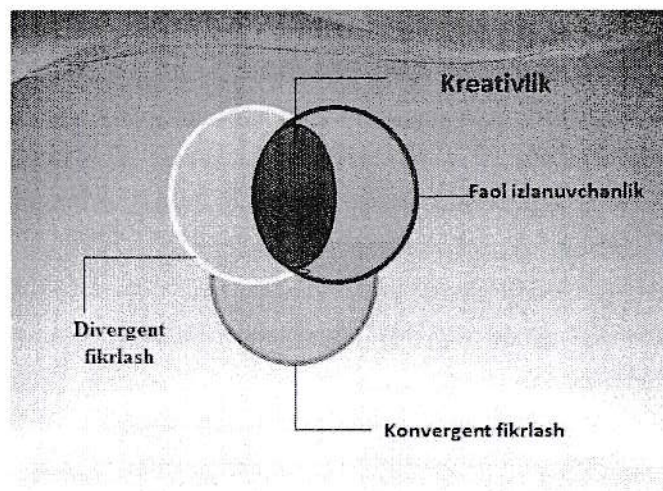
D.Gilford va Ye.Torrans kreativ tafakkurning o'ziga xosliklarini tavsiflovchi 16 ta intellektual qobiliyatni ajratib ko'rsatdi. Ular orasida tezkorlik, uddaburonlik, qiziquvchanlik va mantiqiy fikrlash alohida ahamiyat kasb etadi.

Keyinroq D.Gilford mazkur qobiliyatlarni turli yo'nalishlarda sodir bo'ladigan va muammoni hal qilish yo'llarini tasniflashlashga imkon beradigan "**Divergent tafakkur**" nomi ostida umumlashtirdi.

Konvergent fikrlash esa faqat bitta to'g'ri yechimni tanlash uchun barcha mavjud vazifalarni tahlil qilishga yo'naltirilganlik bilan tavsiflanadi.

Konvergent fikrlash oldindan ma'lum bo'lgan muammoning sodda yechimiga yo'naltirilgan bo'lsa, **divergent fikrlash** muammo oldindan taklif qilingan, uning yechimini izlab topishning aniq belgilangan usuli yo'qligida namoyon bo'ladi.

Konvergent fikrlash shaxs intellektini, divergent fikrlash esa kreativlikni belgilashga xizmat qiladi.

S.Spirmenning ta'kidlashicha, kreativlik bu inson aql kuchining yuqori darajasidir, u mavjud aloqadorliklarni o'zgartirish va yaratish orqali yangi mazmunni tarkib toptiradi. V.Simpson esa uni umumiy qabul qilingan, tafakkur jarayonida g'oyalarga amal qilishning odatiy tartibini buzishga qodirlik, deb izohladi.

Ye.Torrans kreativlik – bu maxsus emas, balki umumiy intellektning konstellyatsiyasi, sermahsul tafakkurga xos shaxsiy tavsif va qobiliyatlarga asoslangan umumiy qobiliyat, deb hisoblagan.

V.N.Petrova, A.N.Petrovning ta'kidlashicha, kreativlik – bu hayratlanish, g'ayriodatiy vaziyatda yechim topish, yangilikka intilish, shaxsiy tajribani chuqur anglashga bo'lgan qobiliyat. Turli nuqtai nazarlarga qaramay, deyarli barcha ta'riflarda kreativlik (shaxs va jamiyat uchun) yangilik yaratish bilan bog'liq ekanligi anglashiladi.

Kreativ pedagogika – 1) pedagogda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishga nisbatan ijodiy, kreativ yondashish, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan qobiliyat va malakalarini rivojlantirish;

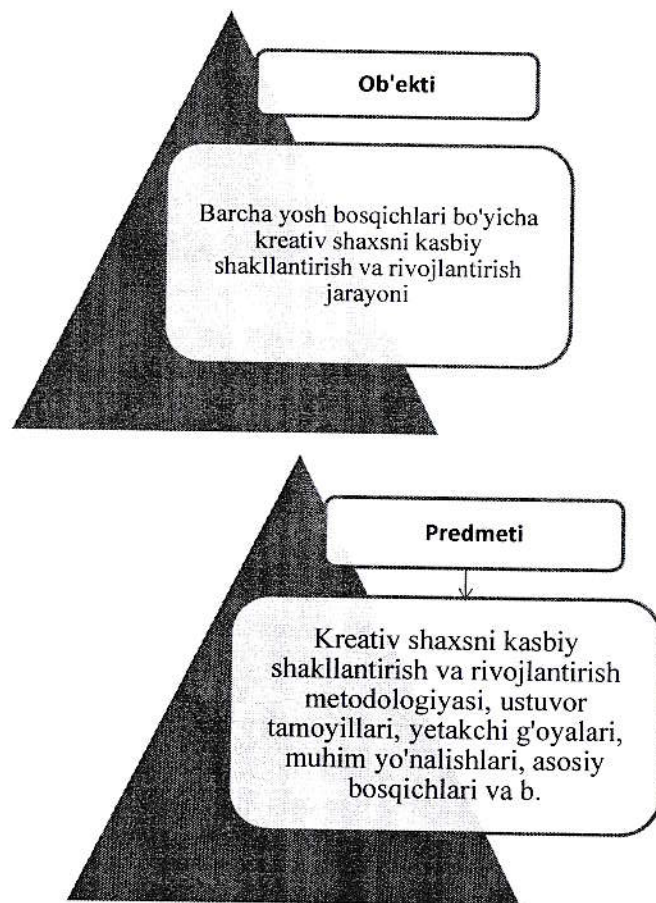
2) talabalarda o'quv materiallarini o'zlashtirishga ijobiy, mustaqil yondashish, o'quv topshiriqlarini bajarishda yangi, ijodiy va kreativ g'oyalarni ilgari surish qobiliyati ko'nikmalarini shakllantirish hamda bosqichma-bosqich rivojlantirish asosida kasbiy tayyorlash asoslarini yoritadigan, shaxs kreativligining turli yosh bosqichlari xususiyatlariga muvofiq rivojlanishi masalalarini o'rganuvchi fan.

Kreativ salohiyat pedagog tomonidan yangi metod va usullarni izlash, standartlardan voz kechishga bo'lgan zaruriyatning anglanishi orqali ham shakllanadi. Shu tariqa jamiyat va ta'lim-tarbiya jarayoni maqsadlari ham muammolarni uddaburonlik bilan yechish, o'qitish va tarbiyaviy ishga noodatiy yondashuvlarni talab qiladi.

Talabalarda kreativlik sifat va ko'nikmalarining o'zlashtirilishida "Kreativ pedagogika" muhim o'rin tutadi. O'qituvchi ta'lim jarayonida kreativ metod, usullardan qancha ko'p foydalansa, o'ziga va o'zining ijodiy, kreativ imkoniyatlariga nisbatan ishonchi shuncha ortadi. "Kreativ pedagogika muayyan vazifalarni bajaradi. Ular quyidagilardan iborat:

- 1) ta'lim mazmuni, o'quv rejalari va dasturlarini saralash;
- 2) o'quv moduli (fani)ni o'qitishning taktika va strategiyalarini belgilash;
- 3) mos psixologik-pedagogik tashxis vositalarini tanlash;
- 4) ta'lim oluvchilarning kreativ rivojlanishini bashoratlash;
- 5) kreativ shaxsni shakllantirishning boshqaruv tizimini ishlab chiqish

Har qanday fan kabi "Kreativ pedagogika" o'quv predmeti ham aniq maqsadni ko'zlaydi. "Kreativ pedagogika" fanining maqsadi shaxsni kreativ o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishdan iborat. Ma'lumki, har bir fan o'zining tadqiqot ob'ektiva predmetiga ega bo'ladi. "Kreativ pedagogika" ham o'z ob'ektiva predmetiga ega. Ular:

Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ tafakkurni shakllantirish jarayonida quyidagi holatlar so'z yuritilayotgan jarayonda samaradorlikka erishishni kafolatlaydi:

-oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ tafakkurni shakllantirishga alohida e'tibor qaratish;

-oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ tafakkurni shakllantirishning nazariy asoslarini ishlab chiqish;

-oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ tafakkurni shakllantirishga xizmat qiluvchi mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish chora-tadbirlarini belgilash;

-talabalarning kreativ tafakkurini shakllantirishga yordam beruvchi shakl, metod va vositalar tizimini asoslash;

-mazkur jarayonda fanlararo aloqadorlikni ta'minlash;

-talabalar tomonidan o'zlashtirilgan nazariy-pedagogik bilimlarning amaliyotga tadbiq etishga imkon beruvchi shart-sharoitlarni yaratish.

Kreativ pedagogikaning tarkibiy tuzilmasi va asosiy kategoriyalari

"Kreativ pedagogika" fani quyidagi tarkibiy tuzilmaga ega:

- kreativ ta'lim asoslari: maqsadi, vazifalari, ob'ekti, predmeti, sub'ektlari, mazmuni, metodologiyasi, shakllari, metodlari, vositalari, metodikasi va texnologiyalari;

- malakali kadrlarni tayyorlash va ular tomonidan kasbiy faoliyatni tashkil etish jarayonida yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda kreativ shaxsni shakllantirish bosqichlari

Kreativ pedagogikaning umumiy mohiyati uning konseptual holatlarini ifodalovchi bir qator tushunchalar asosida ochib beriladi. Ular quyidagilardan iborat:

Ijodkorlik— muayyan yangilikning ahamiyati va foydali ekanligini belgilovchi shaxs faoliyati va uning natijasi

Ijodkor shaxs — ijodiy jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshira oladigan hamda aniq ijodiy natija (mahsulot)larga ega shaxs

Kreativ shaxs – jarayon yoki natija sifatida ijodkorlikni namoyon etuvchi, masalalarni yechishga nostandart usullar bilan yondasha olishga moyil, o'ziga xos harakatlarni tashkil etish, yangiliklarni ilgari surishga, ijodiy mahsulotlarni yaratishga layoqatli va tayyor shaxs

Bunyodkor shaxs – ham jarayon, ham natija sifatida ob'ektiv ijodkorlikni amalga oshiradigan va talablar darajasida ijodiy mahsulotlarini yarata oladigan shaxs.

Kreativ shaxsni tayyorlash – ijodkorlikka o'rgatish va o'zini o'zi ijodiy namoyon etish jarayonida shaxsda barqaror kreativ sifatlarni shakllantirish va rivojlantirish mazmuni

Ijod– ijtimoiy sub'ektning yangiligi, ahamiyati va foydaliligi jamiyat yoki muayyan guruh tomonidan tan olingan faoliyati yoki faoliyati natijasi

Ijodkor shaxs – kasbiy-ijodiy faoliyat tajribalarini qaror toptirish va boyitish asosida ijodiy g'oya, ularni amalga oshirish ko'nikma va malakalariga ega shaxsni shakllantirish hamda rivojlantirish.

Kasbiy-ijodiy faoliyat – mutaxassisning kasbiy masalalarni ijodiy hal qilish muvaffaqiyatini tavsiflovchi faoliyati, innovatsion xatti-harakati

Ijodiy topshiriqlar – muammoli vaziyatlarni tizimli tahlil asosida hal qilishga yo'naltirilgan masalalar tizimi

Kasbiy-ijodiy imkoniyat –

- 1) kasbiy kompetentsiya, malakaga egalik;
- 2) kasbiy ijod metodologiyasi asoslarini o'zlashtirganlik;
- 3) ijodiy tafakkurning shakllanganlik darajasi;
- 4) kasbiy-ijodiy layoqat va shaxsiy sifatlarning rivojlanganligi.

Kasbiy ijodkorlik metodologiyasi – ijodkorlikning jarayon va natija sifatida ob'ektlar hamda muayyan kasbiy faoliyat turlariga munosabat ko'rinishidagi tuzilishi, mantiqiy tashkil etilishi, metod va vositalari haqidagi ta'limot;

Ijodiy tafakkur – tafakkurning ijod jarayonini tashkil etish va ijod natijalari (mahsullari)ni bashoratlashni ifodalovchi turi;

Kreativ qobiliyat – shaxsning ijodiy faoliyatni tashkil etish va uning natijalanganligiga erishishni ta'minlash imkoniyatini belgilovchi individual xususiyati;

Ijodiy qobiliyat – ijodiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish va uning natijalanganligi, o'zini o'zi ijodiy faollashtirish – shaxsning ijodiy faoliyatda o'z imkoniyatlarini to'laqonli namoyon qilishi va rivojlantirishi, kabilar pedagoglarning kasbiy-ijodiy imkoniyati kasbiy masalalarni ijobiy hal qilish va ularning yechimini tegishli darajada baholashda ko'rinadi.

“Kreativ pedagogika”ning boshqa fanlar bilan aloqadorligi

Shaxs kamolotini ta'minlash, uning intellektual, ma'naviy-axloqiy hamda jismoniy jihatdan rivojlanishiga erishishda turli yosh davrlari, har bir davrning o'ziga xos jihatlari, shuningdek, bolaning fiziologik, psixologik holatini inobatga olish maqsadga muvofiqdir. Yaxlit pedagogik jarayon muayyan turkumni tashkil etuvchi pedagogik fanlar tomonidan o'rganiladi.

Shu bilan birga “Kreativ pedagogika” fani bir qator ijtimoiy fanlar bilan o'zaro aloqadorlikda kreativ shaxsning shakllanishi va rivojlanishi masalalarini tadqiq etadi. “Kreativ pedagogika” fani bir qator ijtimoiy fanlar bilan o'zaro aloqadorlikda:

t/r	Fanlar	Mazmuni
1	Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti	har tomonlama rivojlangan, barkamol shaxsni shakllantirish, unda dunyoqarash va yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalash, pedagogik fikrlarning paydo bo'lishi va rivojlanish fanini, turli davrlarda bola tarbiyasini tashkil etishga oid bilimlarning shakllanishini tadqiq qiladi.
2	Maktabgacha ta'lim pedagogikasi	maktabgacha ta'lim yoshi bolalarini tarbiyalash, ularga boshlang'ich bilimlarni berish masalalarining tadqiqi bilan shug'ullanadi.
3	Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi	boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh, psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda

		ularni o'qitish va tarbiyalash jarayonini o'rganadi.
4	Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya	bo'lajak o'qituvchilar, tinglovchilarda pedagogik jarayonni metodik jihatdan to'g'ri, samarali tashkil etish, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini oqilona yo'lga qo'yish, bo'lajak mutaxassislarni kasbiy faoliyatni tashkil etishga tayyorlash, ta'lim va tarbiya jarayonlarini texnologik yondashuv asosida takomillashtirish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni yaratish va ta'lim amaliyotiga samarali tatbiq etish masalalarini o'rganadi.
5	Korreksion (maxsus) pedagogika	imkoniyati cheklangan kar-soqov (surdopedagogika), ko'r (tiflopedagogika), aqliy jihatdan rivojlanishda ortda qolgan (oligofrenopedagogika) bolalarga ta'lim berish va ularni tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganadi.
6	Xususiy metodika (xususiy fanlarni o'qitish)	turli o'quv fanlari (mas., fizika, matematika, biologiya, kimyo, fan, huquq, jismoniy tarbiya va h.o.lar)ni o'qitishning o'ziga xos jihatlarini tadqiq qiladi.
7	Kasbiy pedagogika	turli (ijtimoiy, texnik, madaniy-maishiy, ishlab chiqarish) yo'nalishlarida tegishli soha (mas., qishloq xo'jaligini rivojlantirish, madaniy-maishiy xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish va boshqalar) bo'yicha kasbiy faoliyatni samarali yo'lga qo'yish yo'llarini o'rganadi.
8	Ta'lim menejmenti	ta'lim muassasasi faoliyatini samarali tashkil etish va oqilona boshqarish masalalarini tadqiq qiladi.
9	Qiyosiy pedagogika	ta'limning jahon, mintqa, davlat miqyosidagi rivojlanishining umumiy va alohida tendentsiyalari, qonunlari va qonuniyatlarini o'zaro solishtirish, qiyoslash asosida o'rganadi, xalqaro pedagogik tajribaning ijobiy va salbiy

		jihatlarini, milliy pedagogik madaniyatlar almashinuvining shakl va usullarini aniqlaydi.
10	Pedagogik innovatika	ta'lim sub'ektlari nuqtai nazardan pedagogik innovatsiyalarning mohiyati, paydo bo'lish, rivojlanish qonuniyatlarini hamda pedagogik an'analar bilan kelajak ta'limining loyihalashtirilishi o'rtasidagi aloqalarni o'rganadigan fan.
11	Harbiy pedagogika	harbiy ta'limning o'ziga xos jihatlarini, uni tashkil etishning samarali shakl, metod va vositalari, ilg'or texnologiyalarini, harbiy faoliyatni muvaffaqiyatli tashkil etish yo'llarini ochib beradi.
12	Hamkorlik pedagogikasi	turli fanlar yoki mutaxassislik asoslarining ta'lim beruvchi hamda oluvchilar o'rtasidagi o'zaro muloqot asosida samarali o'rganish mazmuni, tamoyillari, shakllari, metodlari va vositalarini ko'rsatib beradi.
13	Neyropedagogika	inson miyasining ijodiy imkoniyatlarini aniqlash va amaliy (funktional) rivojlantirish, shaxsda faoliyatga nisbatan faol, ongli munosabatni qaror toptirish, ijtimoiy hulq-atvorni psixologik korrektsiyalash, bolalar ruhiy rivojlanishni tashxislash va bashoratlashning yangi ilmiy dasturlari, samarali shakl va metodlarini, shuningdek, yangi turdagi maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini tadqiq etadi.
14	Pedagogik texnika	nopedagogik OTM pedagoglarini pedagogik mahorat va pedagogik texnika asoslari bilan tanishtirish orqali ularda ta'lim jarayonini sifatli, samarali tashkil etish ko'nikma, malakalarini rivojlantirish masalalarini o'rganadi.
15	Pedagogik kvalimetriya	ta'lim sifatini izchil nazorat qilish va samarali boshqarishga oid muammolarni tadqiq etadi.
16	Pedagogik jarayonlarning tizimli tahlili	pedagoglarda ta'lim va tarbiya jarayonlarining mohiyatini yaxlit tizim sifatida anglash, turli, shu jumlaan, muammoli vaziyatlarni yaxlit,

		izchil tahlil qilish malakalarini rivojlantirish muammolarini tadqiq etadi.
17	Pedagogik prognostika va pedagogikaning istiqbolli yo'nalishlari	mavjud sharoitda pedagogik turkum fanlarni sifatli o'qitish, ta'lim va tarbiya jarayonlarining samaradorligini oshirish muammolarini aniqlash, ularni bartaraf etish yo'llarini izlash, istiqbolli yo'nalishlarini belgilash masalalarini tahlil etadi.
18	Pedagogik jarayonni boshqarishda qarorlar qabul qilish	pedagoglar tomonidan ta'lim va tarbiya jarayonlarining izchil, tizimli, samarali boshqarilishini ta'minlash, mavjud pedagogik vaziyatlarda tizimli tahlil asosida oqilona qarorlar qabul qilinishiga erishish masalalarini o'rganadi.
19	Falsafa	tabiat, jamiyat va tafakkur taraqqiyotining umumiy qonuniyatlarini o'rganadi.
20	Estetika asoslari	nafis san'atni, badiiy ijodiyotni, tabiat va turmushdagi go'zallikning mohiyati, shakllarini, inson va ijtimoiy borliq o'rtasidagi qadriyatlar munosabatini o'rganadi.
21	Psixologiya	inson faoliyati, shaxs xatti-harakatlarida borliqning aks etishini, ruhiy jarayonlar, hodisalar va xislatlarning mohiyatini yoritadi.

Kreativ pedagogika quyidagi ikkita hodisani kafolatlashi kerak:

1. O'qituvchi tomonidan fanlar bo'yicha bilimlarni o'zlashtirish uchun past natijalarga erishgan talabalarning e'tiborini tortishni tashkil etish.

2. O'quvchilarni kreativ fikrlash va dars davomida ijodiy faoliyatdan foydalanish uchun sharoit yaratish.

o'qituvchi ijodkorligining asosiy shakllari:

- me'yoriy hujjatlarni yuqori darajada tayyorlash;
- o'quv manbalarini noodatiy ishlab chiqish;
- o'quv jarayoni uchun yangi loyihalarni tayyorlash;

- o'quv ma'lumotlarini va nazorat topshirig'ini qiziqarli, muammoli tusda shakllantirish

- o'quv jarayonini yanada qiziqarli tashkil qilish;
- ilmiy-uslubiy ishlarni ishlab chiqish kabilar.

Mavzu. Kreativ pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlari

Reja

1. Kreativ pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlari bilan tanishish
2. Zamonaviy sharoitda "Kreativ pedagogika" tomonidan kreativ shaxsni kasbiy shakllantirish va rivojlantirish yo'lida quyidagi pedagogik ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanish
3. Pedagogik tajribaning turlari

Pedagogika fani rivoji muayyan pedagogik muammolarni tadqiq etish maqsadida olib borilgan tadqiqot ishlarining g'oyasi, mazmuni, natijalari hisobiga ta'minlanadi. Pedagogik ilmiy-tadqiqot metodlar shaxsni tarbiyalash, unga muayyan yo'nalishlarda chuqur, puxta ilmiy bilimlarni berishga berish tamoyillari, ob'ekti va sub'ektiv omillarini aniqlovchi pedagogik jarayonning ichki mohiyati, aloqa va qonuniyatlarini maxsus tekshirish va bilish usullaridir. Pedagogik ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish murakkab, izchillik, uzluksizlik, tizimlilik va aniq maqsad kabi xususiyatlarga ega jarayon.

"Kreativ pedagogika" tomonidan kreativ shaxsni kasbiy shakllantirish va rivojlantirish yo'lida quyidagi pedagogik ilmiy-tadqiqot metodlardan foydalanilmoqda. Quyidamazkur metodlarning mohiyati to'g'risida qisqacha so'z yuritiladi.

1. Suhbat metodi pedagogik kuzatish chog'ida talabani kreativlikka oid bilimlarini boyitish, vaziyatga to'g'ri baho berish, muammoning yechimini topishga imkon beruvchi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish, tajriba-sinov ishlari sub'ektlari imkoniyatlarini muammo yechimiga jalb etishga yordam beradi.

Suhbatning samarali kechishini ta'minlovchi shartlar:
 maqsaddan kelib chiqqan holda suhbat uchun belgilanuvchi savollarning mazmuni aniqlash, savollar o'rtasidagi mantiqiylik va izchillikni ta'minlash;
 suhbat joyi va vaqtini aniq belgilash;
 suhbat ishtirokchilarining sonini aniqlashtirish;
 suhbatdosh to'g'risida avvaldan muayyan ma'lumotlarga ega bo'lish;
 5) suhbatdosh bilan samimiy munosabatda bo'lish;
 6) suhbatdoshning o'z fikrlarini erkin va batafsil ayta olishi uchun sharoit yaratish;
 7) savollarning aniq, qisqa va ravshan berilishiga erishish;
 8) olingan ma'lumotlarni o'z vaqtida tahlil qilish.

Suhbat individual, guruhli hamda ommaviy shaklda o'tkaziladi. Suhbat jarayonida talabalarning kreativlik imkoniyatlari to'la namoyon bo'lishiga erishish muhim.

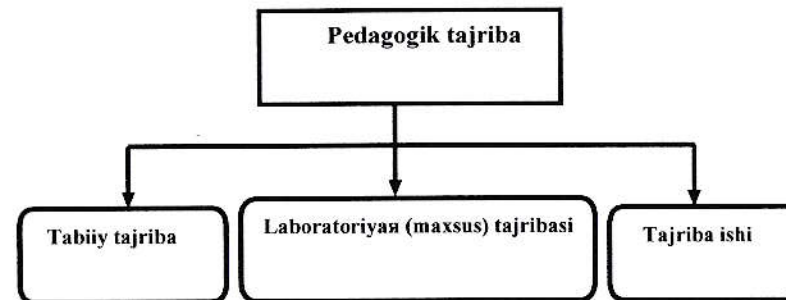
2. Pedagogik tahlil. Tadqiqotni olib boorish jarayonida ushbu metodni qo'llashdan ko'zlangan maqsad tanlangan shaxs tomonidan kreativlik sifatleri, imkoniyatlari va malakalarining o'zlashtirish darajasini aniqlashdan iborat bo'lib, pedagog tomonidan ilgari surayotgan g'oyaning nazariy jihatdan haqqoniyligini asoslashga xizmat qiladi.

3. Pedagogik-psixologik tashxis metodlari. Bu kabi metodlar shaxsning kreativlik sifatleri va ijodiy faoliyatni tashkil etish ko'nikmalariga egaligini tashxislash hamda baholashga xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda shaxsning kreativlik sifatleri, ijodiy faoliyatni tashkil etish ko'nikmalariga egaligini tashxislashda o'nlab metodlar qo'llanilmoqda.

Ular orasida bir guruh metodlar amaliy jihatdan samarali bo'lib, ular rivojlangan xorijiy mamlakatlarda keng qo'llanilmoqda. Gauenaning "Zahiraviy model", Slossontesti, Vekslerov shkalasi. Vekslerov shkalasi ("WPPSI" testi), boshlang'ich maktablar uchun mo'ljallangan Stanford testi hamda Torrens testlari (jumladan, "Tugallanmagan rasmlar" testi) shular jumlasidandir.

4. Pedagogik tajriba (lot. "eksperiment" – "tajriba qilib ko'rish")

metodidan muammo yechimini topish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud pedagogic sharoitlarning maqsadga erishishning kafolatlay olishi, berilayotgan tavsiyalarning amaliyotda o'z in'ikosiga ega bo'la olishi va ularning samaradorligini aniqlash maqsadida foydalaniladi. Pedagogik tajribaning quyidagi turlari mavjud.

Pedagogik tajribaning turlari

Pedagogik tajribalarni amalga oshirishda asosiy e'tibor ularning samarali kechishiga qaratiladi. Bunda esa bir qator shartlarni inobatga olish lozim. Ya'ni:

Pedagogik tajriba samaradorligini ta'minlovchi shartlar: tajribaning maqbul loyiha (dastur) asosida uyushtirilishi; tadqiqot ilmiy farazining puxtaaslanishi; tadqiqot ob'ektlari va usullarining to'g'ri tanlanishi; tajriba o'tkazilish vaqti va davomiyligining aniqlanishi; zarur pedagogik shart-sharoitlar (asbob-uskuna, jihozlar, vositalar)ning yaratilganligi; tajriba ma'lumotlarini umumlashtirish, tahlil qilish va natijalarni qayta ishlash

Pedagogik tajriba yakunida olingan natijalarga asosanib umumiy xulosaga kelinadi va ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

5. Anketa (fr. "tekshirish") metodi yordamida pedagogik kuzatish va suhbat jarayonida to'plangan dalillar boyitiladi.

Anketa samaradorligini ta'minlovchi shartlar:

- savollar muammoning mohiyatini yoritishga xizmat qilishi lozim;
- savollar yirik hajmli va noaniq bo'lmasligi kerak;
- savollar o'quvchilarning dunyoqarashi, yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olish asosida tuzilishi zarur;
- savollarga to'la javob qaytarilishi uchun yetarlicha vaqt ajratilishi kerak;
- anketa o'quvchilarning pedagogik va psixologik tavsifnomalarini tuzish manbaiga aylanmasligi zarur.

Metod tizimli savollar asosida respondentlar bilan muloqotni tashkil etishga asoslanadi.

Ta'lim jarayon mohiyatidan kelib chiqqan holda anketalar quyidagicha bo'ladi:

1) ochiq savollar (erkin, batafsil javob berish uchun imkon yaratadigan savollar)ga ega;

2) yopiq savollar ("ha", "yo'q", "ijobiy", "salbiy" va h.k.)tarzdagi javob variantlarini tanlashga imkon beradigan savollar)ga ega anketalar.

Anketa metodini qo'llashda ham bir qator shartlarga amal qilish zarur.

Pedagogikkuzatishmetodidao'quv-tarbiya ishlari jarayonini o'rganish asosida tadqiq etilayotgan muammo aniqlanadi, tajriba avvali va yakunida qo'lga kiritilgan ko'rsatkichlar o'rtasidagi farq tahlil qilinadi. PK murakkab va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Kuzatish aniq maqsad asosida, uzluksiz, izchil va tizimli amalga oshirilsa, kutilgan natijani qo'lga kiritish mumkin.

Pedagogik kuzatuvni tashkil etishga qo'yiladigan shartlar: kuzatuv jarayonida aniq maqsadga egalik; kuzatishni tizimli ravishda yo'lga qo'yish; kuzatishning har bir bosqichida muayyan vazifalarni hal etish; har bir holatning mohiyatini sinchiklab o'rganish; xulosa chiqarishga shoshilmaslik kabilar.

Pedagogik kvalimetriya ta'lim sifatini nazorat qiish va samarali boshqarish maqsadida qo'llaniladi. Bunda turli darajadagi testlar, muammoli vaziyatlarni hal

qilish asosida shaxsning kreativlik sifatlari va ijodiy faoliyatni tashkil eta olish ko'nikmalariga egaligi, ularning darajasi o'rganiladi hamda baholanadi.

Talabalar ijodini o'rganish metodi talabalarning muayyan yo'nalishlardagi layoqati, qobiliyati, ma'lum fan sohalari bo'yicha bilim ko'nikma va malaka darajasini aniqlash maqsadida qo'llaniladi.

Uni qo'llashda o'quvchilarning ijodiyishlari – ikkivaraqlikundalik, insho, yozmaish, kichikesse, referat, kursishi, bitiruvmalakaviyishlari, pedagogic amaliyot hisobotlari muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Metod ma'lum o'quvchiga xos bo'lgan individual imkoniyatni ko'ra olish, baholash va uni rivojlantirish uchun zamin yaratadi.

Ekspert baholash metodi zamonaviy sharoitda deyarli barcha sohalara olib boriladigan tajribalarda jarayonida qo'llaniladigan va keng ommalashgan ilmiy-taqiqot metodlardan biri sanaladi.

Ko'p holatlarda shaxsda kreativlik sifatlari va ijodiy faoliyat ko'nikmalarining shakllanganlik darajasini aniqlash psixolog, pedagog va bevosita kreativlikka dahldor sohalarning vakillari – malakali mutaxassislar ishtirokida amalga oshiriladi.

"Kreativ pedagogika" fanining asoslari talabalar va pedagoglarda kreativlik sifatlari va ijoiy faoliyat ko'rsatish malakalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi.

Mavzu. Ta'limga ijodiy yondashuv

Reja

1.Ta'limga ijodiy yondashuv - shaxsga yo'naltirilgan o'qitishni to'la amalga oshirishga imkoniyat yaratadi

2.Ijodiy fikrlashni rivojlantirish

3. O'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash mahoratlari darajalari

4.Elektron o'quv adabiyoti va ta'lim resurslarning ta'limga ijodiy yondashuvdagi ahamiyati

Zamonaviy pedagogikada “Kreativ pedagogika” tushunchasi qo'llanila boshlaganiga hali u qadar ko'p vaqt bo'lmadi. Biroq, o'qitish jarayoniga innovatsion hamda ijodkorlik yondashuvlarini qaror toptirishga bo'lgan ehtiyoj “Kreativ pedagogika”ning pedagogik turkum fanlar orasida mustaqil predmet sifatida shakllanishini ta'minladi. Ushbu predmet asoslarini pedagogika fani, umumiy va kasbiy pedagogika hamda psixologiya, xususiy fanlarni o'qitish metodikasi, ta'lim texnologiyasi va kasbiy etika kabi fanlarning metodologik g'oyalari tashkil etadi.

Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi o'z mohiyatiga ko'ra jarayon tarzda namoyon bo'ladi. Kasbiy yetuklik inson ontogenezing muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish g'oyalarining qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha bo'lgan jarayonda kechadi.

Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami o'zgarishining o'zaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar hamda inson ontogenezi – tug'ilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorisiylikni taqozo etadigan faoliyat mazmuniga bog'liq.

Ushbu jarayonning sur'ati va qamrovi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi va kreativ sifatlari, shuningdek, mavjud shart-sharoit, hayotiy muhim va kasbiy shartlangan hodisalarga bog'liq. Zamonaviy sharoitda pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lishi taqozo etadi.

O'quv mashg'ulotlarining avvaldan rejalashtirilishidan voz kechish, talabalarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga majbur qilish ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni yutuqlarga erishishga rag'batlantirishda asosiy omil bo'ladi. O'quv mashg'ulotlarida yetishmayotgan omil – kreativlik sanaladi.

Patti Drapeau nuqtai nazariga ko'ra kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash sanaladi. Har tomonlama

fikrlash talabalardan o'quv topshiriq, masala va vazifalarini bajarishda ko'plab g'oyalarga tayanishni talab etadi. Bundan farqli ravishda bir tomonlama fikrlash esa birgina to'g'ri g'oyaga asoslanishni ifodalaydi. Mushohada yuritishda masala yuzasidan bir va ko'p tomonlama fikrlashdan birini inkor etib bo'lmaydi. Binobarin, bir va har tomonlama fikrlash kreativlikni shakllantirishda birdek ahamiyat kasb etadi. Ya'ni, topshiriqni bajarish, masalani yechishda talaba yechimning bir necha variantini izlaydi (ko'p tomonlama fikrlash), keyin esa eng maqbul natijani kafolatlovchi birgina to'g'ri yechimda to'xtaladi (bir tomonlama fikrlash).

Yuqorida bildirilgan fikrlarga tayangan holda “kreativlik” tushunchasini quyidagicha sharhlash mumkin: Kreativlik (lot., ing. “create” – yaratish, “creative” – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyatidir.

Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi.

Kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi.

O'qitish jarayonida o'quvchilarning ijodiy va kreativlik qobiliyatlarini oshirish muammosi murakkab va ko'p qirrali. Shuning uchun ta'lim oluvchilarning ilmiy- nazariy va amaliy bilimlarini oshirishda ularning milliy hunarmandchilikka va o'quv fanlariga bo'lgan qiziqishi va qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish murakkab jarayon sanaladi. Buning uchun, fanini o'qitishda kreativ xarakterga ega mashg'ulotlarni tashkil etish maqsadga muvofiq. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishlarini kuchaytirib, ularni yanada ko'proq harakat qilishga undaydi.

Kreativ fikrlash har bir ijtimoiy sohada yaqqol aks etishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etiladigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondashuvida aks etadi.

Kreativ fikrlash har bir ijtimoiy sohada yaqqol aks etishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etiladigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondashuvida aks etadi.

Pedagogik kreativlik – pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsivlovchi qobiliyatini belgilaydi.

Pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lmasligi tufayli talabalar ham qiziqarli va ajoyib g'oyalarga ega bo'lsalar-da, biroq, ularni ifodalashda sustkashlikka yo'l qo'yadi. Buning sababli ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan metodlar talabalarda erkin, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmasligi bilan belgilanadi.

Kasbiy faoliyatda pedagogning kreativligi turli shakllarda namoyon bo'ladi.

Demak, "Kreativ pedagogika" quyidagi ikki holatni kafolatlay olishi zarur:

1. O'qituvchilar tomonidan o'quv fanlarini past o'zlashtirayotgan va ularni o'rganishni zerikarli deb hisoblayotgan talabalar e'tiborlarini fan asoslarini o'zlashtirishga jalb etish;

2. O'qituvchilarga talabalarda kreativ fikrlash va ijodiy faoliyat natijalarini rag'batlantirishga xizmat qiladigan strategiya va vositalarni tavsiya etish qilish orqali auditoriyada ulardan samarali foydalanishlari uchun imkoniyat yaratish.

"Kreativ pedagogika" fani bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kamol topishlari uchun zarur shart-sharoitni yaratishga xizmat qiladi.

O'qituvchining professional kompetentligi kreativlik bilantavsiflanadi. Kreativlik – kasbda ishlash usuli, yangi pedagogik borliqni yaratish istagi va

ko'nikmasi. Professional-kompetent pedagog refleksiyaga qodir bo'lishi lozim. Refleksiya - fikrlashning alohida usuli. U pedagogik jarayonga hamda o'z shaxsiga muayyan kasb egasi sifatida chetdan nazar tashlashni ko'zda tutadi.

Ta'limga ijodiy yondashuv - shaxsiga yo'naltirilgan o'qitishni to'la amalga oshirishga imkoniyat yaratadi.

Xorijiy pedagoglar va psixologlar: D.Gilrord, Ye.Torrans, L.Termen, R.Sternberg, M.Vollax, Rossiyalik olimlar V.Dashlova, P.Gal'perin, V.Kalnikova, D.Bogoyavlenskiy, T.Kulikova va boshqalar tomonidan ijodiy fikrlash nazariy jihatdan asoslangan bo'lsada, bugungi kunda ijodiy faoliyatni rivojlantirish metodikalarini ishlab chiqishda yo'naltirilgan tadqiqotlar davom etmoqda.

D.B.Bogoyavlenskaya fikricha, ijodiy ish - muammoli vaziyatni hal qilishga qaratilgan faoliyatdir. Ijodiy faollik deganda hodisalar, jarayonlar, ob'ektlar ahamiyatini tushungan holda, qiyinchiliklarni yoki muammoni yengishga intilish tushuniladi. Ya'ni shaxsning kasbiy faoliyati bo'yicha yangi yechimlarni izlash va topish hamda natijalaridan qoniqish tushuniladi.

Ijodiy faollikni shakllantirish va rivojlantirish – bosqichma-bosqich hal qilinadigan muammodir.

Shaxs faolligi turli, ya'ni o'quv ilmiy ishlab chiqarish, ijodiy faoliyatlar ta'sirida shakllanadi va rivojlantiriladi.

Psixolog olim S.L.Rubinshteynning fikricha, ijodiy faoliyat jarayonida kishida asta-sekin ishning qaysi joyini, nimani o'zgartirish, yaxshilash, takomillashtirish masalasini o'ylash tamoyili vujudga keladi.

Natijada mavjud bilimlarni taqqoslash, kuzatish va ijod jarayonida kelib chiqadigan vazifalarga muvofiqlashtirish, mo'ljallangan yechim umumiy tuzilishini fikran tasavvur etish zarurati tug'iladi.

Bu esa, o'z navbatida, xayolning inson miyasining faol ishlashi bilan topilgan yechimlarni hisoblashlarda, chizmalarda, eskizlarni yaratishda, buyumlarni bezash va hokazolarda aniq ifodalashni talab qiladigan o'ziga xos aqliy ish bilan

bog'liqdir. Ijodiy mehnat jarayonida faqat qandaydir buyum yoki yangi narsa yaratilib qolinmay, balki shaxsning o'zi kiritgan original xususiyatlari ham yaqqol namoyon bo'ladi. Shunga ko'ra, ijodiy faoliyat, ijodkorlik sifatleri va shaxs xislatlarini shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Barcha sohada ijod ish natijasining farqli belgilari, uning yangiligi va ijtimoiy ahamiyatga molikligidir. Pedagogik entsiklopediyada o'quvchilarning texnik ijodkorligi "Foydali va muhim yangilik belgilariga ega bo'lgan texnik ob'ektlar yaratiladigan faoliyat turidir", deb ta'riflanadi.

Q.Abdullaevaning fikricha texnik ijodkorlikka individual yondashish ta'limning eng muhim printsiplaridan birini amalga oshirish, yuqori darajadagi qiyin ijodiy faoliyatga doir qobiliyatni rivojlantirish imkonini beradi. Binobarin, ana shunday yondashishda o'quvchining ma'naviy kuchi namoyon bo'ladi, mustaqil ijodiy ishda qatnashadigan barcha o'quvchilarning, shu jumladan, eng bo'sh o'quvchilarning ham bilim ham hunarni puxta egallashi uchun haqiqiy sharoit vujudga keladi.

P.I.Pidkasistiy o'quvchining kelajakda butun mehnat faoliyati davomida kasbiy mahoratini o'zi oshirib borishga, mustaqil va ijodiy yondashgan holda muammolarni yechishga o'rgatishdan iborat bo'lishi kerak.

Ko'pgina pedagoglar va olimlarning insonning qanday qilib ilm o'rganishi haqida ko'pgina turli xil nazariyalar, qarashlari mavjud. Ammo tadqiqotlarning ko'rsatishicha, ta'lim olish jarayoniga muvofiq lashtirilgan holda bir xil yondashib bo'lmaydi, chunki o'rganish jarayoni har bir inson uchun individualdir.

Shuningdek, ta'lim jarayoni ko'p omillarga, ya'ni ob-havo sharoiti, o'qituvchiga bo'lgan shaxsiy munosabat, o'qishdan tashqari ishlar bilan bandligi, oilaviy sharoit, jismoniy holatlarga bog'liq bo'lib bularning barchasi intellektual bilimlar o'quvchining darslarda va darsdan tashqarida faolligi, o'qishga bo'lgan ishtiyoqi, o'lashtirish darajasiga ta'sir qilishi mumkin.

N.Muslimov va Sh.Sharipovlar fikricha o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun ularning har biriga alohida individual yondashish lozim. Ijodiy

fikrlashni rivojlantirishning eng muhim usullaridan biri o'quvchilarni turli darajadagi muammoli savollarni yoki topshiriqlarni yechishga jalb etish, ularning yechimlarini mustaqil izlab topishga o'rgatishdan iboratdir. Amaliyotda ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida muammoli savollar yoki topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Ijodiy fikrlash insonning tevarak-atrofdagi bo'layotgan jarayonlar, voqea va hodisalarga bo'lgan munosabatida turli muammolarni har xil usullar yordamida hal eta olishda namoyon bo'ladi. Faqat fanga oid formula, teorema, hamda ta'riflarni eslab qolish bilan ijodiy qobiliyatini shakllantirib bo'lmaydi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish har bir o'quvchiga alohida yondashish orqali amalga oshiriluvchi jarayondir.

O.Qo'ysinov tadqiqot ishlarida o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini aniqlash uchun umumiy o'quv materialidan muhimlarini ajratib olish mahoratini yuqori, o'rta hamda quyi darajalarga ajratiladi va ularga quyidagicha tavsiflab beriladi:

Yuqori daraja - o'rganilayotgan materialning muhim xususiyatini osonva tez ajratib oladi.

O'rta daraja - o'qigan materialdagi muhim xususiyatlarini ajratishni asosan bajara oladi, shu bilan birga bir qancha xatolarga yo'l qo'yadi.

Quyi daraja - materialning muhim xususiyatlarini odatda gapiraolmaydi.

Uning fikricha, ushbu darajalar orqali o'quvchilarning mustaqil va ijodiy ishlash faoliyatini rivojlantirish uchun ularning har biriga individual yondashuvni talab etadi.

U.Sodiqov fikriga ko'ra ijodiy fikrlashni rivojlantirishning eng muhim usullaridan biri o'quvchilarni turli darajadagi quyidagi noan'anaviy masalalarni yechishga jalb etish, betakror va o'ziga xos yechimlarni izlab topishga o'rgatishdan iboratdir:

- dastlabki ma'lumotlar yetarli bo'lmagan masalalar;
- ortiqcha ma'lumot bilan berilgan masalalar;

- qarama-qarshi yoki xato ma'lumotlar bilan berilgan masalalar;
- savollari noaniq qo'yilgan masalalar;
- yechim vaqti cheklangan masalalar.

Noan'anaviy masalalarning bunday turli darajalar bo'yicha guruhlanishida o'quvchilarning psixologik va ijodiy ishlari qobiliyatlarining inobatga olishni nazarda tutadi.

Har tomonlama barkamol shaxsni shakllantirishning yetakchi omillaridan biri, o'quvchilarning umumkasbiy va maxsus fanlaridagi biror mahsulotni tayyorlashdagi texnologik faoliyatidir. Bunda texnik fanlar bo'yicha olingan nazariy bilimlarni mustaqil ravishda amalda ongli qo'llaniladi va mahsulotlarni tayyorlashda amaliy ifodasini topadi. Shu tariqa, o'quvchilar faoliyatida jismoniy hamda aqliy mehnatni birlashtirish orqali ularda ijodiy qobiliyat rivojlantirib boriladi.

O'quvchining mustaqil o'quv faoliyatiga nisbatan o'qituvchi tomonidan muayyan talablarning qo'yilishi ularning mazmunini boyitadi. O'quv topshiriqlar oldin o'zlashtirilgan bilimlarga tayangan holda berilishi kerak.

Ijodiy topshiriqlar tarkibiga ijodiy mashq, ijodiy mustaqil ish, turli didaktik o'yinlar kiradi. Agar ijodiy mashq vositasida o'rganilgan bilimlar yangi o'quv holatlariga tatbiq qilinsa, ijodiy mustaqil ish dalillardan yangi xulosalar chiqarish hamda yangicha faoliyat usullarini faoliyatda qo'llash bilan ajralib turadi.

O'quv topshiriqlarini bajarish jarayonida o'quvchilarda tashkiliy (o'quv faoliyatini mustaqil tashkil etish mazmunli-jarayonli (o'quv faoliyatining mazmuni va mohiyatini bilish hamda bu faoliyatni samarali amalga oshirishni belgilovchi shaxsiy sifatlarni rivojlantirish), o'z-o'zini baholash kabi ko'nikmalarning shakllanishi mustaqil bilim olishi jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvtopshirig'imustaqilbilimolishningtashkiliyshaklisifatidabelgilanadivaun gaasoslanib, o'quvtopshiriqlartizimigaqo'yiluvchitalablarishlabchiqiladi.

O'qituvchi o'rganilayotgan hodisa yoki jarayonlarning o'zaro zid xususiyatlarini aks ettirish uchun muammoli vaziyatdan foydalanilsa, u holda

ob'ektiv muammo o'quv muammosiga aylanadi. O'quvchilar uchun tushunarli bo'lgan muammo o'quv topshirig'i sifatida berilishi lozim.

Mustaqil va ijodiy ishlash uchun o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishda quyidagi qoidalariga rioya etilishi tavsiya etiladi:

- topshiriqlar haqiqiy vaziyatlar bilan bog'liq muammolargaqaratilishi kerak;
- o'quv topshirig'idagi muammoni hal etishda o'quvchilar aqliy faoliyatini turli usullar yordamida rivojlantirishni ko'zda tutadi;
- topshiriqlar mazmunida aks ettirilgan hodisalar va jarayonlar o'rtasidagi muhim bog'liqlik ko'rsatilishi kerak;
- topshiriqlar yechimini aniqlash va o'quvchilar ongida hodisalar yoki jarayonlar o'rtasida bog'liqlikni mustahkamlash imkoniyatlarini nazarda tutilishi lozim;

- topshiriqlarni bajarish jarayonida o'quvchi oddiy tushunchalardan, u hali o'zlashtirilmagan yanada murakkabroq tushunchani keltirib chiqarish imkonini berishi lozim;

- topshiriqni bajarish jarayonida oddiy tushunchalar o'quvchiga ma'lum bo'lmagan tushunchalar bilan o'zaro tahlil qilinadi;

- topshiriqni bajarishda o'quvchi tushunchalarning shakli va mazmunini o'zgartirmasdan hamda o'zgartirib, ularni qayta ishlab chiqadi;

- ijodiy fikrlash asosida yangi bilimlar shakllanadi.

O'quvchilarning o'quv-topshiriqlarini bajarish jarayonida dastlabki amallarni bajarish o'qituvchi tomonidan doimiy nazorat qilib boriladi.

Topshiriq yechimlarini tahlil qilish natijasida o'quvchi o'quv topshiriqlarini bajarishning umumiy usullarini o'zlashtiradi.

O'quv topshiriqlari murakkablashtirib borilishi kerak. Ijodiy va izlanish xususiyatiga ega bo'lgan iqtidorli o'quvchilar murakkab topshi riqlarni bajarishlari, kamroq tayyorgarlikka ega bo'lgan o'quvchilar topshiriqlarni bajarishlariga qaramasdan, ularga topshiriq yechimini topishi guruh bilan birga ishlashga imkon beradi.

O'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash mahoratlarini quyidagi 3 ta darajaga ajratish mumkin:

1. O'quvchi muammoni yechish, topshiriqlarni bajarish yo'llarini o'zi izlay-di, mustaqil fikrlab, mulohaza yuritadi.

2. O'quvchi berilgan topshiriq yoki vazifani mustaqil bajaradi, ammo ijo-diy yondosholmaydi. Mustaqil holda topshiriqni bajarishda muammolarni hal etadi, ammo natija qanchalik darajada to'g'riligini kuzatmaydi. Berilgan topshiriq yoki muammoli masala o'xshashlarini tuza oladi.

3. Muammoning tayyor yechimlaridan foydalanishga intiladi.

Muammoni yechishda qiyinchilikka duch kelishi bilan yordam so'raydi. Muammoli masalani yoki topshiriqni mustaqil yechishda qobiliyati yetmaydi.

Nazorat savollari:

1. "Kreativlik" tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?
2. "Kreativ pedagogika"ning maqsadi nimadan iborat va u qanday vazifalarni hal qiladi?
3. "Kreativ peagogika"ning ob'ekti va predmetini nima tashkil etadi?
4. "Kreativ pedagogika"ning asosiy kategoriyalari qaysilar?
5. "Kreativ pedagogika" qanay fanlar bilan o'zaro aloqadorlikda rivojlanadi?
6. Kreativ shaxsni shakllantirish va rivojlantirishda qanday ilmiy-tadqiqot metodlari qo'llaniladi?
7. Ta'limga ijodiy yondoshishni tushuntiring

3- modul. Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etish va rivojlantirish yo'llari.

Pedagoglarga xos kreativ sifat va ijodiy-pedagogik faoliyat malakalari

Reja:

1. Talabalarda kreativlikni rivojlantirish shartlari.
2. Pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari va ularning tarkibiy asoslari.
3. Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhlari.

Tayanch tushunchalar: *sifat, kreativlik sifatlari, malaka, ijodiy faoliyatni malakalari, kreativ sifatlarni rivojlantirish yo'llari, pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar, shaxs kreativligini rivojlantirish tamoyillari, pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar, pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari, pedagoglarning kreativlik imkoniyatining muhim darajalari, shaxsning kreativligi darajasini aniqlovchi mezonlar.*

Kreativlikning mohiyati - intellekt insonning aqliy salohiyati bo'lsa, kreativlik ana shu aqliy salohiyatni maqsadga yo'naltirilgan tarzda erkin ishlata olish qobiliyati hisoblanadi.

Pedagogning kreativligi – ta'lim-tarbiya jarayonga ijodiy yondoshuviga aytiladi.

Kreativlik atamasi Angliya-Amerika psixologiyasida 60-yillarda paydo bo'ldi. U individning yangi tushuncha yaratishi va yangi ko'nikmalar hosil qilish qobiliyati, xislatini bildiradi.

Kreativ tafakkur jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichlarini ta'minlash uchun xizmat qiladigan noan'anaviy fikrlash qobiliyati va taraqqiyot omillarini ta'minlashga yo'naltirilgan tafakkur hisoblanadi.

Shu sababli bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlashni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Kreativ tafakkur inson ma'naviyati, tarbiyasi, bilimi, intellekti, iqtidori kabilarni ishlata olish qobiliyatini o'z ichiga qamrab oladi. Demak, har bir fan o'qituvchisi o'quvchilarda mana shu xislatlarni pedagogik diagnostika metodlari orqali aniqlagan holda, uni shakllantirish va rivojlantirishi zarur.

Buning uchun bo'lajak pedagoglarni ong, tafakkur va aqlni barcha yo'nalishlarda istiqbolni ko'rish va anglashga o'rgatish, ularda tafakkur aqlning peshqadamligi, tafakkurning noan'anaviyligi, oldindan bashoratlay olish, ya'ni prognoz qila olish kabi xususiyatlarni pedagogik jarayonda maqsadli shakllantirilishi kerak.

Har qanday muammoning yechimi bo'yicha bir emas bir nechta yechimlarni ko'rsata olish, hamda ularning barchasini o'ziga xos ijobiy va salbiy tomonlarini har tomonlama asoslab berish, ko'pchilik o'ylab ko'rmaydigan masalaning boshqa jihatlarini ham ochib berish kabi aql peshqadamligiga ega bo'lish;

Zamonaviy taraqqiyot uchun yangi yo'nalishlar va yo'llarni ko'ra bilish, ularni tafakkur qila olish va shakllantira bilish, faoliyatni yangilash, faoliyatdagi masalalar yechimini yangi yo'nalishlarini topa bilish kabi noan'anaviy tafakkurga ega bo'lish;

O'z mehnat faoliyati sohasidagi istiqbol o'zgarishlarning mohiyati, zaruriyati, amalga oshirish muddatlarini tafakkur orqali oldindan anglash kabi prognoz, bashorat qila olish kabi xususiyatlar uzluksiz ta'lim jarayonida shakllanishi va takomillashishi kabilar.

J.Gilford kreativlikni tavsiflaydigan qator individual qobiliyatlarni ko'rsatadi:

- fikrni maqsadga muvofiq yo'llay olishi;
- o'ziga xoslik (originallik);
- qiziquvchanlik;
- farazlar yaratish qobiliyati;
- hayol qila olish, fantastik (fantaziya).

Pedagogning kreativ tafakkuri

Aqlning peshqadamligi;

Tezlikda qaror qabul qilish;

Qarorlarni qabul qilishdan cho'chimaslik;

Ish vazifasi va sohasiga sodiqlik;

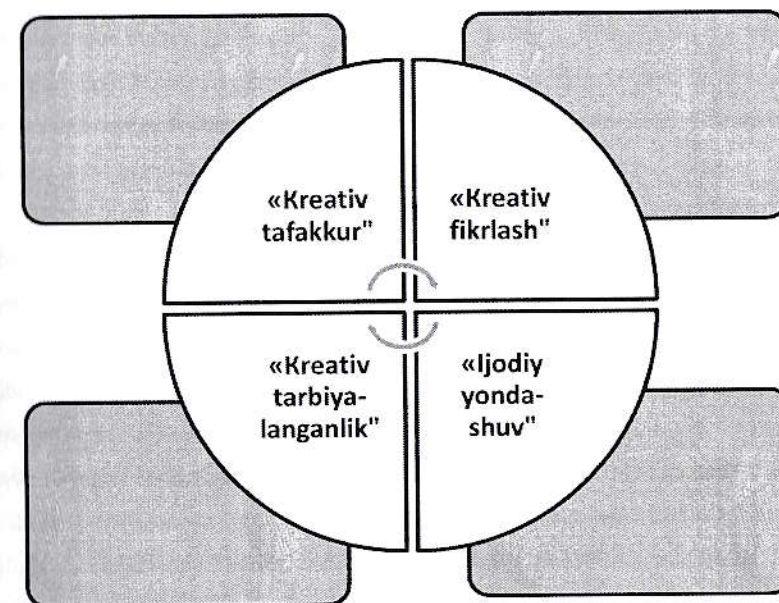
Tafakkurning egiluvchanligi;

Noan'anaviylik;

Nostandart qarorlar va yechimlar qabul qilishdan cho'chimaslik;

Istiqbolni ko'rish;

Prognoz qila olish kabi xususiyatlarning maqsadli tarbiyalanishi va shakllantirishiga bog'liq pedagogik jarayondir.

Kreativ tafakkur tizimi

Zamonaviy pedagogikada kreativ tafakkur amaliyotini bildiruvchi ma'lum tizim shakllantirilgan:

1. Analitik tahlil jarayoni- bu tayyorgarlik jarayoni bo'lib, u axborotlarni yig'ish va tahlil qilish, madjud ahvol tahlili, axborotlarni umumlashtirish, ko'rsatkichlarni taqqoslash jarayoni.

2. Kontsentratsiya jarayoni-ma'lum bir muammo atrofida aqliy salohiyatning mujassamlashuvi, ma'lum faktlar, ularning tizimi, tahlili olib boriladi. Ong faolligining ba'zan ko'tarilishi yoki pasayishi, insonning muammo tahliliga berilishi, natijada turli yangi nostandart g'oyalarning tug'ilish va shakllanish jarayoni.

3. G'oyalar inkubatsiyasi jarayoni – aqliy kontsentratsiya jarayonida yuzaga kelgan barcha mavjud g'oyalar ong ortiga o'tib, ular mudroq holga keltiriladi. Tafakkur qilish jarayonida ular metodologik asoslarda qayta tahlildan o'tkaziladi va guruhlanadi. Shaxsiy senzura yangi g'oyalarning barchasini axloqiy – ma'naviy va qadriyatlar nuqtai nazarida nazoratdan o'tkazadi. So'ng mazkur g'oyalar pishib yetilgan tayyor tarzda inson psixikasiga o'tkaziladi.

4. G'oyalar tahlilini amalga oshirish jarayoni- g'oyalar tahlilini amalga oshirishda, g'oyalar qidirishda, to'liqlik taraqqaqt jarayoni sodir bo'ladi. Inson tafakkurida ba'zi o'zgarishlar sodir bo'ladi, bunda inson tafakkuri o'zini tinch va osuda tutmaydi, balki u turli keskin harakatlarga moyil bo'ladi. Bu vaqtda odam bir mavzudan birdaniga boshqa mavzuga o'tib ketishi, ba'zi harakatlarni bajarishi mumkin bo'ladi. Bu inson tafakkurida kechayotgan ong oqimlarining faoliyati hisoblanadi. Ushbu jarayonlarning natijasi sifatida –so'nggi qaror pishib yetiladi.

5. Analiz va sintez jarayoni-kreativ tafakkur faoliyati natijalarni tahlil qilish jarayoni, ya'ni mantiqiy tahlil jarayoni. Bu davrda ong oqimida pishib yetilgan barcha g'oyalar yaxlitlik va umumiylikda tahlildan o'tkaziladi, hamda kreativ tafakkur mehnatining natijasi sifatida so'nggi qaror qabul qilinadi.

Yuqorida qayd etilgan jarayonlar o'ta murakkab jarayonlar bo'lib, u tezlik bilan amalga oshiriladi. Kreativlik tafakkurni odatdagi fikrlash yo'lidan ancha

qiziqarli bo'lgan noan'anaviy usullarga olib keladi, shu sababli inson tafakkurida optimal qarorlar vujudga keladi va tug'iladi. Original, unikal, noan'anaviy, optimal qarorlar esa zamonaviy jamiyatni ilg'orlik, taraqqiyot, iqtisodiy takomil sari yetaklovchi kuch hisoblanadi.

Shu boisdan pedagoglarning kreativlikni tarbiyalashga e'tibor qaratishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi. Buning uchun birinchi navbatda kreativ tafakkur o'qituvchining o'zida mujassam bo'lishi zarur. Quyida kreativlikni tarbiyalashning ba'zi mezonlarini keltiramiz:

1. O'z tafakkuringizni original, optimal yechimlar topish va ularni targ'ib qilishga qarating, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga o'zingizni undang;

2. Yangiliklardan yoki boshqa insonlar siz to'g'ringizda noto'g'ri tushunchaga borishidan cho'chimang;

3. Keng mushohada etishga harakat qiling, an'anaviy bo'lmagan sullardan foydalanish, o'z tafakkur tarzi, milliy mentalitet va stereotiplar qobig'idan chiqib ketishga urining, erkin ijodiy mushohada yuriting;

4. Agar birinchi tajribangiz muvaffaqiyatsiz bo'lsa ham, o'z tajribangizdan voz kechmang, noan'anaviy usullarda fikrlashni davom ettiring, masala yechimining boshqa variantlarini topishga harakat qiling, boshqa yo'llarni aqlan qidirib topish davom eting;

5. Disput, diskussiya, bahs, munozaralar uchun doimo ochiq bo'ling, uni o'zingizga qaratilganligiga ishonmang, bahsni to'g'ri tashkil qiling, o'z fikringizni har qanday bahslashuv jarayonida nazorat qilib boring;

6. Tushunarsiz narsa va hodisalarning mohiyatini anglashga harakat qiling.

7. An'anaviy usullarda faoliyat olib borishdan voz keching, yangi usullarda ishlashga urinib ko'ring

8. Yangi g'oyalardan qo'rqmang, ularni albatta keng qo'llang.

Bugungi kunda dunyo ta'lim hamjamiyati, pedagogika va psixologiya oldida ta'lim muassasalarida shaxsni optimal rivojlantirish vazifasi turibdi.

Yoshlarini bilimlarni o'zlashtirishda, ertangi jamiyatga tayyorlashda nafaqat an'anaviy, balki noan'anaviy kreativ tafakkurga ega bo'lgan kadrlar qilib tayyorlashimiz zarur.

Zero, zamonaviy ta'lim taraqqiyoti yangi bilim, malaka va g'oyalar hisobiga rivojlanadi. Bu esa o'z o'rnida jamiyat taraqqiyoti, xalq forovonligi va davlatimiz ravnaqi uchun xizmat qiladi.

Pedagoglarga xos kreativ sifat va ijodiy-pedagogik faoliyat malakalari boshqa har qanday sifat (fazilat) kabi kreativlik ham birdaniga shakllanmaydi. Kreativlik muayyan bosqichlarda izchil rivojlantirib boriladi.

Talabalarda kreativlikni rivojlantirishda quyidagilarga e'tibor qaratish zarur:

1) ular tomonidan ko'p savollar berilishini rag'batlantirish va bu odatni qo'llab-quvvatlash;

2) bolalarning mustaqilligini rag'batlantirish va ularda javobgarlikni kuchaytirish;

3) bolalar tomonidan mustaqil faoliyatni tashkil etilishi uchun imkoniyat yaratish;

4) bolalarning qiziqishlariga e'tibor qaratish

Odatda kreativlik bolalarning faoliyatida tez-tez ko'zga tashlansada, biroq, bu holat bolalarning kelgusida ijodiy yutuqlarni qo'lga kiritishlarini kafolatlamaydi. Faqatgina ular tomonidan u yoki bu ijodiy ko'nikma, malakalarni o'zlashtirishlari zarur degan ehtimolni ifodalaydi.

Bugungi kunda psixologiyada shaxs kreativligi uning faoliyatiga xoslikka jihatga ko'ra aniqlanmoqda. Bunda faoliyatning ikki jihatini yorituvchi testlardan foydalaniladi. E.P.Torrensning shaxs akreativ sifatlarini namoyon bo'lishini aniqlovchi testlarning turlari mavjud. Ular quyidagilardir:

Testlarning turlari

Ijodiy tafakkur va uning natijalari (tezkorlik, samaradorlik, mahsuldorlik va b.)ni aniqlovchi testlar
Ijodiy tafakkur va uning natijalari (tezkorlik, samaradorlik, mahsuldorlik va b.)ni aniqlovchi testlar

Shaxsning hayotiy tajribasi va shaxsiy sifatlarini aniqlovchi testlar
Shaxsning hayotiy tajribasi va shaxsiy sifatlarini aniqlovchi testlar

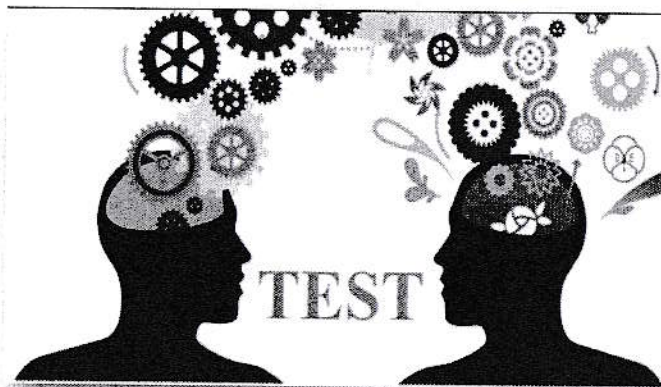
Pedagogik tafakkurga ega bo'lish uchun talabalar pedagogika oid bilimlarni puxta o'rganish asosida quyidagi ko'nikma, malakalarni o'zlashtira olishlari zarur: pedagogikaning asosiy g'oyalari, kontseptsiyalari, qonuniyatlarini va pedagogic hodisalarning rivojlanish qonuniyatlarini bilish; pedagogikaning eng muhim nazariy g'oyalari, asosiy kategoriyalari va tushunchalarini bilish; asosiy pedagogic faktlarni bilish; ta'lim va tarbiyaning umumiy uslubi haqidagi amaliy bilimlarni egallash.

Talabalarda kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirishdan oldin sinfda qulay muhitni yaratish lozim. Kreativ muhitda ta'lim olayotgan talabalarda asta-sekin kreativ vazifalarni bajarishga nisbatan qiziqish ortadi, shuningdek, kreativ tafakkurga ega o'qituvchini kuzatish natijasida kreativ fikrlashga moyil bo'ladi.

Psixologiyada P.Torrens tomonidan shaxs kreativligini aniqlovchi test ishlab chiqilgan. P.Torrensning fikricha, shaxs kreativligi o'zida quyidagi belgilarni namoyon qiladi:

1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik;

2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish

Kreativlik xarakteridagi o'quv-bilish muhiti talabalarda ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega bo'lgan tanqidiy va kreativ fikrlash ko'nikmasining rivojlanishiga olib keladi.

Kreativ tafakkurga ega talabalar:

- boshqa talabalarning xayoliga kelmagan g'oyalarni bildiradi;
- o'zlarini ifoda etishning o'ziga xos uslubini tanlaydi;
- ba'zan mavzu aloqasi yo'q yoki g'ayrioddiy savollar beradi;
- yechimi ochiq qolgan vazifalardan zavqlanadi;
- g'oyalarni aniq dalillar asosida muhokama qilishni afzal ko'radi;
- muammoning yechimini topishda noan'anaviy yondashuvni tanlaydi.

Shaxsga xos kreativlik sifatleri quyidagilar sanaladi.

	Shaxsga xos kreativlik sifatlerining turlari
1	Ijodiy yo'nalganlik
2	Mantiqiy fikrlash qobiliyati
3	Eruditsiya (bilag'onlik)
4	Boy tasavvurga egalik
5	Ijodiy ta'sirchanlik va tashabbuskorlik
6	O'z ijodkorligini to'la-to'kis namoyish etish

7	Refleksiya qobiliyati
8	Hissiyotga boylik
9	Tavakkal qila olish qobiliyati
10	Tafakkur tezligiga egalik
11	Ichki sezgining rivojlanganligi
12	O'ziga xos (orginal) g'oyalarni ilgari sura olish qobiliyati
13	Innovatsion qobiliyatga egalik
14	Yuksak badiiy qadriyatlarga egalik
15	Mavjud tajriba va bilimlar asosida yangi qarorlarni qabul qilish malakasi

Kreativ jihatdan rivojlanisha har bir shaxs hayotida davr va bosqich muhim ahamiyat kasb etadi. Demak: Kreativlikning rivojlanish davri – ma'lum kreativlik sifatlerining rivojlanishi yakuniga yetgan qandaydir vaqt birligi.

Kreativlikning rivojlanish bosqichi – muayyan kreativlik sifatlerining rivojlanganlik darajasi. Shunga ko'ra ma'lum davr va bosqichlarda pedagoglarda ham kreativlik sifatleri, ijodiy faoliyat malakalari rivojlanadi.

Pedagoglar kreativlik sifatleri bilan bir qatorda ijodiy faoliyatni tashkil etishga layoqatlilikni ifodalovchi quyidagi malakalarga ham ega bo'lishlari zarur:

Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhleri:

- bilishga oid (gnostik) malakalar;
 - loyihalash malakalari;
 - ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar;
 - tadqiqotchilik malakalari;
 - muloqotga kiruvchanlik (kommunikativ) malakalari;
 - tashkilotchilik malakalari;
- Quyida ushbu malakalar guruhlerining mohiyati yoritiladi:
- Bilishga oid (gnostik) malakalar:**

talabalarning yosh va individual xususiyatlari, jamoaning ijtimoiy-psixologik o'ziga xosligini inobatga olgan holda o'quv-tarbiyaviy vazifalarni aniq belgilash;

zamonaviy ta'lim talablaridan kelib chiqqan holda o'quv-tarbiya jarayonini didaktik, psixologik va metodik jihatdan rejalashtirish va tahlil qilish;

ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishning samarali shakl, metod va vositalarni asosli ravishda tanlay olish;

talabalar tomonidan o'quv dasturi talablaridan kelib chiqqan holda materiallarni

o'zlashtirganlik natijalarini, o'quvchilarning tarbiyalanganlik va rivojlanganlik darajasini aniqlay bilish;

talabalarning bilishga bo'lgan qiziqish, ehtiyoj va faolliklarini rivojlantirish bo'yicha turli ko'rinishdagi ishlarni olib borish;

darsda, darsdan tashqari sharoitlarda, kuni uzaytirilgan guruhlarda, to'g'arak, klub yoki jamiyatlarda turli tarbiyaviy ishlarni olib borish;

talabalar, ularning ota-onalari bilan individual ishlarni amalga oshirish;

talabalarda sog'lom turmush kechirishga bo'lgan ehtiyojni shaxsiy va umumiy gigienaga amal qilish ko'nikmalarini, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish malakalarini shakllantirish;

ta'lim jarayonida turli ko'rsatmali qurollar, zamonaviy texnik vositalar, axborot va ilg'or pedagogik texnologiyalaridan samarali foydalanish;

didaktik material va ko'rsatmali qurollarni ishlab chiqish;

ota-onalarni pedagogik bilimlar asoslari, bolalarning asosiy yosh xususiyatlari, psixologik o'ziga xosliklari, turli yosh bosqichlarida farzandlar bilan ota-onalar o'rtasida kechadigan munosabatlar mohiyatidan xabardor qilish;

o'z-o'zini tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va shaxsiy faoliyatda yo'l qo'yilgan kamchiliklarni tuzatish.

Loyihalash malakalari:

dars yoki tarbiyaviy tadbirlarning loyihalarini yaratish;

dars yoki tarbiyaviy tadbirning texnologik xaritasini yaratish;
dars yoki tarbiyaviy tadbir mohiyatini bosqichma-bosqich yoritish;
ta'limiy yoki tarbiyaviy faoliyat maqsadini aniq belgilash;
maqsadga mos keladigan vazifalarni aniqlash;
o'quv materialining didaktik, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarini bayon etish;

o'quv yoki tarbiyaviy xarakterdagi material mazmunini shakllantirish;

o'quv yoki tarbiyaviy material mazmunini ochib beradigan bir qancha ma'lumotlar o'rtasidagi o'zaro izchillikni ta'minlash;

talabalarni mustaqil fikrlashga rag'batlantiruvchi savollar tizimini ishlab chiqish;

dars yoki tarbiyaviy tadbirning metodik tuzilishini asoslash;

dars yoki tarbiyaviy tadbir jarayonida bajariladigan pedagogik topshiriqlar tizimini aniqlash;

yangi materialni bayon etishda turli zamonaviy yondashuvlarni qo'llash;

muayyan izchillikka ega test topshiriqlarini ishlab chiqish;

talabalarning bilim darajasini tashxislash jarayonini asoslash;

talabalar jamoasi hamda alohida talabaning tarbiyalanganlik va rivojlanganlik darajasini baholash mexanizmini yaratish.

Ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar:

alohida-alohida ma'lumotlardan foydalangan holda yaxlit o'quv va tarbiyaviy xarakterdagi materialni shakllantirish;

o'quv materialini turli rasm, surat, jadval, diagramma, model va boshqalar bilan boyitish;

o'ziga xos, orginal o'quv materialini tayyorlash;

mustaqil ravishda yangi metodni asoslash;

o'quv mashg'uloti (dars) va tarbiya tadbir uchun ko'rsatmali qurollar to'plamini yaratish;

dars yoki tarbiyaviy tadbirning texnologik pasporti, xaritasini yaratish;

dars yoki tarbiyaviy tadbirda foydalanish uchun mul'timediya materiallarini yaratish;

o'quv materialining taqdimot variantini tayyorlash;

turli mavzulardagi tarbiyaviy tadbirlar uchun talabalarining faol ishtirokida video roliklar yaratish;

dars konspektini tayyorlash;

turli shakl va metodlarga asoslangan sinov topshiriqlari (savol, topshiriq, masala, misol, mashq, test), baholash mezonlarini ishlab chiqish;

nazorat ishlarini tashkil etishga ijodiy yondashish.

Tadqiqotchilik malakalari:

ilmiy izlanish olib borish metod va vositalarini tanlash;

manbalar bilan ishlash (nazariy tahlil, muhim ma'lumotni topish, tezis, konspekt, referat, kartoteka bilan ishlash, adabiyotlar ro'yxatini tuzish);

nashr manbalari va axborot texnologiyalari (Internet) materiallari bilan tanishish;

anketa so'rovini tashkil etish;

zamonaviy pedagogik muammolarni aniqlash, dolzarbligini asoslash; mavjud manbalar asosida muammoning ishlanganlik darajasini o'rganish;

pedagogik tajriba olib borish metodikasini ishlab chiqish;

uch (yoki to'rt) bosqichli pedagogik tajribani ilmiy-metodik tashkil etish;

ilmiy maqola, axborot va hisobot tayyorlash;

ilmiy maqolalarni nashrga tayyorlash;

pedagogik tajriba natijalarini umumlashtirish va tahlil qilish;

tahlil natijalarini matematik-statistik tahlil qilish;

statistik tahlil natijalariga ko'ra xulosa chiqarish va ilmiy-tavsiyalarni ilgari surish;

pedagogik tajriba natijalarini muhokama qilish (savollar qo'yish, shaxsiy fikrni bildirish, tanqidiy fikrlarni ayta olish, amaliy takliflar berish).

Tashkilotchilik malakalari:

talabalarining o'quv-bilish faoliyatini boshqarish;

talabalarda ilmiy bilimlarni o'zlashtirish ko'nikma, malakalarini shakllantirish;

dars jarayonida vaqtni to'g'ri taqsimlash va rejani samarali bajarish;

talabalar bilan individual ishlarni tashkil etish;

guruh jamoasi bilan jamoaviy yoki guruhli ishlarni olib borish;

talabalarda ta'lim muassasasi ichki tartib-qoidalariga rioya etish ko'nikmalarini shakllantirish;

talabalarga o'quv va ijtimoiy topshiriqlarni berish;

o'quvchilarning diqqatini boshqarish;

talabalar o'rtasida bahs-munozara tashkil etish va uni boshqarish;

darslarda o'yin texnologiyalaridan foydalanish;

talabalarining o'quv faolliklarini oshirish, ularning mustaqilligini ta'minlash;

kichik guruhlarni shakllantirish asosida topshiriqlar bajarilishini ta'minlash;

talabalar bilan hamkorlikda tarbiyaviy ishlar ro'yxatini ishlab chiqish.

Muloqotga kiruvchanlik (kommunikativ) malakalari:

talabalar, ota-onalar, ta'lim muassasasi rahbariyati, hamkasblar bilan muloqotda turli shakl, metodlardan foydalanish;

pedagogik amaliyotning barcha ishtirokchilari bilan amaliy, ishchanlik yoki shaxsiy munosabat o'rnatish;

talabalarga ma'lumotlarni yetkazishning samarali yo'l va vositalarini topish;

topshiriqlar yuzasidan talabaning javobi yoki shaxsiy fikrlarini tinglay bilish;

pedagogik jarayonlarda yuzaga keladigan nizolarningoldini olish, bartaraf etish yoki rivojlantirish;

jamo'a va turli bosqichdagi talabalar o'rtasida o'zaro munosabatlarni mustahkamlash;

jamoada sog'lom raqobatga asoslangan muhitni qaror toptirish;

talabalarning faoliyatlarini rag'batlantirish;

talaba javobidagi xato yoki xatti-harakatidagi kamchiliklarga munosabat bildirish;

talabalar bilan ta'limiy hamkorlikka erishish.

Izchillikni ta'minlovchi (protsessual) malakalar:

o'quv materialini mazmunini bayon qilishda nutqiy izchillikni ta'minlash;

og'zaki va yozma nutqni bayon qilishda o'zaro izchillikni qaror toptirish;

talabalarning mavjud bilimlari bilan yangi o'zlashtiriladigan bilimlar o'rtasida muayyan izchillikni yuzaga keltirish;

talabalarning mavjud hayotiy qarashlarini yangi g'oyalar bilan boyitish;

darsda va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarda talabalarni faol faoliyatga undovchi metodlardan foydalanishda muayyan izchillikka erishish;

talabalar bilim, ko'nikma va malakalari darajasining DTS talablariga muvofiq kelishida ma'lum izchillikka erishish;

guruh jamoasining ijtimoiy-psixologik holatini o'rganish metodlaridan foydalanishda pedagogik faoliyat izchilligini ta'minlash;

talabalarning tarbiyalanganlik va rivojlanganlik darajasini baholashda doimiy izchillikka erishish.

Texnik-texnologik malakalar:

ta'lim jarayoniga zamonaviy texnik vositalarini tatbiq etish;

dars jarayoni mazmunini texnologik pasport va texnologiya xarita yordamida yoritish;

o'quv materialini mazmunini yorituvchi slaydlarni tayyorlash;

o'quv mashg'ulotlarini axborot texnologiyalari, interfaol metodlar yordamida tashkil etish;

ixtisoslik fani xususiyatidan kelib chiqqan holda turli texnik vositalardan foydalanish;

darslarda proektorni qo'llay olish;

o'quv materiallarini audio va video yozuvlari, taqdimot asosida bayon qilish;

talabalarda o'quv materialini mustahkamlash va o'quv topshiriqlarini berishda axborot texnologiyalarini qo'llash;

komp'yuter imkoniyatlaridan foydalanishga doir o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish;

talabalarning bilim, ko'nikma va malakalarini baholashni elektron asosda tashkil etish;

talabalarning bilim olganlik va tarbiyalanganlik darajalarini tashxis qilishda komp'yuter yordamiga tayanish va b.sh.

Mavzu. Kreativ tafakkurni shakllantirishning pedagogik asoslari

Reja

1.Kreativ tafakkurning ahamiyati

2.Kreativ tafakkur tizimi haqida tushuncha

3.Kreativlikni tarbiyalashning mezonlari

4.Intellektuallikning ahamiyati

Kalit so'zlar: *kreativ tafakkur, intellekt, aqliy salohiyat, kreativ fikrlar, g'oyalar inkubatsiyasi, kontsentratsiya jarayoni, analitik tahlil, analiz va sintez.*

Kreativ tafakkur jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichlarini ta'minlash uchun xizmat qiladigan noan'anaviy fikrlash qobiliyati va taraqqiyot omillarini ta'minlashga yo'naltirilgan tafakkur hisoblanadi.

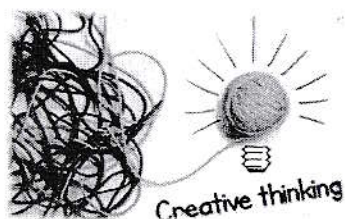
Kreativ tafakkur rivojlangan davlatlarni xalq xo'jaligining barcha tarmoqlarida eng quyi bosqichdan tortib eng yuqori darajalargacha kreativ tafakkur talab qilinadi. Chunki u jamiyat taraqqiyotida uning takomili, o'sishi, rivojlanishi, kengayishi va mo'tadil saqlanishining vositasi hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan pedagogik faoliyatda shunday o'qitishni tashkil etish kerakki, o'quvchi kreativ fikrlovchi, kelgusida zamonaviy jamiyat va ishlab chiqarishda muhim

rejalashtirish, tashkillashtirish, tahlil qilish, asoslash, motivatsiyalash, nazorat qilish kabi funktsiyalarni kreativ tashkil etish imkoniyatiga ega bo'lsin.

Kreativ tafakkur inson ma'naviyati, tarbiyasi, bilimi, intellekti, iqtidorikabilarni ishlata olish qobiliyatini o'z ichiga qamrab oladi.

Demak, har bir fan o'qituvchisi o'quvchilarda mana shu xislatlarni pedagogik diagnostika metodlari orqali aniqlagan holda, uni shakllantirish va rivojlantirishi zarur. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarni ong, tafakkur va aqlni barcha yo'nalishlarda istiqbolni ko'rish va anglashga o'rgatish, ularda tafakkur aqlning peshqadamligi, tafakkurning noan'anaviyligi, oldindan bashoratlay olish, ya'ni prognoz qila olish kabi xususiyatlarni pedagogik jarayonda maqsadli shakllantirilishi kerak.

"KREATIV IFODA" - kreativ fikrlash orqali o'zining ichki dunyosini boshqalarga yetkazib berishga tegishli hisoblanadi

Kreativ ifoda ham 2 ga bo'linadi:

- 1) YOZMA IFODA
- 2) VIZUAL IFODA

Har qanday muammoning yechimi bo'yicha bir emas bir nechta yechimlarni ko'rsata olish, hamda ularning barchasini o'ziga xos ijobiy va salbiy tomonlarini har tomonlama asoslab berish, ko'pchilik o'ylab ko'rmaydigan masalaning boshqa jihatlarini ham ochib berish kabi aql peshqadamligiga ega bo'lish;

zamonaviy taraqqiyot uchun yangi yo'nalishlar va yo'llarni ko'ra bilish, ularni tafakkur qila olish va shakllantira bilish, faoliyatni yangilash, faoliyatdagi

masalalar yechimini yangi yo'nalishlarini topa bilish kabi noan'anaviy tafakkurga ega bo'lish;

o'z mehnat faoliyati sohasidagi istiqbol o'zgarishlarning mohiyati, zaruriyati, amalga oshirish muddatlarini tafakkur orqali oldindan anglash kabi prognoz, bashorat qila olish kabi xususiyatlar uzluksiz ta'lim jarayonida shakllanishi va takomillashishi o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini qanday tashkil etishiga bog'liq.

Ushbu xususiyatlar ma'ruzalar, pand nasihat yoki ko'rsatmalar bilan emas, balki yo'naltirish, abstrakt mashqlar va bilimlar asosida, tarbiyalash orqali bilan hosil qilinishi mumkin.

Kreativ tafakkur maqsadga yo'naltirilgan, ammo shu vaqtgacha ma'lum bo'lmagan va an'anaviy tarzda tajribaga kiritilmagan, batamom yangi usul, yo'l, vosita, yondashuvlarning tanlanishi va ishlab chiqilishini anglatadi.

Katta keng qamrovli ishlab chiqarish tarmoqlarida o'nlab yoki yuzlab kreativ tafakkurga ega bo'lgan insonlarning fikrlari, qarashlari va tahlillarni umumlashtirish, rejalashtirish, o'rganish va umumiy yechimga keltirish asosida nostandart qarorlar va yechimlar qabul qilinadi.

Kreativ fikrlar inson ongining yuqori chegarasidagi va u o'rganmagan fikrlar, noan'anaviy usullar, mavjud holat negizida yangi qarashlar asosida yangicha faoliyatni tashkil etishga qaratilgan mustaqil mushohadalardir.

Insonda ma'lum soha bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarning hamda tarbiyalanganlikning mavjudligi kreativ tafakkurni shakllantirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Quyidagi jarayonlar kreativ tafakkur tizimi hisoblanadi:

1. Analitik tahlil jarayoni- bu tayyorgarlik jarayoni bo'lib, u axborotlarni yig'ish va tahlil qilish, madjud ahvol tahlili, axborotlarni umumlashtirish, ko'rsatkichlarni taqqoslash jarayoni.

2. Kontsentratsiya jarayoni-ma'lum bir muammo atrofida aqliy salohiyatning mujassamlashuvi, ma'lum faktlar, ularning tizimi, tahlili olib boriladi. Aqliy

salohiyat yetishmovchiligi jarayonidan o'tish va mazkur jarayonni bosib o'tishga intilish. Ong faolligining ba'zan ko'tarilishi yoki pasayishi, insonning muammo tahliliga berilishi, natijada turli yangi nostandart g'oyalarning tug'ilish va shakllanish jarayoni.

3.G'oyalar inkubatsiyasi jarayoni – aqliy kontsentratsiya jarayonida yuzaga kelgan barcha mavjud g'oyalar ong ortiga o'tib, ular mudroq holga keltiriladi. Tafakkur qilish jarayonida ular metodologik asoslarda qayta tahlildan o'tkaziladi va guruhlanadi. Shaxsiy senzura yangi g'oyalarning barchasini axloqiy –ma'naviy va qadriyatlar nuqtai nazarida nazoratdan o'tkazadi. So'ng mazkur g'oyalar pishib yetilgan tayyor tarzda inson psixikasiga o'tkaziladi.

4.G'oyalar tahlilini amalga oshirish jarayoni- g'oyalar tahlilini amalga oshirishda, hoyalari qidirishda, to'liqlik taraqquyot jarayoni sodir bo'ladi. Inson tafakkurida ba'zi o'zgarishlar sodir bo'ladi, bunda inson tafakkuri o'zini tinch va osuda tutmaydi, balki u turli keskin harakatlarga moyil bo'ladi. Bu vaqtda odam bir mavzudan birdaniga boshqa mavzuga o'tib ketishi, ba'zi harakatlarni bajarishi mumkin bo'ladi. Bu inson tafakkurida kechayotgan ong oqimlarining faoliyati hisoblanadi. Ushbu jarayonlarning natijasi sifatida –so'nggi qaror pishib yetiladi.

5.Analiz va sintez jarayoni-kreativ tafakkur faoliyati natijalarni tahlil qilish jarayoni, ya'ni mantiqiy tahlil jarayoni. Bu davrda ong oqimida pishib yetilgan barcha g'oyalar yaxlitlik va umumiylikda tahlildan o'tkaziladi, hamda kreativ tafakkur mehnatining natijasi sifatida so'nggi qaror qabul qilinadi.

Yuqorida qayd etilgan jarayonlar o'ta murakkab jarayonlar bo'lib, u tezlik bilan amalga oshiriladi. Kreativlik tafakkurni odatdagi fikrlash yo'lidan ancha qiziqarli bo'lgan noan'anaviy usullarga olib keladi, shu sababli inson tafakkurida optimal qarorlar vujudga keladi va tug'iladi. Original, unikal, noan'anaviy, optimal qarorlar esa zamonaviy jamiyatni ilg'orlik, taraqqiyot, iqtisodiy takomil sari yetaklovchi kuch hisoblanadi.

Intellekt insonning aqliy salohiyati bo'lsa, kreativlik mana shu aqliy salohiyatni maqsadga yo'naltirilgan tarzda erkin ishlata olish qobiliyati

hisoblanadi. U inson faoliyatiga ilhom va ijodkorlik kabi xususiyatlarni baxsh etadi.

Intellektuallik – yoshlarning aqliy salohiyatini shakllantirish, ularni zamonaviy jamiyatda yashashga tayyorlashning quyi bosqichi hisoblanadi. Ularni kreativ tafakkurga o'rgatishgina, ularning aqliy salohiyatini ishga sola olish qobiliyati tarbiyalanganligini ko'rsatadi. Ya'ni kreativlik mavjud muammolarning yangicha yechimlari hisoblanadi.

Hozirda ko'plab ilm dargohlarida kreativlikni tarbiyalashga katta e'tibor qaratishmoqda.

Shu boisdan pedagoglarning kreativlikni tarbiyalashga e'tibor qaratishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi. Buning uchun birinchi navbatda kreativ tafakkur o'qituvchining o'zida mujassam bo'lishi zarur. Quyida kreativlikni tarbiyalashning ba'zi mezonlarini keltiramiz:

1.O'z tafakkuringizni original, optimal yechimlar topish va ularni targ'ib qilishga qarating, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga o'zingizni undang;

2.Yangiliklardan yoki boshqa insonlar siz to'g'ringizda noto'g'ri tushunchaga borishidan cho'chimang;

3. Keng mushohada etishga harakat qiling, an'anaviy bo'lmagan sullardan foydalanish, o'z tafakkur tarzi, milliy mentalitet va stereotiplar qobig'idan chiqib ketishga urining, erkin ijodiy mushohada yuriting;

4.Agar birinchi tajribangiz muvaffaqiyatsiz bo'lsa ham, o'z tajribangizdan voz kechmang, noan'anaviy usullarda fikrlashni davom ettiring, masala yechimining boshqa variantlarini topishga harakat qiling, boshqa yo'llarni aqlan qidirib topish davom eting;

5.Disput, diskussiya, bahs, munozaralar uchun doimo ochiq bo'ling, uni o'zingizga qaratilganligiga ishonmang, bahsni to'g'ri tashkil qiling, o'z fikringizni har qanday bahslashuv jarayonida nazorat qilib boring;

6.Tushunarsiz narsa va hodisalarning mohiyatini anglashga harakat qiling.

7. An'anaviy usullarda faoliyat olib borishdan voz keching, yangi usullarda ishlashga urinib ko'ring;

8. Yangi g'oyalardan qo'rqmang, ularni albatta keng qo'llang.

Bugungi kunda dunyo ta'lim hamjamiyati, pedagogika va psixologiya oldida ta'lim muassasalarida shaxsni optimal rivojlantirish vazifasi turibdi. 21 asr yoshlarini bilimlarni o'zlashtirishda, ertangi jamiyatga tayyorlashda nafaqat an'anaviy, balki noan'anaviy kreativ tafakkurga ega bo'lgan kadrlar qilib tayyorlashimiz zarur. Zero, zamonaviy ta'lim taraqqiyoti yangi bilim, malaka va g'oyalar hisobiga rivojlanadi. Bu esa o'z o'rnida jamiyat taraqqiyoti, xalq forovonligi va davlatimiz ravnaqi uchun xizmat qiladi.

O'qituvchining kasbiy ijodkorligi ta'lim tizimi o'qituvchilarining pedagogik qobiliyatlarini rivojlantirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi, buning natijasida chuqur ilmiy kasbiy va pedagogik tayyorgarlikka erishish mumkin.

Ta'limning vazifalaridan biri pedagogik faoliyatda kasbiy kompetentsiyani, pedagogik kadrlarning ijodkorligini amaliy shakllantirishga hissa qo'shishdir.

Ijodiy fikrlashning namoyon bo'lish bosqichlari o'qituvchining malakasi mezonlarini talab qiladi.

Kreativ tafakkur jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichlarini ta'minlash uchun xizmat qiladigan noan'anaviy fikrlash qobiliyati va taraqqiyot omillarini ta'minlashga yo'naltirilgan tafakkur hisoblanadi.

Kreativ tafakkur rivojlangan davlatlarni xalq xo'jaligining barcha tarmoqlarida eng quyi bosqichdan tortib eng yuqori darajalargacha kreativ tafakkur talab qilinadi. Chunki u jamiyat taraqqiyotida uning takomili, o'sishi, rivojlanishi, kengayishi va mo'tadil saqlanishining vositasi hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan pedagogik faoliyatda shunday o'qitishni tashkil etish kerakki, o'quvchi kreativ fikrlovchi, kelgusida zamonaviy jamiyat va ishlab chiqarishda muhim rejalashtirish, tashkillashtirish, tahlil qilish, asoslash, motivatsiyalash, nazorat qilish kabi funktsiyalarni kreativ tashkil etish imkoniyatiga ega bo'lsin.

Kreativ tafakkur inson ma'naviyati, tarbiyasi, bilimi, intellekti, iqtidori

kabilarni ishlata olish qobiliyatini o'z ichiga qamrab oladi. Demak, har bir fan o'qituvchisi o'quvchilarda mana shu xislatlarni pedagogik diagnostika metodlari orqali aniqlagan holda, uni shakllantirish va rivojlantirishi zarur. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarni ong, tafakkur va aqlni barcha yo'nalishlarda istiqbolni ko'rish va anglashga o'rgatish, ularda tafakkur aqlning peshqadamligi, tafakkurning noan'anaviyligi, oldindan bashoratlay olish, ya'ni prognoz qila olish kabi xususiyatlarni pedagogik jarayonda maqsadli shakllantirilishi kerak.

Har qanday muammoning yechimi bo'yicha bir emas bir nechta yechimlarni ko'rsata olish, hamda ularning barchasini o'ziga xos ijobiy va salbiy tomonlarini har tomonlama asoslab berish, ko'pchilik o'ylab ko'rmaydigan masalaning boshqa jihatlarini ham ochib berish kabi aql peshqadamligiga ega bo'lish;

Zamonaviy taraqqiyot uchun yangi yo'nalishlar va yo'llarni ko'ra bilish, ularni tafakkur qila olish va shakllantira bilish, faoliyatni yangilash, faoliyatdagi masalalar yechimini yangi yo'nalishlarini topa bilish kabi noan'anaviy tafakkurga ega bo'lish;

O'z mehnat faoliyati sohasidagi istiqbol o'zgarishlarning mohiyati, zaruriyati, amalga oshirish muddatlarini tafakkur orqali oldindan anglash kabi prognoz, bashorat qila olish kabi xususiyatlar uzluksiz ta'lim jarayonida shakllanishi va takomillashishi o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini qanday tashkil etishiga bog'liq.

Ushbu xususiyatlar ma'ruzalar, pand nasihat yoki ko'rsatmalar bilan emas, balki yo'naltirish, abstrakt mashqlar va bilimlar asosida, tarbiyalash orqali bilan hosil qilinishi mumkin.

Kreativ tafakkur maqsadga yo'naltirilgan, ammo shu vaqtgacha ma'lum bo'lmagan va an'anaviy tarzda tajribaga kiritilmagan, batamom yangi usul, yo'l, vosita, yondashuvlarning tanlanishi va ishlab chiqilishini anglatadi.

Katta keng qamrovli ishlab chiqarish tarmoqlarida o'nlab yoki yuzlab kreativ tafakkurga ega bo'lgan insonlarning fikrlari, qarashlari va tahlillarni umumlashtirish, rejalashtirish, o'rganish va umumiy yechimga keltirish asosida nostandart qarorlar

va yechimlar qabul qilinadi. Jahonda katta biznes strukturalarning faoliyati korporativ manfaatlar tafakkuri targ'ib qilinishi kreativ tafakkurning vujudga kelishiga turtki bo'lgan.

Kreativ fikrlar inson ongining yuqori chegarasidagi va u o'rganmagan fikrlar,

noan'anaviy usullar, mavjud holat negizida yangi qarashlar asosida yangicha faoliyatni tashkil etishga qaratilgan mustaqil mushohadalardir.

Insonda ma'lum soha bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarning hamda tarbiyalanganlikning mavjudligi kreativ tafakkurni shakllantirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

O'qituvchining kreativligi uning innovatsion yondoshuvi asosida shakllanadi.

Ta'lim oluvchilarga o'quv jarayonini ijodiy tashkil etish uchun o'qituvchi innovatsion va ijodiy qobiliyatga, intellektuallik, ijodiy fikrlashga ega bo'lishi kerak.

Tizimli kreativ fikrlash quyidagilardan iborat:

1. Analitik tahlil jarayoni- bu tayyorgarlik jarayoni bo'lib, u axborotlarni yig'ish va tahlil qilish, madjud ahvol tahlili, axborotlarni umumlashtirish, ko'rsatkichlarni taqqoslash jarayoni.

2. Kontsentratsiya jarayoni- ma'lum bir muammo atrofida aqliy salohiyatning mujassamlashuvi, ma'lum faktlar, ularning tizimi, tahlili olib boriladi. Aqliy salohiyat yetishmovchiligi jarayonidan o'tish va mazkur jarayonni bosib o'tishga intilish. Ong faolligining ba'zan ko'tarilishi yoki pasayishi, insonning muammo tahliliga berilishi, natijada turli yangi nostandart g'oyalarning tug'ilish va shakllanish jarayoni.

3. G'oyalar inkubatsiyasi jarayoni – aqliy kontsentratsiya jarayonida yuzaga kelgan barcha mavjud g'oyalar ong ortiga o'tib, ular mudroq holga keltiriladi. Tafakkur qilish jarayonida ular metodologik asoslarda qayta tahlildan o'tkaziladi va guruhlanadi. Shaxsiy senzura yangi g'oyalarning barchasini axloqiy –ma'naviy

va qadriyatlar nuqtai nazarida nazoratdan o'tkazadi. So'ng mazkur g'oyalar pishib yetilgan tayyor tarzda inson psixikasiga o'tkaziladi.

4. G'oyalar tahlilini amalga oshirish jarayoni- g'oyalar tahlilini amalga oshirishda, hoyalar qidirishda, to'liqlik taraqkiyot jarayoni sodir bo'ladi. Inson tafakkurida ba'zi o'zgarishlar sodir bo'ladi, bunda inson tafakkuri o'zini tinch va osuda tutmaydi, balki u turli keskin harakatlarga moyil bo'ladi. Bu vaqtda odam bir mavzudan birdaniga boshqa mavzuga o'tib ketishi, ba'zi harakatlarni bajarishi mumkin bo'ladi. Bu inson tafakkurida kechayotgan ong oqimlarining faoliyati hisoblanadi. Ushbu jarayonlarning natijasi sifatida –so'nggi qaror pishib yetiladi.

5. Analiz va sintez jarayoni- kreativ tafakkur faoliyati natijalarni tahlil qilish jarayoni, ya'ni mantiqiy tahlil jarayoni. Bu davrda ong oqimida pishib yetilgan barcha g'oyalar yaxlitlik va umumiylikda tahlildan o'tkaziladi, hamda kreativ tafakkur mehnatining natijasi sifatida so'nggi qaror qabul qilinadi.

Yuqorida qayd etilgan jarayonlar o'ta murakkab jarayonlar bo'lib, u tezlik bilan amalga oshiriladi. Kreativlik tafakkurni odatdagi fikrlash yo'lidan ancha qiziqarli bo'lgan noan'anaviy usullarga olib keladi, shu sababli inson tafakkurida optimal qarorlar vujudga keladi va tug'iladi. Original, unikal, noan'anaviy, optimal qarorlar esa zamonaviy jamiyatni ilg'orlik, taraqqiyot, iqtisodiy takomil sari yetaklovchi kuch hisoblanadi.

Mavzu. Pedagoglarida kreativlik sifatlarini rivojlantirish

Reja

1. Pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar va tamoyillar
2. Pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari va ularning tarkibiy asoslari
3. Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning samarali yo'llari
4. Pedagoglarning kreativlik imkoniyatini aniqlovchi mezonlar va ularning darajalari

Pedagogning kreativ potentsiali darajasini aniqlovchi mezonlarni ko'rsating, tashabbuskorlik, kreativ qobiliyatga egalik, kreativ faollik, izlanuvchanlik; Pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayoni samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratishi, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati **pedagogik kreativlik** deb nomlanadi.

O'qituvchining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur.

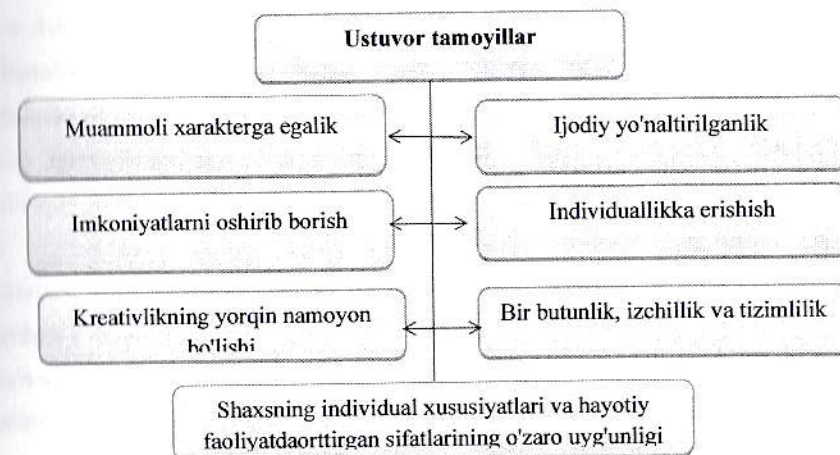
Muayyan omillar pedagoglarda kreativlik sifatlari, malakalarini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi. Shu sababli pedagogik jarayonda o'qituvchilar ushbu omillarni barataf etishga e'tibor qaratishlari lozim. Quyidagi omillar shaxsda kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi:

- o'zini tavakkaldan olib qochish;
- fikrlash va xatti-harakatlarda qo'pollikka yo'l qo'yish;
- shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasligi;
- boshqalarga tobe bo'lish;
- har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylash.

Mashg'ulotlarda o'qituvchi "Kreativlik yo'l xaritasi"ga ko'ra quyidagi to'rtta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar sanaladi:

- ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish;
- talabalarni o'quv fanlarini qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiya (metod va vositalar)an foydalana olish;
- innovatsion yondashuv va pedagogik masala (muammo)larning yechimini topishga kreativ yondashish;
- kutladigan natija.

Pedagogning kreativlik potentsiali ko'p darajali jarayon va u quyidagi tamoyillarga tayanadi:

7-rasm. Pedagog kreativlik potentsialining ustuvor tamoyillari

- tafakkurning tezkorligi va egiluvchanligi;
- yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati;
- bir qolipda fikrlamaslik;
- o'ziga xoslik;
- tashabbuskorlik;
- noaniqlikka toqat qilish;
- zakovatli bo'lish

Pedagog kreativlik potentsialiga ega bo'lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e'tiborini qaratishi zarur:

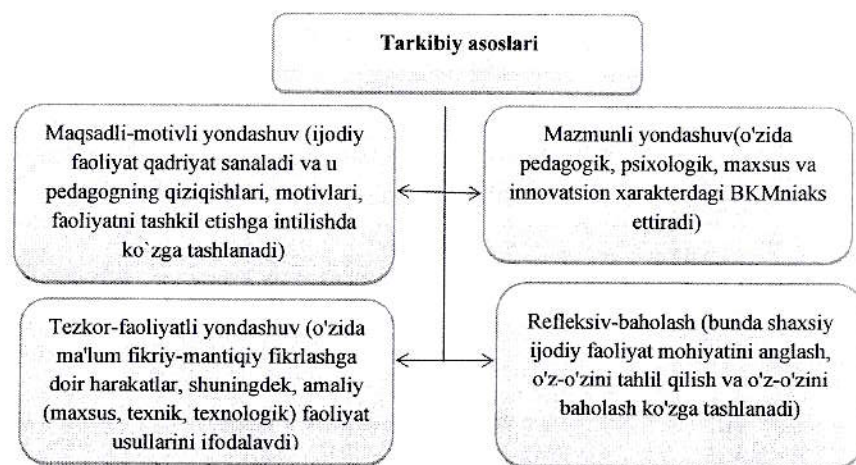
- kasbiy faoliyatiga ijodiy yondashish;
- yangi-yangi g'oyalarni yaratishda faollik ko'rsatish;
- ilg'or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o'rnanish;
- hamkasblar bilan pedagogik yutuqlar xususida fikr almashish.

Har bir pedagogning o'zini o'zi rivojlantirishi va o'zini o'zi namoyon eta olishi bevosita uning kreativlik qobiliyatiga egaligi bilan bog'liq. Odatda pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari pedagogik muammolarni hal qilishga intilish, ilmiy-tadqiqot ishlari yoki ilmiy loyihalarni amalga oshirish va o'zaro ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali ta'minlanadi. Pedagog o'z-o'zidan ijodkor bo'lib

qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlashorqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi.

Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur. Pedagogning kreativ potentsiali quyidagi tarkibiy asoslarni o'z ichiga oladi (8-rasm):

Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini o'zi ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega.

8-rasm. Pedagog kreativ potentsialining tarkibiy asoslari.

Kreativlik potentsialiga ega pedagog o'zida quyidagi malakalarni namoyon eta oladi:

- bajariladigan vazifaning mohiyati va ahamiyatini belgilay bilish;
- masalaning qo'yilishini tahlil qila olish;

- masalani hal qilish rejasini tuzish;
- masalani hal qilishda samarali metodlar (analiz, sintez, induksiya, deduktsiya, taqqoslash va b.)larni qo'llash;
- masalani hal qilish usullarini tanlay olish;
- qabul qilingan qarorning to'g'riligini asoslash va qayta tekshirish;
- masalani hal qilishda kichik tadqiqot (izlanish)ni olib borish;
- masalani hal qilish sharoiti, jarayonning borishi va masala yechimi yakunlarini umumlashtirishga oid dalillarni rasmiylashtirish.

Pedagogning ilmiy-tadqiqot ishlari va ilmiy yoki ijodiy loyihalarni amalga oshirishi unda kreativlik potentsialini yanada rivojlantiradi. Natijada pedagog:

- ijodiy fikrlashga odatlanadi;
- ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borish ko'nikmalarini puxta o'zlashtiradi;
- pedagogika yoki mutaxassislik fani yutuqlari hamda ilg'or tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini mustaqil tahlil qiladi;
- pedagogik jamoa tomonidan olib borilayotgan ilmiy tadqiqot va ijodiy loyihalarni bajarishda faol ishtirok etadi.

Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning samarali yo'llari

Xorijiy mamlakatlarda talabalar o'rtasida kreativ sifatni shakllantirishga katta e'tibor berilmoqda. O'qituvchilar, o'quv jarayonini tashkil qilishda kreativ yondashuv bo'yicha o'z-o'zini o'rganish bilan shug'ullanadilar. Talabalarning o'rganishgabo'lgan munosabatini kreativ fikrlashorqali o'zgartirish, ulargayangig'oyalarni topishga imkon berish kerak, ta'lim va iste'dodni rivojlantirishka bilark kreativlikni rivojlantiradi.

Kreativlik tushunchasini quyidagicha izohlash mumkin: kreativlik (lot., ing. "yaratish" – yaratish, "kreativ" – yaratuvchi, kreativlik) - yangi g'oyalarni ishlab chiqadigan shaxsning kreativ qobiliyati, uning iste'dodi.

O'qituvchining kreativligi uning faoliyatining kreativ yondashuvida belgilanadi.

Nostandart darsda darsni qanday o'tkazish kerakligi to'g'risida qat'iy talablar mavjud emas, g'ayrioddiy dars yanada kreativ, erkinroq bo'lib, barcha ishtirokchilardan to'g'ridan-to'g'ri ishtirok etishni talab qiladi va o'rganish mavzusiga, dars ishtirokchilariga, uning ta'sir ko'rsatadigan shaxsiga hissiy munosabat paydo bo'lishiga olib keladi.

Shu o'rinda dars mashg'ulotida qo'llash mumkin bo'lgan nostandart va kreativlik usullaridan misollar keltiramiz:

Dars-munozara usuli. Ijtimoiy ahamiyatga ega va munozarali mavzu bo'yicha o'qituvchilar tomonidan munozara mavzusi taqdim etiladi. Ta'lim oluvchilar e'lon qilingan mavzu bo'yicha turli xil nuqtai nazarlarni bildiradilar, o'zlarining shaxsiy nuqtai nazarlari bilan chiqishlari shart emas, ta'lim oluvchilarga ataylab ular rozi bo'lmagan nuqtai nazar berilishi mumkin, ammo dars doirasida ular buni himoya qilishlari kerak.

Biznes o'yini usuli. Darsda hayotiy vaziyat yoki muammoni biznes nuqtai nazaridan yechish, dars mavzusi doirasida "Biznes o'yini" tashkil etish bilan qo'yilgan mavjud muammoni hal qilishga erishiladi.

Dars-konferentsiya. Ushbu turdagi dars o'rta maktabda eng ko'p talab qilinadi. Ta'lim oluvchilarga konferentsiya mavzusi oldindan xabar qilinadi, sinf guruhlarga bo'linadi, ularning har biri hisobot uchun mavzu oladi

Dars uchrashuvi. Darsga uchinchi shaxs (yozuvchi, olim, faxriy, sayohatchi, harbiy, chet ellik va boshqalar) taklif etiladi. Muayyan yo'nalish bo'yicha qiziqarli savollar tarkibi tuziladi, uchrashuv yuqori ruhda o'tishi uchun muhim tarkibiy qismlar oldindan ishlab chiqiladi.

Dars-konsert. Sahnalashtirish. Bunday darslar adabiyot, adabiy o'qish, chet tili darslari uchun eng mos keladi. Ushbu darsda mavzuga oid hayotiy voqeya va hodisalar oldindan talabalarga rejali ravishda berilib sahnalashtiriladi.

Integratsiyalashgan dars. Darslar bir vaqtning o'zida ikki yoki undan ortiq fan bo'yicha, ko'pincha ikkita o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi (adabiyot va fizika, ingliz tili va biologiya - kutilmagan kombinatsiya qanchalik qiziqarli bo'lsa).

Integratsiyalashgan darsning vazifasi turli mavzular, mavzu va haqiqiy hayot o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatishdir.

Didaktik o'yin. Ta'lim oluvchilar o'ynaydigan dars, masalan, "Kim o'zar o'yini", "Kim millioner bo'lishni xohlaydi", "Nima? Qayerda? Qachon?" va boshqalar ta'limi maqsadga yo'naltirilgan o'yinlar samarali hisoblanadi. Bunday darslar chorak boshida yoki oxirida boshlang'ich yoki yakuniy darslar kabi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash va umumlashtirish uchun juda yaxshi.

Dars-tadqiqot. Ushbu darsning ajoyib tomoni shundaki, sinfda muammoni hal qilishning kirish qismida gipoteza ilgari suriladi va keyingi harakatlar algoritmgacha qisqartiriladi. Ish natijasida ta'lim oluvchilar xulosalar tuzishlari, o'z faoliyati natijalarini talqin qilishlari kerak.

Interfaol TRIZ usuli. Ushbu zamonaviy pedagogik texnologiya-bu ixtirochilik muammolarini hal qilish nazariyasi (TRIZ) hisoblanadi. Asosiy maqsadi- ta'lim oluvchilarning aql-idrokini va ijodiy faoliyatining zaruriy shartlarini rivojlantirish. TRIZ ta'limning turli darajalarida (maktabgacha ta'limdan oliy ta'limgacha) ishlab chiqiladi.

TRIZ yaratuvchilari ta'lim oluvchilarning aql-idrokini va ijodiy faoliyat uchun zarur shart-sharoitlarni rivojlantirishning o'ziga xos usullari va vositalarini taklif qilishadi. Ushbu usul va vositalarga quyidagilar kiradi: umumiy ob'ektlar usuli, odatiy fantaziya usullari va boshqalar.

1. Umumiy ob'ektlar usulining mohiyati shundan iboratki, ta'lim oluvchilar faoliyatini tashkil qilishda biron bir ob'ektga yoki ushbu ob'ekt asosiy narsaga aylanadi. TRIZ mualliflari ushbu usulni universal deb hisoblashadi, ya'ni u turli xil faoliyat turlarida ishlatilishi mumkin: o'yin, vizual, konstruktiv va boshqalar.

Umumiy ob'ektlar usulining imkoniyatlari shundan iboratki, uning yordami bilan ob'ektlarni tahlil qilish va munosabatlarni o'rnatish qobiliyatishakllanishi mumkin.

II. Fantaziya qilishning odatiy usullari. Ularning asosiy maqsadi ta'lim oluvchilarning tasavvurini rivojlantirishdir. Rivojlanish mualliflari 4 ta odatiy fantaziya texnikasini taklif qilishadi.

1. Texnika va hodisalarni "Insoniylashtirish".
2. Asar syujetini o'zgartirish.
3. Asar epizodini o'zgartirish.
4. Oxirini o'zgartirish.

Ushbu fantaziya usullari yangi, noma'lum narsalarni taklif qilishning ma'lum usullari bilan munosabatlar va ko'nikmalarni o'rnatish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijodkorlik tajriba nuqtai nazaridan yangi narsalarga tanqidiy munosabat bilan emas, balki yangi g'oyalarga nisbatan sezgirlik bilan belgilanadi.

E.Frommning fikriga ko'ra, ijodkorlik - bu ajablanish va bilish, nostandart vaziyatlarda echim topish qobiliyati, u yangisini kashf etishga va o'z tajribasini chuqur anglash qobiliyatiga qaratilgandir.

Barcha ta'riflar uchun umumiy bo'lgan narsa shundaki, kreativlik ijodkorlik qobiliyati sifatida belgilanadi.

S.D.Smirnov ijodkorlikning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi ikkita omil guruhini aniqlaydi: **vaziyatli va shaxsiy.**

Vaziyatli: vaqt chegarasi; stress holati, xavotirning kuchayishi; tezda echim topish istagi; juda kuchli yoki juda zaif motivatsiya; muayyan echim usuliga qat'iy munosabat mavjudligi; oldingi muvaffaqiyatsizliklar tufayli yuzaga kelgan qobiliyatlarga ishonchsizlik; qo'rquv; tsenzuraning kuchayishi.

Shaxsiy: konformizm; o'ziga shubha; juda kuchli ishonch; hissiy tushkunlik va salbiy his-tuyg'ularning doimiy ustunligi; xavfli xatti-harakatlardan qochish; muvaffaqiyatga intilish motivatsiyasi ustidan muvaffaqiyatsizlikka yo'l qo'ymaslik motivatsiyasining ustunligi; shaxsiy xususiyat sifatida yuqori tashvish; shaxsni himoya qilishning kuchli mexanizmlari va boshqa bir qator omillar.

Kreativlikni rivojlantirishga yordam beradigan sharoitlarni yaratishda ushbu omillarni hisobga olish kerak.

Kreativ xarakterga ega muhitdagina talabalar o'rganayotgan mavzuning mazmuni, o'quv axborotlar o'rtasidagi o'zaro aloqani tushunish imkoniyatiga ega bo'ladi va bu haqida fikrlash boshlashadi. M: Talabalar "Immigratsiya hodisasining mohiyati"ni "Aqliy hujum" strategiyasi asosida o'rganish jarayonda, eng avvalo, strategiyaning o'zi nimaligini, uni qanday qo'llash zarurligi haqidagi tushunchalarga ega bo'lishlari lozim.

Pedagoglarning kreativlik imkoniyatini aniqlovchi mezonlar va ularning darajalari

Pedagogik ijodning mohiyati ko'pincha o'zgaruvchan sharoitlarda son-sanoqsiz muammolarni hal qilish jarayoni sifatida talqin etiladi, ya'ni pedagogik faoliyat tabiatan ijodiydir.

Ko'pgina o'qituvchilar, psixologlar, olimlar o'qitish hunarmandchilik emas, balki san'at deb hisoblashadi. Ijodiy faoliyatni amalga oshiruvchi ijodiy shaxs bo'lishi kerak.

Har qanday ijodiy faoliyat har doim shaxsga, uni amalga oshiradigan shaxsning individual ijodiy qobiliyatiga bog'liq. Shuning uchun. Pedagogik faoliyatni pedagogik san'at darajasiga ko'tarish uchun, birinchi navbatda, o'qituvchi shaxsining ijodiy salohiyatini rivojlantirish va unga keng yo'l ochib berish kerak.

Ijodkorlik, shuningdek individuallik, standart doiraga mos kelmaydi, u har bir insonning o'ziga xos shaxsiyati kabi noyob va o'ziga xosdir.

Pedagogik ijodkorlik faqat o'qituvchining shaxsiyatining ichki ehtiyojlari va individual qobiliyatlari chuqurligidan rivojlangan taqdiridagina haqiqiy san'atga aylanadi.

Shu munosabat bilan quyida talabalarning individual ijodiy qobiliyatlarini aniqlash va ularning pedagogik faoliyatini yangilash va rivojlantirish uchun sharoit yaratish bo'yicha vazifalar keltirilgan.

Shunday qilib, vazifalar ijodkorlikni shaxsiy sifat sifatida rivojlantirishga qaratilgan va quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-introspeksiya va o'zini o'zi qadrlash asosida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishning individual potentsial va real darajasini aniqlashga imkon beradigan vazifalar;

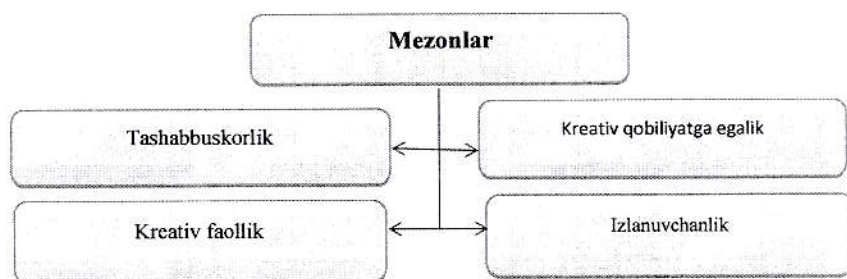
-intellektual va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun vazifalar. Masalan: muammolarni qidirishda xushyorlik, yaxlit idrok, tanqidiylik, moslashuvchanlik, fikrlashning o'ziga xosligi, g'oyalarni yaratish qulayligi;

-ijodiy shaxsga xos bo'lgan fazilatlarni shakllantiradigan vazifalar

-ijodiy, pedagogik faoliyatga e'tiborni shakllantiradigan vazifalar.

Barcha vazifalar ijodiy xarakterga ega va imkon qadar ko'proq ochib berishga, potentsial imkoniyatlarni aniqlashga, ijodiy faoliyatni amalga oshirish uchun eng muhim individual fazilatlarni rivojlantirishga imkon beradi; shuningdek, vazifalar bir qator psixologik to'siqlarni olib tashlashga yordam beradi.

Kasbiy faoliyat samaradorligini baholashda pedagogning ijodkorligi –kreativ potentsiali darajasini baholash muhim ahamiyatga ega. Pedagogning kreativlik potentsiali darajasini aniqlovchi mezonlar quyidagilar sanaladi (9-rasm).

9-rasm. Pedagogning kreativ potentsiali darajasini aniqlovchi mezonlar

Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini o'zi

ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega.

Ushbu mezonlar pedagoglar kreativ potentsialini uch darajada aniqlash imkonini beradi (1-jadval):

1-jadval.

Pedagog kreativ potentsialining muhim darajalari

№	Darajalar	Daraja xususiyatlari
1.	Yuqori	Muntazam ravishda turli tashabbuslarni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga e'galligini izchil namoyib etib boradi, kreativ jihatdan o'ta faol, izlanuvchan
2.	O'rta	Ba'zan u yoki bu tashabbusni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga e'galligi muntazam bo'lmasa-da, ammo namoyon bo'ladi, kreativ jihatdan bir qadar faol, izlanuvchan bo'lishga intiladi
3.	Past	Garchi u yetarlicha asoslanmagan bo'lsa-da, tashabbusni ilgari surishga intiladi, kreativ qobiliyati yetarlicha namoyon bo'lmaydi, izlanuvchan bo'lishga intilmaydi

Pedagoglarda kreativlik sifatleri, ijodiy-pedagogik faoliyat malakalarini rivojlantirish borasida amerikalik tadqiqotchi Patti Drepeau tomonidan taklif qilingan yo'llarda foydalanish kutilgan natijalarni qo'lga kiritishga yordam beradi. Qolaversa, pedagoglarda kreativlik sifatlarini shakllantirishda ustuvor tamoyillar asosida ish ko'rish aniq maqsadga yo'naltirilgan faoliyat samaradorligini kafolatlaydi. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida bo'lajak pedagoglarning kreativlik imkoniyatlarining aniq mezonlar asosida aniqlash, daraja ko'rsatichlarini baholash asosida bu boradagi yutuq va kamchiliklarni belgilash, yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilash mumkin bo'ladi.

Nazorat savollari:

1. Pedagogik kreativlikka qanday sifatlar xos?
2. Pedagoglarda qanday ijodiy-pedagogik faoliyat malakalari mavjud bo'lishi zarur?
3. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning qanday yo'llari mavjud?

4. Pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar nimalarda aks etadi?
5. Shaxs kreativligini rivojlantirishning ustuvor tamoyillari qaysilar?
6. Pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari nimalarda aks etadi?
7. Pedagoglar kreativlik imkoniyatlarining tarkibiy asoslari nimalardan iborat?
8. Pedagoglarning kreativlik imkoniyati qanday mezonlar yordamida aniqlanadi?
9. Pedagoglarning kreativlik imkoniyati qanday darajalarda namoyon bo'ladi?

4-modul: Pedagoglarda kreativlik sifatleri va ijodiy tafakkurni rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar

Mavzu. Kreativlik sifatleri va ijodiy tafakkurni rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar

Reja:

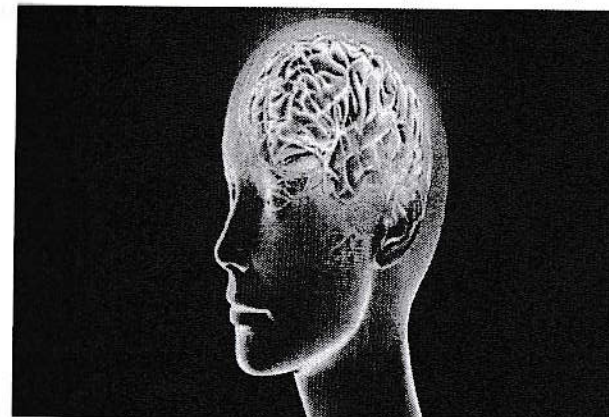
1. Pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini aniqlovchi shakl, metod va vositalar.
2. Bo'lajak pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish bosqichlari.
3. Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar.

Tayanch tushunchalar: *kreativlik sifatleri, kreativlik sifatlariga egalikni aniqlash, shakl, metod, vosita, kreativlik sifatlarini rivojlantirish, axborot texnologiyalari.*

Rivojlangan kreativlik shaxs ijodkorligining muhim tarkibiy qismidir. U shaxsning kognitiv maqsadga erishish, boshlangan ijodiy ishni davom ettirish, bilish faoliyatidagi qiyinchiliklarni bartaraf etish, aqliy harakatlarni rejalashtirish va ketma-ketlashtirish, maqsadga erishish variantlari va usullarini izlash istagida ifodalanadi.

Shuningdek shaxsda stenik tuyg'ular (kognitiv va ijodiy faoliyatdan quvonch hissi, ixtirolar jarayonida qiyinchiliklarni engishga tayyorlik, kognitiv yoki ijodiy maqsadga erishishdan g'ururlanish, biror narsa o'ylab topish imkoniyatidan zavqlanish, ijodiy ish boshlanishidagi optimistik faollik, uning ijobiy natijasini kutish, muvaffaqiyasizliklar holatida xotirjamlik va boshqalar) ham hosil bo'ladi.

Inson aql-zakovati sohasidagi mutaxassislar ijodiy jarayonni ta'minlash uchun konvergent (mantiqiy, ketma-ket, chiziqli) va divergent (yaxlit, intuitiv, aloqador) tafakkurning kombinasiyasi zarur deb hisoblaydilar. Tafakkur xususiyatlarining bunday kombinasiyasi natijasi ongning ravonligi va moslashuvchanligi, shuningdek, o'ziga xoslik, hukmning aniqligi bilan uyg'unlikda namoyon bo'ladi

Pedagogik jarayonda ijodkorlikni rivojlantirish uchun shaxs salohiyatini oshirishga, ijodiy faolligini oshirishga yordam beradigan o'qitish metodlari va texnologiyalaridan foydalanish zarur. Ushbu texnologiyalar shaxsning o'zini o'zi qadrlashni shakllantirishga, o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni oshirishga va voqelik bilan adekvat aloqada bo'lishga to'sqinlik qiladigan psixologik qiyinchiliklarni rivojlanishiga yordam beradi.

Kreativ shaxslar ikki toifaga bo'linadi:

1. Katta kreativlar ("katta K"). Ular o'zlari faoliyat olib borayotgan sohaning yetakchilari bo'lib, sohada doimo o'zgarishlarni sodir etishga intiladi.

2. Kichik kreativlar ("kichik K"). Ular o'zlarining kreativlik sifatlaridan faqatgina kundalik hayotda muayyan foydaga erishish uchun foydalanadi.

Aksariyat talabalar o'zlarini kreativ shaxs emas, deb hisoblaydi. Ularning nazarlarida kreativlik go'yoki ular yetisha olmaydigan orzu va u faqat iqtidorli shaxslardagina namoyon bo'ladi. Bunday fikrga ega talabalar kreativlik sifatlariga egalik o'z sohasining yetakchilari (ya'ni "katta K" toifasiga kiruvchi shaxslar), san'at sohasida tahsil olayotgan yoki faoliyat yuritayotgan talabalarda bo'lishiga ishonadilar. Talabalar qachonki kreativ shaxs bo'lish uchun o'z sohasining yetakchisigina bo'lish shart emasligi tushunsalar, o'zlarida kreativlik sifatlarini samarali shakllantirishga muvaffaq bo'ladi. Shundagina ular o'zlarini past baholashga barham berib, yangi, ilg'or g'oyalar bilan o'zlarini namoyon etishlari, ta'lim jarayoni kun sayin faollik ko'rsatishga muvaffaq bo'ladilar, ta'lim olishga bo'lgan qiziqishlari ortadi, o'zlashtirish ko'rsatkichlari yanada yaxshilanadi. O'zlarini baland baholay boshlab, kreativ sifatlarini namoyon etish borasida mavjud ko'rsatkichlardan ko'ra yuqori natijalarga erishishga intiladilar.

Amaliyotning ko'rsatishicha, talabalar qancha ko'p kreativlik sifatlarini namoyon etsalar, shuncha ko'p faollikka erishadilar.

Kreativ xarakterga ega mashg'ulotlar talabalarning qiziqishlarini kuchaytirib, ular yanada ko'proq harakat qilishga undaydi.

Talabalarga "Kreativlik" atamasining mohiyati to'g'risida erkin fikr bildirishga taklif qilinadi. Suhbatni quyidagi savollar bilan rag'batlantirish mumkin.

"Kreativlik nima?"

1. Sizningcha, kreativlik nima? Ijodkorlik?
2. Ularning tushunchalarida qanday umumiy va farq bor?
3. Har qanday faoliyat ijodiy bo'lishi mumkinmi?
4. Tom Soyer panjara chizgan epizodni eslang. Ijodiy ravishda teshik qazish, devorni bo'yash mumkinmi?
5. Sizningcha, qaysi kasblar, faoliyat turlari ijodiy deb tasniflanishi mumkin? Ijodiy bo'lmagan kasblar bormi? Nima uchun?

6. Odamlar ijodning mohiyatini qanday aniqlaydilar? Ijodiy faoliyatning ko'rsatkichlarini, mezonlarini ajratib ko'rsatish mumkinmi?

7. Nima uchun A.S.Pushkinning she'riyati va birinchi sinf o'quvchisining she'rlari ijodiydir? Ularni bir-biri bilan taqqoslash mumkinmi?

8. Kimni ijodiy shaxs deb atashimiz mumkin?

9. Kreativlikni o'rganish mumkinmi?

10. Sizningcha, buning uchun nima qilish kerak?

11. Siz ijodiy odammisiz?

12. O'zingizning ijodingizga misollar keltira olasizmi?

Muhokamadan so'ng ular xulosa qilishadi, xulosalar chiqarishadi

"Isitish o'yini".

Talabalarga shunday vazifa taklif etiladi: aylanada o'tirish va bir-birlariga to'p tashlash, ularning nuqtai nazari bo'yicha kreativ shaxsni tavsiflovchi **sifatlarini** nomlash. Ehtiyot bo'lish va iboralarni takrorlanmaslik kerak. O'yin talabalar yangi ta'riflarni topishda qiynalguncha davom etadi.

Shundan so'ng, talabalar to'pni tashlab, ijodiy faoliyatni tavsiflovchi **fe'llarni** nomlashga taklif qilinadi. Ushbu o'yin ijodkorlikka kreativ shaxs ega bo'lishi kerak bo'lgan fazilatlar nuqtai nazaridan qarashga imkon beradi. Bu ijodiy faoliyat tushunchalarini aktuallashtirishga yordam beradi. Bu ma'lum darajada o'z ijodiy qobiliyatlarini aniqlashga imkon beradi.

"Kreativlik"

Talabalarga "Kreativlik" so'zini chizish, har qanday ramziy shaklda tasvir yaratish taklif etiladi. Hamma rasm chizishni tugatgandan so'ng, har bir kishi kreativlikning og'zaki portretini yaratadi, sinfdoshlariga uning qiyofasi haqida aytib beradi.

Jismoniy mashqlar ijodkorlikning ko'plab muhim xususiyatlarini shaxsiyat va ijodiy jarayonning xususiyatlari sifatida shakllantirishga imkon beradi.

Muhokama davomida talabalar bir-birlariga savollar berishlari, rasmlar va bayonotlarning mazmunini aniqlashtirishlari mumkin. Hamma gapirgandan so'ng,

kreativlikning namoyon bo'lishi, uning shakllanishi va rivojlanishi shartlari bilan bog'liq asosiy g'oyalarni sanab o'tish kerak. Bu indikativ asoslarni yaratishga yordam beradi.

"Qisqartmalar"

Talabalarga bir qator qisqartmalar taklif etiladi, masalan: SSSR, MDH, uy-joy kommunal xo'jaligi, ilmiy-tadqiqot instituti, KGB, ilmiy-tadqiqot instituti.... Har bir talaba o'zi uchun 3-4 ta qisqartmani tanlab, qisqartirilgan ismlarning deklanishini berishi, uni ijodkorlik tushunchasiga yo'naltirishi kerak.

Ushbu mashq sizga ijodkorlikning muhim xususiyatlarini aniqlashga imkon beradi.

"Uyushma".

Talabalar aylanada joy egallaydilar. O'yinning birinchi ishtirokchisi to'pni o'ynayotgan kishiga tashlaydi va dars mavzusiga oid so'zni aytadi. To'pni olgan har bir kishi 5-6 ta so'zni nomlashi kerak-aytilgan so'z bilan bog'liq bo'lgan so'zlar uyushmalari albatta mavzu mazmunini yoritishga xizmat qilishi lozim. Keyin u to'pni boshqasiga tashlaydi va so'zini aytadi.

"Ixtirochilar"

Talabalar 5-6 kishilik guruhlariga bo'linadi. Har bir "Tadqiqot laboratoriyasida" bugungi kunda mavjud bo'lmagan narsalarni (yangi so'z, yangi mavzu, yangi transport vositasi) ixtiro qilish kerak. Ushbu ixtiroga bo'lgan ehtiyojni asoslash, misollar keltirish, qanday ko'rinishini, qanday ishlatilishini va boshqalarni tavsiflash kerak.)

Barcha guruhlar tayyor bo'lgach, yangi mahsulotlar taqdimoti o'tkaziladi. Qolganlari uning ehtiyojiga shubha qilishlari, savollar berishlari, aniqlashlari kerak. "Ixtirochilar" o'z ixtirosining ahamiyatini himoya qiladilar, isbotlaydilar. Agar ixtiro umumiy komissiya tomonidan qabul qilinsa, guruhga televizor yoki radio uchun o'z mahsulotlarining reklamasini ishlab chiqish va namoyish etish vazifasi beriladi.

Vazifa tanish, g'ayrioddiy, o'z nuqtai nazarini himoya qilish, isbotlash, bahslashish qobiliyatini, shuningdek, agar u imkonsiz bo'lib chiqsa, g'oyadan voz kechish qobiliyatini rivojlantiradi.

"Hikoya"

Talabalar davrada bo'lib, ularga eng ijodiy o'qituvchilar-skeptik o'qituvchilar to'plangan va ishlaydigan maktab haqida hikoya yozishga taklif qilinadi.

Talabalardan biri boshlanadi-hikoya boshlanadigan bir yoki ikkita iborani aytadi. Bundan tashqari, soat yo'nalishi bo'yicha harakatlanib, har biri o'z navbatida hikoyani davom ettiradi, o'z iboralarini aytadi.

"Ijobiy va salbiy tomonlari"

Talabalar aylanada to'pni bir-biriga tashlab, o'qituvchining ijodiy faoliyatiga qarshi va qarshi dalillarni chaqirish kerak. Dalillarni o'zgarishi kerak. O'yinda quyidagi so'zlardan foydalanishi mumkin: "Ijodkorlik o'qituvchiga kerak, chunki..." va "Ijodkorlik o'qituvchiga xalaqit beradi, chunki..."

Ushbu mashqlar talabalarga qarama-qarshiliklarni tavsiflash orqali pedagogik ijodkorlik nima ekanligini va u qanday namoyon bo'lishini tushunishga imkon beradi.

"Haykaltaroshlik".

Talabalar ikki guruhga bo'lingan. Ish tayyorgarliksiz amalga oshiriladi. Birinchi guruhga o'qituvchining ishini ramziy ma'noda haykaltaroshlik kompozitsiyasini yaratish taklif etiladi; ikkinchisi - talabaning ishi. Birinchi guruh chiqadi: talaba chiqadi va qandaydir holatda muzlaydi, bu uning nuqtai nazaridan vazifa mavzusiga javob beradi. Ikkinchi talaba boshqa holatda muzlashi kerak, birinchisiga "yopishib" va hokazo. Birinchi guruhning barcha a'zolari o'z joylarini egallashganda, ikkinchi guruh nima bo'lganini tahlil qiladi. Keyin kompozitsiyaning har bir a'zosi nimani ifoda etishni va nima uchun ekanligini tushuntiradi. Shundan so'ng, ikkinchi guruh haykaltaroshlik kompozitsiyasini yaratadi, birinchi guruh esa tahlilchi vazifasini bajaradi.

Ushbu vazifa "Ijodkorlik", "Ijodiy o'qituvchi", "Ijodiy talaba" tushunchalarini shaxsan amalga oshirishga qaratilgan bo'lib, shuningdek, ijodkorlikning muhim xususiyatlari haqidagi individual g'oyani boshqalarning g'oyalari bilan bog'lash qobiliyatini shakllantiradi.

"Rasmlar".

Talabalar aylanada o'tirib har biri o'z navbatida o'z tasavvurlarini aks ettiruvchi o'z rasmini taqdim etadi. Rasmga ko'ra, hamma chizilgan rasmni davom ettirishga harakat qiladi. Shundan so'ng, talaba nima uchun o'zining asarini shunday tasvirlaganini aytib beradi.

"Muzey eksponatlari".

Talabalar 5-6 kishilik guruhlariga bo'lingan. 5-10 daqiqa ichida ular qaysi muzey eksponatlariga aylanishi muhokama qilinadi. Boshqa guruhlar a'zolari bu haqida bilmasliklari kerak. Har bir inson qanday muzey eksponatiga aylanishini o'ylaydi (imperator kreslosi, antiqa vaza, sharqona qilich...). Har bir narsa o'ylab topilganda, o'z mavzusining tashqi timsoli topilganda, guruhlardan birining talabalari muzey ekspozitsiyasini tasvirlab muzlashadi. Birinchidan, ular qaysi muzeyga "Taklif qilinganligini" bilmaydigan boshqa guruhdan birini tanlashlari kerak. Ekspozitsiya tayyor bo'lgach, qolganlar uchun ekskursiya o'tkazishi kerak, uning oldida kim yoki nima borligini taxmin qilishga urinib, tarixiy qadriyatni, eksponatning yoshini ko'rsatib, qisqacha tavsif berishi kerak.

Shundan so'ng, muzey vakili bo'lgan guruh a'zolari tomonidan taxmin qilingan narsaning to'g'riligini tasdiqlaydilar yoki rad etadilar.

Shuningdek, har bir guruh bilan ish olib boriladi.

Ushbu vazifa tasavvur va fikrlashlarni, fikrlashning o'ziga xosligini, kutilmagan vaziyatlarda harakat qilish qobiliyatini, yuzaga kelgan vaziyat bilan bog'liq holda o'z harakatlarining boshqalarning harakatlari bilan o'zaro bog'liqligini rivojlantirishga qaratilgan.

Ushbu metodlar yordamida oliy ta'lim muassasalari talabalarining pedagogik bilimlari darajasini ham baholash mumkin. Faqat bu o'rinda o'qituvchining ish

hujjatlari, rejalarini o'rganish emas, balki talabalarning individual, mustaqil ta'lim olishlari va ularning natijalarini tahlil etish maqsadga muvofiqdir.

Kreativlik turli vaziyatlarda ta'lim va tarbiyaga oid masalalar yuzasidan qarorlarni qabul qilishda yaqqol namoyon bo'lib, u pedagogning ijodiy faolligini tavsiflaydi. Mohiyatiga ko'ra pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish ular tomonidan pedagogik, psixologik hamda mutaxassislik fanlari asoslaridan to'la xabardor bo'lish, ular tomonidan o'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda faol qo'llay olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish hisobiga kechadi. Har qanday shaxsda bo'lgani kabi pedagoglarda ham ijodiy-kasbiy xarakterdagi sifatlardan biri sifatida kreativlik muayyan bosqichlarda rivojlanadi.

Ta'lim amaliyotini kuzatish, talabalar va malaka oshirish kursi tinglovchilarining faoliyatini o'rganish, tashxislovchi metodlarni qo'llash natijasida mu'lum bo'ldiki, pedagoglarda kreativlik quyidagi to'rt bosqichda shakllanadi va rivojlanadi.

Bosqichlar	Mazmuni
1-bosqich	Pedagogik, psixologiya, falsafa, estetika kabi fanlar (turkum fanlar)ning nazariy-metodologik asoslarini o'zlashtirish
2-bosqich	O'zlashtirilgan nazariy bilimlarni uzluqli va uzluksiz pedagogik amaliyot davrida, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim jarayonida amaliyotgatadbiq etish ko'nikmalarini hosil qilish
3-bosqich	Mustaqil ravishda o'qib-o'rganish va ijodiy izlanish asosida hosil qilingan amaliy ko'nikmalarning malakalarga aylanishiga erishish
4-bosqich	Mavjud nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarga tayangan holda kasbiy faoliyatni samarali tashkil etishga psixologik jihatdan tayyorlanish

Talabalarda kreativlik sifatlarining o'zlashtirilishiga erishish yo'lida pedagogic faoliyatni tashkil etishda yuqorida qayd etib o'tilgan barcha bosqichlar birdek ahamiyatli sanaladi.

Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantiruvchi texnologiyalar

Yuqorida aytib o'tilganidek, shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish murakkab jarayon sanaladi. Ta'lim jarayonini kuzatish, bevosita pedagogic jarayonni tashkil etish jarayonida quyidagi metodlar talabalarning pedagogic tafakkurini rivojlantirish bilan birga pedagoglarda kasbiy faoliyatni tashkil etishda namoyon bo'luvchi ijodiy malakalarni mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Quyida mazkur metodlarni qo'llash imkoniyati "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti" fanining negizidan joy olgan "Pedagogika fani" bo'limi bo'yicha misollarni keltirish orqali ochib berilgan (keltirilgan misollar o'z mohiyatiga ko'ra shaxs kreativligini rivojlantirishga yordam beradi:

1.Guruhlashtirish. Metodni qo'llashda talabalar o'quv materialini mazmunan yoki unda faol qo'llanilayotgan tayanch tushunchalar asosida guruhlariga ajratib oladilar. Bu usul o'quv materialining kichik bo'lagida ilgari surilgan g'oyalarni puxta o'zlashtirib olish asosida navbatdagi bo'lak matni bilan ishlashga asoslanadi. Guruhlashtirishda dastlabki bo'lak o'quv materialini mohiyatini chuqur anglamay turib, keying bo'lak matni bilan ishlashga yo'l qo'yilmaydi. Zaruriyat bo'lsa, har bir bo'lak materialini talabalar tomonidan qayta-qayta o'rganiladi. Guruhlashtirish reja tuzish usuli uchun dastlabki asos bo'la oladi.

Ta'lim jarayonida talabalarda guruhlashtirish metodini qo'llash ko'nikma va malakalarini hosil qilishga e'tibor qaratildi va ular bilan hamkorlikda ishlash asosida bir qator mavzular bo'yicha guruhlar shakllantiriladi.

1.Reja tuzish. Talabalarni o'zlashtirilayotgan mavzu bo'yicha reja tuzishga undash va dastlabki ko'nikmalarni hosil qilish ular tomonidan o'quv materialini mohiyatini chuqur anglanishiga zamin yaratadi. Binobarin, bu holatda tinglanayotgan (o'qituvchi hikoyasi) yoki o'qilayotgan (darslik, qo'llanma,

yordamchi adabiyotlar, Internet materiallar va boshqalar) o'quv materialini mantiqiy ravishda guruhlariga ajratish va har bir guruhga kiritilgan materialning tub mazmunini ochib berishga xizmat qiluvchi iboralarni ajratish talabadan barqaror diqqat, mantiqiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishni taqozo etadi.

2.Tayanch tushunchalarni aniqlash. Ushbu metodni qo'llashda talabalar ularning e'tiborlariga havola etilayotgan o'quv materialida ilgari surilayotgan fikrlar mohiyatini anglatuvchi tayanch tushunchalarni ajratib ko'rsata olishlari lozim.

Talabalarning tayanch tushunchalarni aniqlay olishlari ularni o'quv materialini mohiyatini yetarli darajada anglay yoki o'zlashtira olganliklaridan dalolat beradi. Ta'lim jarayonida talabalarda tayanch tushunchalarni aniqlash ko'nikma va malakalarini hosil qilishga ham e'tibor qaratildi va ular bilan hamkorlikda ishlash asosida bir qator mavzular bo'yicha tayanch tushunchalar ajratildi.

3.Mavzu ichida kichik mavzularni hosil qilish. O'qituvchi talabalar e'tiborini o'rganilayotgan o'quv materialini mazmuniga ko'ra mustaqil kichik mavzularga ajratishga qaratadi. Bu usulni qo'llashdan ko'zlangan asosiy maqsad – talabalarda berilayotgan o'quv axborotlar orasidan eng muhim fikrlar yoki qarashlarni ajrata olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat.

Ta'lim jarayonida talabalarda mavzu ichida kichik mavzularni hosil qilish ko'nikma va malakalarini hosil qilishga ham e'tibor qaratildi va ular bilan hamkorlikda ishlash asosida bir qator mavzular bo'yicha mavzu ichida kichik mavzular hosil qilindi. Binobarin, bo'lajak o'qituvchilar o'quvchilarga eng muhim axborotlarni uzata olish qobiliyatiga ega bo'lishlari zarur. Bu holat o'quvchilarni jismonan toliqishdan saqlaydi.

4. Turkumlashtirish. Pedagogik bilimlarni muayyan yo'nalishlar, jihatlar yoki muhim belgilariga muvofiq turkumlashtirish ularning talabalar tomonidan ma'lum tizim asosida o'zlashtirilishiga imkon beradi.

Ta'lim jarayonida talabalarda pedagogik bilimlarni turkumlashtirish ko'nikma va malakalarini hosil qilishga ham e'tibor qaratildi va ular bilan hamkorlikda ishlash asosida bir qator mavzular bo'yicha pedagogik bilimlar turkumlashtirildi.

5. Sxemashtirish. Talabalar o'rganilgan o'quv material bo'yicha o'zlashtirgan bilimlarini mavzu mohiyatini yorituvchi sxema, jadval yoki tasvirlar asosida namoyish etadilar.

Ta'lim jarayonida talabalarda sxemashtirish ko'nikma va malakalarini hosil qilishga ham e'tibor qaratildi va ular bilan hamkorlikda ishlash asosida bir qator mavzular bo'yicha sxemalar yaratildi. Shuningdek, rasm, shakl va tasvirlarning yaratirilishiga ham erishiladi.

6. Qayta bayon etish. O'rganilgan mavzu mohiyatini yorituvchi tayanch so'zlar yordamida o'quv material mazmunini o'z fikrlari bilan qayta bayon etish. Misol uchun Yan Amos Komenskiyning pedagogik qarashlarini o'rganish jarayonida quyidagi tayanch tushunchalar talabalar tomonidan o'rganilgan mavzu mazmunini qayta bayon etilishiga imkon beradi.

7. Mavjud tushunchalarni boyitish. Mavzu bo'yicha o'zlashtirilgan tushunchalarni mazmunan ularga yaqin bo'lgan pedagogik yoki psixologik terminlar bilan boyitish materialining mohiyatini quyidagi tushunchalar yordamida yetarli darajada anglash mumkin.

8. Pedagogik vaziyatlarni hal qilish. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida pedagogik tafakkur va kreativlik sifatlarini shakllantirishda ularning turli pedagogik vaziyatlar yechimlarini topish layoqatiga ega bo'lishlariga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir.

Talabalarning pedagogik vaziyatlar yechimini toppish jarayonida: dastlab pedagogik vaziyat yechimini topishga yordam beruvchi bir necha farazlarni ilgari surishlari;

harakat yo'nalishlari, faoliyat turlari, shuningdek, pedagogik ta'sir yoki tarbiya metodlarini belgilashlari;

ularning natijaviyligini taxmin qilishlari;

yechimni topishga yo'naltirilgan faoliyatning bir necha variantlarini ishlab chiqishlari;

samarali usullarni tanlashlari;

maqbul tashkiliy shakllarni belgilashlari mumkin.

Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishda bir qator interfaol metodlardan foydalanish bu borada samaradorlikka erishishga yoram beradi.

Quyidagi interfaol metolar o'z mohiyatiga ko'ra shaxsda vaziyatga tanqidiy, ijodiy yondashish, muammoni tahlil qilish, sintezlash, tizimning tarkibiy elementlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va aloqadorlikni topish, mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini hosil qiladi.

Nazorat savollari:

1. Pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini qanday metod va vositalar yordamida aniqlash mumkin?

2. Pedagoglarda kreativlik sifatlarining rivojlanishi qanday bosqichlarda kechadi?

3.Qanday metodni pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi?

4.Patti Drapeau tomonidan talabalarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan qanday vosita taklif etilgan?

Mavzu.Didaktik ta'minotni yaratishga kreativ yondashish

Reja:

- 1.Kreativ yondashuv asosida o'quv dasturlari va o'quv manbalarini yaratish.
- 2.O'quv materiallarini tayyorlashga kreativ yondashuv va ularni samarali tayyorlash tamoyillari.
- 3.O'quv mashg'ulotlar uchundidaktik ishlanmalartayyorlashga qo'yiladigan zamonaviy talablar.

Tayanch tushunchalar: *o'quv dasturlari, o'quv manbalari, o'quv materiallari, tamoyillar, o'quv materiallarini samarali tayyorlash tamoyillari, didaktik ishlanmalar, didaktik ishlanmalarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar.*

Bir qarashda ta'lim jarayonini kreativ g'oyalar asosida tashkil etish o'quv dasturida belgilangan talablardan chetga chiqishdan tasavvur qoldiradi. Biroq, kreativlik, ijodiy yondashish o'quv mashg'ulotlarini mavjud DTSga moslashtiradi. O'qituvchilardan o'qitish jarayoniga nisbatan kreativ, ijodiy yondashuvni ta'minlashga xizmat qiladigan metod, usul va vositalar mashg'ulotlarni metodik jihatdan samarali, to'g'ri olib borilishini ta'minlaydi.

Shaxsda kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun, eng avvalo, ularda tanqidiy fikrlash malakalarini shakllantirish talab etiladi.

O'quv materiallarini talabalarga taqdim etishda savolning "Agarda ...?" deb qo'yilishi topshiriqlarni bajarish jarayonida ularning ham ob'ektiv, ham sub'ektiv fikrlash ko'nikmalarini samarali o'zlashtirishlarini ta'minlaydi.

Kreativlik talabalarda yangi g'oyalarni ilgari surishini taqozo etishi, balki o'quv masalalari bo'yicha qarorlar qabul qilish, tahlil etish ko'nikmalarini ham shakllantira olishi lozim.

Kreativlik jarayoni boshlang'ich g'oyalarni ishlabchiqish, ularni tadqiq qilish va tahlil etish, zarur bo'lsa ulardan voz kechishni ham o'z ichiga oladi.

Ayni o'rinda shuniham aytib o'tish joizki, ta'lim jarayoniga nisbatan kreativ yondashuv ta'lim olish, o'quv fanlari asoslarini o'zlashtirishga nisbatan qiziqishi susaygan talabalar bilan ishlash maqsadida emas, balki barcha talabalar bilan jonli, qiziqarli, jo'shqin muloqotga kirishish, ularni faollikka undash uchun qo'llaniladi.

Qolaversa, kreativ xarakterga ega mashg'ulotlarni nafaqat san'at, madaniyat sohalari yo'nalishlarida, shu bilan birga barcha istalgan soha (biznes, iqtisodiyot, huquq, pedagogika, psixologiya, qurilish, qishloq xo'jaligi, muhandislik, sanoat va b. sohalari) bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar bilan ishlash jarayonida ham birdek samarali tashkil etish mumkin.

O'qituvchilar, shuningdek, ta'lim jarayoniga nisbatan kreativ yondashishda nafaqat o'quv fanlarini o'zlashtirishda yuqori natijalarga erishayotgan, kreativ fikrlashda ijobiy holatlarni qayd etayotgan talabalarga, balki ko'proq e'tiborni talab etadigan, ijodiy, kreativ fikrlash layoqatiga ega bo'lmagan ta'lim oluvchilarga ham birdek e'tiborni qaratishlari zarur.

Ta'lim jarayonini tashkil etishda o'quv materiallarining maqsadga muvofiq, g'oyaviy mazmunga ega va sifatli tayyorlanishi muhim ahamiyatga ega. Oliy ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan o'quv mashg'ulotlari uchun ikki turdagi didaktik materiallar tayyorlanadi.

Didaktik materiallarning turlari

t/r	Didaktik materiallarning turlari
1	O'quv materiallari mohiyatini yorituvchi o'quv axborotlari majmui (og'zaki bayon etiladigan va vizual namoyish etiladigan ma'lumotlar)
2	O'quv topshiriqlari mazmunini yorituvchi didaktik materiallar (og'zaki va yozma xarakterdagi o'quv topshiriqlari)
3	O'quv topshiriqlarining tezkor bajarilishini ta'minlovchi ish qog'ozlari

Pedagoglarning o'quv mashg'ulotlari uchun didaktik materiallarni tayyorlashda quyidagi zamonaviy talablarga muvofiq ish ko'rishlari kutilgan ta'limiy natijaning qo'lga kiritilishi uchun zarur sharoitni vujudga keltiradi:

- aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi;
- talabalarning ehtiyoj va qiziqishlariga muvofiq tayyorlanishi;
- o'quv axborotlarining asoslanganligi;
- talabalarning o'quv-bilish faoliyatini
- faollashtirish imkoniyatiga egalik;

talabalarni juftlikda, kichik guruhlarda faol ishlariga uchun sharoit yaratish;

- talabalarda mustaqil, ijodiy, tanqidiy va
- kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish;
- zamonaviy ahamiyat kasb etishi;
- estetik jihatdan sifatli bo'lishi;
- noaniq tushuncha va iboralardan holi bo'lishi;
- aniq natijani kafolatlay olishi;

- turli vaziyatlarda qo'llay olish imkoniyatiga egalik;

- mavjud bilim, konikma va malakalarni mustahkamlashga xizmat qilishi va boshqalar.

Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati pedagog tomonidan taqdim etilayotgan o'quv materiallarining qay darajada sifatli tayyorlanishiga ham bog'liq. Shu sababli pedagoglar o'quv materiallarini tayyorlashga kreativ yondashishlari talab etiladi.

Bunda ular o'quv materiallarini samarali shakllantirishda g'oyaviylik, ilmiylik, vizuallik, tizimlilik, o'quv axborotlarining izchil bayon etilishi, o'quv axborotlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, talabalarning yosh xususiyatiga mosligi, amaliy ahamiyatga egalik, aniq maqsadga yo'naltirilganlik hamda estetik talablarga muvofiqlik kabi tamoyillarni inobatga olishi o'quv jarayonining sifatli, metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishini ta'minlaydi. moyillarni inobatga olishlari zarur.

Mavzu. O'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari

Reja

1. Ijodiy fikrlashi va kreativligini rivojlantirishga yordam beradigan shart-sharoitlar
2. Kasbiy ijodiy tafakkurini shakllantirishga hissa qo'shadigan usullar
3. O'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari

Kalit so'zlar: evristik o'qitish usullari, kasbiy tayyorgarlik, kreativlik, ijodiy tafakkur, ijodiy fikrlash, ijodiy qobiliyat, ijodiy motivatsiya, ijodiy muhit.

Zamonaviy oily o'quv yurtlari o'qituvchilarining faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, ularning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogic amaliyot darajasi yetarli darajada emas. Aksariyat o'qituvchilarning kelajakdagi kasbiy va pedagogic faoliyatda ijodkorlik ish tizimida, o'quvchilarning algoritmik harakatlariga qaratilgan stereotipli usul va uslublar ustunlik qiladi. Shuning uchun fan o'qituvchilarini tayyorlaydigan pedagogic oily ta'lim muassasalarining eng muhim vazifalaridan biri bu bo'lg'usi o'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirish, ularning ijodiy salohiyatini oshirish, bo'lg'usi o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik faoliyatda ijodkorlik elementlarini qo'llashga tayyorlashdan iboratdir.

O'qituvchisi kreativligi deganda biz ta'lim jarayonida paydo bo'ladigan pedagogic vazifalarni o'qituvchining har xil echimlar uchun o'ziga xos, noyob, innovatsion g'oyalarni yaratish qobiliyatini belgilaydigan yaxlit sifatini tushunamiz. Bu o'qituvchining pedagogic muammoni o'z vaqtida ko'rish, uni hal qilishning kreativ yo'llarini ishlab chiqishi va ma'lum shablon bo'yicha emas, balki o'ziga xos bo'lgan usulda harakat qilishli bilan tavsiflanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning asosiy shartlaridan biri bu o'quv jarayonini o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini, mayllari va intilishlarini hisobga olgan holda uning shaxsiyatiga yo'naltirishdir. Ya'ni,

o'quvchilarga kasbiy pedagogic ta'limni, avvalo, shaxsning individual fazilatlariga yo'naltirilgan kreativ o'qitishning har xil yondashuvlaridan foydalanishni nazarda tutadi.

Oliy o'quv yurtlarida bo'lajak o'qituvchining ijodiy salohiyatini shakllantirishga o'qitishning noan'anaviy shakllari va uslublarini, innovatsion pedagogic texnologiyalarni joriy etish, turli xil psixologik-pedagogik mashg'ulotlarni tashkil etish yordam beradi. Bunda kasbiy va pedagogic vazifalar, ilmiy konferentsiyalarda, tanlovlarda, oily ta'lim muammolari bo'yicha munozaralarda va boshqa o'quv va ilmiy-uslubiy faoliyatda faol ishtirok etishi tashkil etiladi. Bunda, o'qituvchi shaxsining kasbiy o'zini o'zi rivojlantirish, o'zini o'zi tasdiqlashi va o'zini namoyon qilishi uchun sharoit yaratiladi.

Avvalo, bo'lg'usi o'qituvchilarning ijodiy fazilatlarini, shu jumladan pedagogic oily ta'lim muassasalarida fan o'qitish metodikasi yo'nalishida kreativlikni rivojlanishni rag'batlantiradigan psixologik-pedagogik sharoitlarni tavsiflaylik.

E.P.Torrens shaxsning ijodiy fikrlashi va kreativligini rivojlantirishga yordam beradigan quyidagi shart-sharoitlarni ajratgan: ijodiy qobiliyatlar va ijodiy motivatsiyaning mavjudligi. Shu bilan birga, agar bu uchta omil bir-biriga to'g'ri keladigan bo'lsa, ijodiy qobiliyatlarning yuqori darajadagi namoyon bo'lishi mumkin.

1) aniq belgilangan va qat'iy nazoratdan farq qiladigan to'liq bo'lmagan holatlar;

2) kelgusi faoliyat uchun strategiya va vositalarni yaratish va ishlab chiqish;

3) mas'uliyat va mustaqillikni rag'batlantirish;

4) mustaqil ishlanmalar umumlasmalar, kuzatuvlarga e'tabor berish.

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ fikrlashlarini shakllantirish jarayonida, muammoli ta'lim texnologiyalaridan o'quv, ilmiy va kasbiy pedagogik muammolarni shakllantirish va hal qilishni ta'minlashda foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Shuning uchun zamonaviy oliy ta'lim muassasalarida o'qitishning barcha tashkiliy shakllari va usullarini bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish: ma'ruzalar, amaliy va seminarlar, mustaqil va yakka tartibdagi ishlarga bo'ysundirish zarur.

Muammoli ma'ruza talabalarining o'rganilayotgan masalalarga qiziqishini uyg'otadi, qo'shimcha ma'lumot izlashda faollik va mustaqillikni rag'batlantiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi tomonidan taklif qilingan muammolarni hal qilish jarayonida ular tomonidan mustaqil qo'shimcha bilimlar olinadi.

Muammoli ma'ruzalarga quyidagilar kiradi: ma'ruza-dialog, ma'ruza-munozara, ma'ruza-munozara va boshqalar. Muammoli amaliy va seminar mashg'ulotlari turli shakllarda o'tkazilishi mumkin, masalan: mavzuning individual masalalari bo'yicha munozaralar shaklida;

munozara, debat (qo'shimcha o'quv materialini mustaqil o'rganishni talab qiladigan) shaklida;

barcha o'quvchilarning diqqatini faollashtiradigan va dalillarga asoslangan fikrlashni rivojlantirishga hissa qo'shadigan tezislarni himoya qilish shaklida;

kelajakdagi o'qituvchilarning nazariy bilimlarini amalda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradigan kasbiy va pedagogik muammolarni hal qilish shaklida;

mutaxassislarni tayyorlashning faol usuli bo'lgan ishbilarmonlik o'yinlari shaklida, chunki ular tadqiqot, o'qitish va ta'limning ayrim shakllaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi bo'lgan amaliy mashg'ulotlar loyiha usuli asosida tashkil etilishi kerak. Fan o'qitish metodikasi va ta'lim tizimini modernizatsiyalash va innovatsion ta'limni tashkil etishga oid dolzarb muammolarni hal etish, ilmiy va amaliy izlanishlar olib borishga qaratilgan loyiha mavzulari talabalar tomonidan kichik guruhlarda yoki individual o'rganilib, loyihani tugatgandan so'ng, har bir talaba yoki kichik guruh o'z loyiha ishlarini muvofiqdir ravishda taqdimot orqali himoya qilib turli

savollariga javob berishi kabi, bo'lajak o'qituvchilarning amaliy ishlarining ushbu shakli, bizning fikrimizcha, eng maqbul va foydalidir.

Bo'lajak o'qituvchilarning, shu jumladan fanni o'qitishda ijodiy tafakkurini shakllantirish jarayoni maqsadga muvofiq ravishda o'zaro ta'sir qilishdan, o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi hamkorlikdan, o'quv jarayonini tashkil qilishning zarur shakllari va usullaridan foydalangan holda maxsus tashkil etish, talabalarning kasbiy ijodiy tafakkurini shakllantirishga hissa qo'shadigan usullarning ayrim guruhlarini ajratish mumkin, ular quyidagicha tasniflanadi:

1. Ta'lim faoliyatini tashkil etish usullari bo'yicha:

didaktik vazifalarni belgilashni bosqichma-bosqich tashkil etish, ularni hal etish usullarini tanlash, diagnostika va olingan natijalarni baholash bilan tavsiflanadigan strukturaviy va mantiqiy usullar;

o'quv-kognitiv harakatlarning muayyan algoritmlarini ishlab chiqish va mashg'ulotlar davomida odatdagi muammolarni hal qilishga qaratilgan trening usullari (bular testlar va amaliy vazifalar bo'lishi mumkin, ularning tarkibiga ijodkorlik elementlarni qo'shish maqsadga muvofiq);

ta'lim jarayoni sub'ektlarining o'zaro ta'siri bilan tavsiflanadigan o'yin usullari (ta'lim vazifalari o'yin tarkibiga kiritilgan bo'lsa) va boshqalar.

2. Shakllantiruvchi yo'nalish bo'yicha, o'z navbatida:

ijodiy faoliyat tajribasini rivojlantirish usullari:

murakkablashtiruvchi sharoitlardan foydalanish usullari, ya'ni: vaqtni cheklash usuli, to'satdan taqiqlash usuli, yangi variantlar usuli, axborot etishmasligi usuli, inkor etish usuli; ijodiy vazifalarni guruhli echish usullari: Delphi usuli, "Qora quti" usuli, kundalik usuli; jamoaviy ijodiy izlanishlarni rag'batlantirish usullari: aqliy hujum, sinektika va boshqa usullar.

O'zlarining kasbiy, ijodiy va o'quv-bilish faoliyati tajribasi orqali tajribani shakllantirishga hissa qo'shadigan va ijobiy munosabatni yaratadigan hissiy ta'sir usullari:

bunga hissiy munosabat, rag'batlantirish, tarbiyaviy va hissiy o'yin, muvaffaqiyat holatini yaratish, ijodiy vazifalarni erkin tanlash, muqobil echimlarni tanlash motivatsiyasi kabilar kiradi.

Albatta, kasbiy- ijodiy fikrlashni rivojlantirishga va bo'lajak o'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishga yordam beradigan usullarni tasniflashda boshqa ko'plab yondashuvlar ham mavjud. Ammo bo'lajak fan fani o'qituvchilarda kreativ fikrlash namoyon bo'lishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillar ham mavjud.

S.D.Smirnovning fikriga ko'ra, bunga quyidagilar kiradi: vaqt chegarasi; yoki tashvish kuchayishi; o'rganish uchun kuchli yoki kuchsiz motivatsiya; tezda yechim topishga intilish, bu odatda, uni bajarish vaqtini qisqartirish orqali topshiriqlar sifatini pasayishiga olib keladi; noto'g'ri hal qilish usulini qo'zg'atadigan vazifa shartlarini shakllantirish usuli; oldingi muvaffaqiyatsizliklar va boshqalarning sabablari tufayli ularning qobiliyatlariga ishonch etishmasligi.

Taniqli kreativlik tadqiqotchisi G.Ouch, kreativ fikrlashga to'sqinlik qiluvchi omillarni "**Aqliy qulflar**", ya'ni hayot va kasbiy vaziyatlarni hal qilishga ijodiy yondashishga to'sqinlik qiladigan ongning kuchli munosabati deb ataydi.

Uning fikriga ko'ra, bunga quyidagilar kiradi:

o'z-o'ziga ishonchsizlik; boshqalardan ko'ra yomonroq ko'rinishdan qo'rqish; barcha hayotiy va ta'limiy vaziyatlarni mantiq nuqtai nazaridan baholash odati;

har doim amaliy bo'lishga intilish; umumiy qabul qilingan qoidalarga rioya qilish odati; faqat bitta to'g'ri javobni belgilash;

noaniqlikdan qochishga moyillik; umuman va boshqalarga xato qilish mumkin emas degan ong osti fikrlash.

Biz bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorgarligi bosqichida evristik o'qitish usullaridan keng foydalanish kerak, deb hisoblaydigan tadqiqotchilarning fikrlarini qo'llab-quvvatlaymiz, bu o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishni faol ravishda rag'batlantiradi va ularning ijodiy fazilatlarini shakllantiradi.

Fikrimizcha, bo'lajak fan o'qituvchilarini oliy ta'lim sharoitida kasbiy tayyorgarlikda qo'llash maqsadga muvofiq bo'lgan usullarning asosiylarini tahlil qilaylik.

Masalan, "**Aglutinatsiya**" usuli, bu o'quvchilarning haqiqiy dunyoda mos kelmaydigan narsalarning fazilatlarini, xususiyatlari yoki qismlarini, masalan, issiq qor, hajm bo'shlig'i, shirin tuz, qora yorug'lik va boshqalarni birlashtirish qobiliyatlarini rivojlantirishga mo'ljallangan. Ushbu metodikadan foydalanish kelajakdagi o'qituvchilarda fantaziya, xayolot, jasur g'oyalar va farazlarni ilgari surish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Fanni o'qitish metodikasi bo'yicha faol ma'ruzalar va amaliy (seminar) mashg'ulotlar paytida ushbu metodikadan foydalanish maqsadga muvofiq.

Aqliy hujum metodining uning asosiy vazifasi ishtirokchilardan eng ko'p g'oyalarni to'plashdir. Bu guruhli muammolarni hal qilishning operatsion usuli bo'lib, uning ishtirokchilariga ijodiy faoliyatni rag'batlantirish uni hal qilishning iloji boricha ko'proq variantlarini ifoda etish taklif etiladi. Shundan so'ng, bildirilgan fikrlarning umumiy sonidan amaliyotda foydalanish mumkin bo'lgan eng muvaffaqiyatli bo'lganlar tanlanadi. Ushbu metodikadan har bir talaba muammoni yechish uchun o'z g'oyasini ilgari surish imkoniyatiga ega bo'lganda, kichik guruhlarda fan bo'yicha amaliy ishlarda foydalanish maqsadga muvofiq va foydalidir, algoritmi yaratish va uni dasturiy ta'minotini amalga oshirish mumkin.

Loyihalar usuli, o'quv jarayonini o'quvchilarning shaxsiy ehtiyojlari va individual fazilatlarini hisobga olgan holda o'quv faoliyatini kuchaytirishga yo'naltirilgan metoddir. Ta'limdagi loyiha usulining maqsadi shaxsiyat rivojlanishidan o'ziga xos o'tish deb hisoblanadi, o'z-o'zini rivojlantirish, uning intellektual va ijodiy salohiyatini ochib beradi va bo'lajak fan o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida loyiha faoliyatini tashkil qilishning mumkin bo'lgan shakllari va usullari quyidagilar bo'lishi mumkin:

rejalashtirilgan laboratoriya ishlari davomida kichik guruhlarda yoki alohida loyihalarni bajarish;

muayyan mavzular bo'yicha o'quv materialini ijodiy topshiriq yoki loyiha shaklida yakuniy takrorlash shaklida birlashtirish (testlarni bajarish, faniy ishlar va fan bo'yicha tezislar yozish yoki uni o'qitish metodikasi).

Delphi usuli so'rovlar, intervyular, aqliy hujum va shunga o'xshash narsalar orqali to'g'ri echimni izlashda bir guruh tadqiqotchilar fikrlarining maksimal darajada kelishuviga erishishga imkon beradi. Ushbu usul qarama-qarshi qarashlarni tashuvchilar o'rtasida ochiq to'qnashuvlar ehtimolini istisno qiladi, chunki mutaxassislar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri aloqa qilish mumkin emas. Uni ilmiy-amaliy internet-konferentsiyalarni o'tkazishda yoki tegishli forumlarda muammolarni muhokama qilishda ishlatilishi mumkin.

Har qanday shakldagi darslar paytida foydalanish mumkin bo'lgan o'yin metodlaridan foydalanish mumkin. Masalan, talabalar uchun fan fanidan amaliy va seminar mashg'ulotlarida, ayniqsa, mavzuga oid krossvordlar, rebuslar, kompyuter rasmlari tanlovlari; muayyan mavzularda viktorinalar o'tkazishi mumkin.

Bo'lajak o'qituvchilarning oliy ta'lim bosqichida foydalanish maqsadga muvofiq bo'lgan o'quv topshiriqlarining ayrim misollarini ko'rib chiqamiz. Masalan, kompyuterda siz bunday vazifalarni taklif qilishingiz mumkin: ekranda o'rganilayotgan mavzuga oid faniy ma'lumotlarning bir qismi ko'rsatiladi talabalar. Ulardan mavzuning nimaga mo'ljallanganligini aniqlashni so'raydi. Yoki ma'lum bir ma'lumotda ataylab kiritilgan xatolarni topishi kerak bo'ladi. Shunday qilib, hozirgi bosqichda bo'lajak o'qituvchilarning, kreativligini rivojlantirishni turli xil usullari mavjud.

Pedagogik faoliyatning individual uslubini shakllantirida har bir oliy ta'lim o'qituvchisi o'zi uchun talabalarni o'qitishning har qanday evristik shakllari va usullarini tanlashi mumkin. Shu bilan birga, ularni qo'llash natijalari bo'lajak o'qituvchilarning kreativlikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'minlash kerak.

Nazorat savollari:

- 1.O'quv dasturlarini yaratishga kreativ yondashuv o'zida nimani ifodalaydi?
- 2.O'quv manbalarini yaratishga kreativ yondashishda nimalarga e'tibor qaratish lozim?
- 3.O'quv materiallarini kreativ yondashuv asosidatayyorlash qanday ahamiyatga ega deb o'ylaysiz?
- 4.O'quv materiallarini kreativ yondashuv asosidasamarali tayyorlashda qanday tamoyillar inobatga olinadi?
- 5.O'quv mashg'ulotlar uchundidaktik ishlanmalar tayyorlashga qo'yiladigan zamonaviy talablar nimalarda iborat?
- 6.O'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalarini tushuntiring

5-modul. Amaliy pedagogik faoliyatni tashkil etishga kreativ yondashish.

Shaxsda kreativlikni shakllantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar

Reja:

- 1.Ma'ruza mashg'uloti uchun mo'ljallangan matnning vizual xususiyat kasb etishi.
- 2.O'quv topshiriqlarining turlari va o'quv mashg'ulotlar uchun o'quv topshiriqlarini shakllantirish.
- 3.O'quv topshiriqlari uchun ish qog'ozlarini tayyorlash.
- 4.Kreativ yondashuv asosida o'quv fanlari bo'yicha nazorat-sinov-topshiriqlarini tayyorlash, keys va darajali testlar to'plamini shakllantirish.
- 5.Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etishga kreativ yondashish. O'quv mashg'ulotlari va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar uchun auditoriya (joy)ni jihozlashga kreativ yondashish.

Tayanch tushunchalar: *matn, vizuallik, matnning vizuallik xususiyati, o'quv topshiriqlari, o'quv topshiriqlarining turlari, ish qog'ozlari, keys, darajali test, auditoriyani jihozlash.*

Shaxsda kreativlikni shakllantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar faqatgina ko'ngilochar xarakterdagi topshiriq, mashq yoki vazifalardan iborat bo'lib qolishi kerak emas. Balki, talabalarga beriladigan barcha topshiriq, mashq va vazifalar mavjud davlat ta'lim standartlarga mos kelishi, talabalarga bilim, ko'nikma va malakalarini to'laqonli namoyish qila olish imkoniyatini yaratishi zarur. Mashg'ulotlar jarayonida o'qituvchilar talabalarni asta-sekin mas'uliyatdan ozod qilish orqali mustaqil ta'lim olishga rag'bat bildiradigan shaxs bo'lishlariga erisha olishlari lozim.

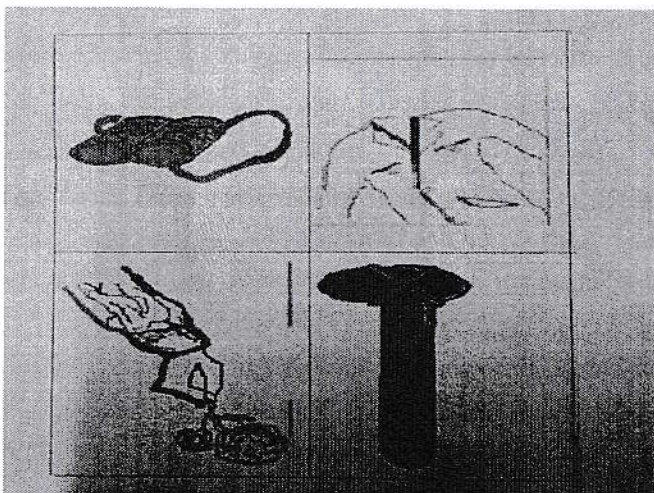
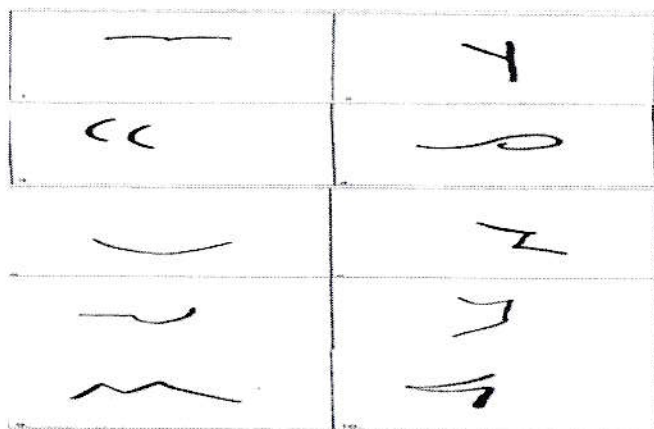
Pedagogning kreativligi rivojlantirishda uning ma'ruza, amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlari uchun o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishga ijodiy yondashish ko'nikma va malakalariga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Buning uchun pedagoglar o'zlarida kreativlik qobiliyatini rivojlantirish yo'lida tizimli, izohli amaliy harakatlarni tashkil etishlari zarur. Quyida ularning ayrimlari xususida to'xtalib o'tiladi.

1.Matnli axborotlarni grafik shakliga o'tkazish. Matnli, ayniqsa, katta hajmdagi matnli axborotlar talabalar tomonidan qiyin qabul qilinadi. Zamonaviy sharoitda matnli axborotlarni grafik shakliga o'tkazish talab etilmoqda. O'quv axborotlarini grafik shakliga o'tkazishda ma'lumotlarni model, sxema, jadval, diagramma, tasvir, klaster, matematik, fizik, geometrik ko'rinishlarida ifodalash maqsadga muvofiqdir. Bu tarzda talabalarga taqdim etilgan axborotlar talabalar tomonidan samarali qabul qilinadi.

2.Maxsus testlar bilan ishlash. Pedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish kurslarida tinglovchilarda kreativlik qobiliyati va sifatleri mavjudligini aniqlashda P.Torrensning "Tugallanmagan rasmlar" testidan foydalanish samarali natijalarni beradi.Mazkur test quyidagi shtrixlaran iborat

noaniq tasvirlardan iborat bo'lib, tinglovchilarga ularni tugatib berish topshirig'i beriladi.

Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayonida P.Torrensning "Tugallanmagan rasmlar" testini maqbul ravishda qo'llash o'z samarasini beradi. Talabalar tomonidan bajarilgan testlar bo'lajak pedagoglarning qay darajada kreativlik sifatlariga egaligi, tasavvurining qanchalik boyligini ifodalaydi.

3. Interfaol metodlardan foydalanish. Mashg'ulotlarda interfaol metod (strategiya, grafik organayzer)lar bilan ishlash talabalar tomonidan o'quv axborotlarini tizimli, yaxlit holda o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi. Qolaversa, interfaol metodlar yordamida talabalar o'quv axborotlari bilan ishlashda bilimlarni tahlil qilish, sintezlash, muhim tushunchalarni tizimlashtirish, ob'ekt, jarayon, faoliyat, voqea, hodisalarning umumiy mohiyatini aniq ifodalash kabi ko'nikma, malakalarni o'zlashtirishga muvaffaq bo'ladi.

Quyida pedagogik turkum fanlarini o'qitish hamda talabalar, pedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakalarini oshirish kurslari tinglovchilarida kreativlik sifatleri, ijodiy-kasbiy faoliyat malakalarini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanishga oid misollar keltiriladi.

"Sinkveyn" strategiyasi. J.Still, K.Meredis, Ch.Temil tomonidan ishlab chiqilgan "O'qish va yozish asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish dasturi"da har bir o'quvchi (talaba) va o'quvchi (talaba)lar guruhlarining fikrlash faolligini oshirish, ularda tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun "Sinkveyn" strategiyasini qo'llash samarali ekanligi aytiladi. Bu o'rinda strategiyaning mohiyati bilan tanishib o'tish maqsadga muvofiqdir. **Sinkveyn (fr. "besh qator")** – ma'lumotlarni sintezlash (alohida ma'lumotlar asosida yaxlit g'oyalarni shakllantirish)ga yordam beradigan qofiyasiz she'r bo'lib, u asosida o'rganilayotgan mavzu (tushuncha, hodisa, voqea)larga oid ma'lumotlar to'planadi; har bir talaba ushbu ma'lumotlar yig'indisi (qofiyasiz she'r)ni o'z so'zlari bilan turli variant yoki qarashlar orqali ifodalash imkoniyatiga ega.

Sinkveyn tuzish – murakkab g'oya, sezgi va hissiyotlarni bir necha so'z orqali yaqqol, yorqin ifodalash malakasi bo'lib, bu jarayon mavzuni puxtarok o'zlashtirish, ma'lumotlarni yaxshiroq anglashga yordam beradi.

Sinkveyn tuzish murakkab jarayon bo'lib, uni samarali tashkil etish uchun muayyan qoidalarga amal qilish talab etiladi. Odatda, sinkveyn tuzish besh bosqichli harakatlarni tashkil etish orqali amalga oshiriladi.

Har bir o'quv topshirig'i o'z ichiga yana bir necha kichik turdagi topshiriqlarni qamrab oladi. Ular quyidagilardir:

I.Xotirada saqlash, qayta yodga tushirishni talab etuvchi topshiriqlar:

- xabardor bo'lishga oid topshiriqlar;
- alohida dalil, son, tushunchalarni yodga olishga doir topshiriqlar;
- ta'rif, me'yor, qoidalarni yodga olishga oid topshiriqlar;
- katta hajmdagi matn, bo'lim, she'r, jadval va b.ni yodga olishga oid topshiriqlar.

II.Raqamlar bilan ma'lumotlar bilan ishlashda oddiyfikriy operatsiyalarni bajarishni taqozo etuvchi topshiriqlar:

- dalillar (o'lchash, tortish, hisoblash va b.)ni aniqlashga oid topshiriqlar;
- dalillarni keltirish va ta'riflashga (hisoblash, sanab o'tish va b.)ga doir topshiriqlar;
- harakatlar jarayoni va usullarini tashkil etish va tavsiflashga oid topshiriqlar;
- ajratish va yig'ish (tahlil va sintez)ga doir topshiriqlar;
- qiyoslash va farqlash (taqqoslash va bo'lish)ga oid topshiriqlar;
- taqsimlash (kategoriyalashtirish va tasniflash)ga doir topshiriqlar;
- dalillar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik (sabab, oqibat, maqsad, vosita, ta'sir, foydalilik, vosita, usullar)ni aniqlashga oid topshiriqlar;
- mavhumlashtirish, aniqlashtirish va umumlashtirishga doir topshiriqlar;
- murakkab bo'lmagan (kattalik, o'lchamlari noma'lum bo'lgan) misollarni yechish.

III.Raqamlar bilan ma'lumotlar bilan ishlashda murakkab fikriy operatsiyalarni bajarishni taqozo etuvchi topshiriqlar:

- ko'chirish (biror joyga uzatish, shaklini o'zgartirish)ga oid topshiriqlar;
- bayon qilish (sharhlash, ma'nosini tushuntirish, mohiyatini yoritish, asoslash)ga doir topshiriqlar;

-induktsiya (juz'iy xususiyatga tayangan umumiy xulosa chiqarish)ga oid topshiriqlar;

-deduktsiya (umumiy holatga ko'ra xususiy xulosalar chiqarishga) doir topshiriqlar);

-isbotlash (dalillashtirish) va tekshirishga oid topshiriqlar;

-baholashga doir topshiriqlar.

IV.Ma'lumotlarni e'lon qilishga oid topshiriqlar:

-umumlashtiruvchi qisqacha ma'lumot, qoralama, mazmun va b.ni ishlab chiqishga doir topshiriqlar;

-hisobot, ma'lum muammoga bag'ishlangan ilmiy asar, ma'ruzalarni tayyorlashga oid topshiriqlar;

-mustaqil ravishda yozma ishlar, chizmalar, loyihalar va b.ni bajarishga doir topshiriqlar.

V.Ijodiy fikrlashni talab etuvchi topshiriqlar:

- amaliy takliflarni ishlab chiqarishga doir topshiriqlar;
- muammoli masala va vaziyatlarni hal qilishga oid topshiriqlar;
- savollarni qo'yish va masala yoki topshiriqlarni ifodalashga doir topshiriqlar;
- shaxsiy kuzatishlarga asoslangan holda yechimni topishga oid topshiriqlar;

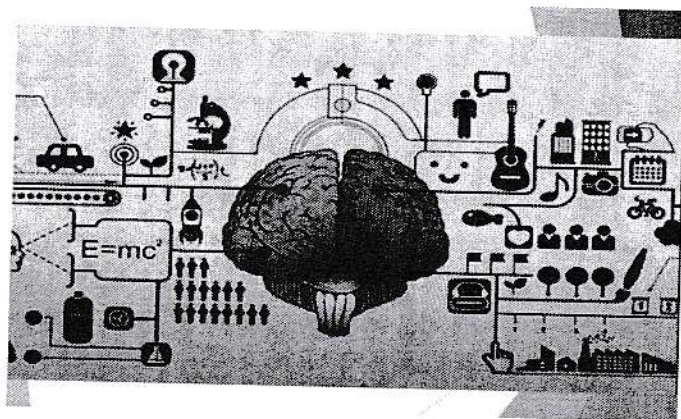
VI. Shaxsiy mulohazaga asoslangan holda yechimni topishga doir (ratsional yechimga asoslangan) topshiriqlar.

Anglanganidek, pedagoglar ta'lim jarayonini tashkil etishda o'quv materiallarining xarakteridan kelib chiqqan holda yuqorida qayd etilgan topshiriqlardan ikki va undan ortig'ini tanlash imkoniyatiga ega. Bir mashg'ulotda talabalarni bir necha turdagi topshiriqlar bilan ishlashga jalb etish talabalarda o'quv faoliyatiga nisbatan qiziqishni oshiradi va o'quv-bilish faoliyatini kuchaytiradi.

O'quv topshiriqlari uchun ish qog'ozlarini tayyorlash

Ish qog'ozlari asosida o'quv topshiriqlarining bajarilishi mazkur jarayonni tezlashtirish, talabalar faoliyatini osonlashtirish va eng muhimi, mumkin qadar vaqtni tejash imkonini yaratadi. Shu tufayli yetakchi xorijiy mamlakatlar tajribasida o'quv topshiriqlari bilan ishlash jarayoni uchun ish qog'ozlarini shakllantirish va ularni mashg'ulotlar uchun tayyorlashga alohida e'tibor qaratiladi.

O'zbekistonda ta'limni tashkil etishga innovatsion yondashish natijasida uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida deyarli har bir dars, o'quv mashg'ulotida o'quvchi va talabalarning amaliy faoliyatini ish qog'ozlari vositasida tashkil etish an'anasi bir qadar shakllandi. Ayni vaqtda bu boradagi tajribani yanada boyitishga nisbatan ehtiyoj mavjud. Shu sababli OTM pedagoglarida ish qog'ozlarini shakllantirish borasidagi ko'nikma, malakalarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, o'quv mashg'ulotlarida bajariladigan topshiriqlar uchun ish qog'ozlarining tayyorlanishi pedagoglarda kreativlik qobiliyatini yanaa rivojlanishiga yordam beradi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlarni qo'llashda grafik organayzerlarning grafikli tavirlaridan ish qog'ozlari sifatida foydalanish mumkin.

**Kreativ yondashuv asosida o'quv fanlari bo'yicha nazorat-sinov
topshiriqlarini tayyorlash,keys va darajali testlar to'plamini shakllantirish**

Zamonaviy ta'limda talabalarga tayyor bilimlarni berish emas, balki ularni bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga yo'naltirish tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Zero, tayyor bilimlarni o'zlashtirish garchi talabalarning borliqni anglashlarini, ijtimoiy munosabatlar mazmunini, u yoki bu ko'rinishdagi kishilik faoliyati mohiyatini tushunishlariga yordam beradi.

Biroq, borliq va ijtimoiy munosabatlarning mavjud holatini ifodalovchi hodisa, voqelik, jarayonning tarkibiy elementlari o'rtasidagi o'zaro birlik, aloqadorlikni tushunish, sabab-oqibatlarini tahlil qilish, faoliyat mazmuni, yo'nalishi va eng muhimi, natijasini kafolatlovchi omillarni tahlil qilish malakalarini samarali rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Shu kabi salbiy holatning olini olishda talabalarni “muammo vaziyatlar”ga ro'para qilish metodik jihatdan samarali sanaladi.

Muammoli vaziyatlarning didaktik imkoniyatlari talabalarni o'rganilayotgan masala (mavzu, muammo) yuzasidan fikrlash, masala mohiyatini yorituvchi tarkibiy elementlar o'rtasidagi o'zaro birlik va aloqadorlikni anglash, "muammo-muammoni hal qilish jarayoni-yechim" tizimi asosida masalani tahlil qilish, yechim borasida farazlarni ilgari surish, ularning maqbulligini tekshirish, yechimni bayon etish va uni himoya qilish kabi amaliy harakatlarni tashkil etishga majbur qiladi.

Qolaversa, muammoli vaziyatlar yordamida talabalar o'z bilimlarini mustaqil tahlil qilish, o'quv-bilish faoliyatiga tanqiliy yondashish, o'rganilayotgan masala (mavzu, muammo) yuzasidan ijodiy fikrlarni ilgari surish kabi imkoniyatlarga ega bo'ladiki, xuddi shu holat jamiyat tomonidan ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan ijtimoiy buyurtmaning to'laonli bajarilishini ta'minlaydi. Ya'ni, muammoli o'qitish, uni o'qitish jarayonida qo'llaniladigan texnologiyalar respublika uzluksiz ta'lim tizimi tomonidan o'z oldiga qo'yilgan har tomonlama (aqliy, axloqiy, jismoniy, hissiy jihatdan) rivojlangan barkamol shaxs va malakali mutaxassisni tayyorlashdan iborat ijtimoiy buyurtmaning bajarilishini ta'minlovchi zarur pedagogik shart-sharoitni vujudga keltiradi. Shu sababli bugungi kunda ta'lim

tizimida muammoli ta'limdan foydalanish, muammoli ta'lim texnologiyalarini samaraliqo'llashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

5.Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etishga kreativ yondashish. O'quv mashg'ulotlari va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar uchun auditoriya (joy)ni jihozlashga kreativ yondashish. Pedagogning faoliyati faqatgina o'qitishdan iborat emas. Bir vaqtning o'zida u tarbiyachilik vazifasini ham bajaradi. Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish ham pedagog faoliyatining muhim yo'nalishi hisoblanadi. Shunday ekan, pedagog ma'naviy-ma'rifiy ishlarini tashkil etishga ham ijodiy yondasha olishi zarur. Bunda u quyidagilarga e'tiborni qaratishi lozim:

- ma'naviy-ma'rifiy ishlari maqsadga muvofiq, izchil, uzluksiz va tizimli tashkil etishi;

- o'quv yili uchun puxta asoslangan ma'naviy-ma'rifiy ishlar rejasini ishlab chiqishi;

- rejadan talabalarning e'tijoj va qiziqishlariga mos keladigan hamda dolzarb mavzulardagi muammolarga bag'ishlangan tadbirlarning o'rin olishiga erishish;

- ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning reja uchun emas, balki talabalarning ehtiyojlarini qondirish, ularni shaxs va mutaxassis sifatida shakllanishlarini ta'minlash maqsadida tashkil etish;

- ma'naviy-ma'rifiy ishlarni ularning yo'nalishi, mazmuni, xarakteriga, ko'lami va b. xususiyatlariga ko'ra turli shakllardan interfaollik asosida tashkil etilishiga erishish;

- har bir ma'naviy-ma'rifiy tadbirning aniq maqsad asosida tashkil etilishi va albatta, kutilgan natijani kafolatlay olishini ta'minlash;

- ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish va o'tkazishda akademik guruhning barcha talabalari birdek faol ishtirok etishlariga erishish.

Nafaqat ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etiladigan joy, balki o'quv mashg'ulotlari o'tkaziladigan auditoriyaning jihozlanishiga erishish pedagogning ham tashkilotchilik, ham kreativ faolligidan dalolat beradi. Har ikki holatda ham pedagog o'rganiladigan, tahlil etiladigan mavzu mohiyatidan kelib chiqqan holda

o'quv auditoriyasi va tadbir o'tadigan joy (xona)ni o'ziga xos ruhda bezata olishi maqsadga muvofiqdir.

O'quv mashg'ulotlarida auditoriyaning mavzuning xarakteriga ko'ra plakatlari, mulajlar, gerbariyalar, xaritalar, badiiy adabiyotlar, olimlar, rassomlar, yozuvchilar, sarkardalar hamda davlat arboblarning portretlari, ish jihozlari, yozishmalari, adabiyotlari, badiiy asarlari va h.k. bilan bezatilishi mashg'ulot va tadbir ruhiyatini ko'tarishga, talabalarga ijobiy, hissiy ta'sir ko'rsatadi.

Pedagog qanchalik kreativ bo'lsa, o'quv auditoriyasi va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etiladigan xonani talabalar bilan hamkorlikda, ularning ijodiy imkoniyatlari, kreativlik layoqatlariga tayangan holda jihozlashga muvaffaq bo'ladi. Natijada ham talabalarning kreativ faolligi oshadi, ham mashg'ulot, tadbirning ta'sirchanligi kuchayadi.

Shunday qilib, zamonaviy o'qitishda muammoli ta'lim muhim ahamiyatga ega. Muammoli ta'lim texnologiyalari talabalarda fikrlash,qaror qabul qilish, o'z fikrini asoslash qobiliyatini shakllantirish ko'nikma, malakalarini samarali shakllantirishga yordam beradi. Bu kabi texnologiyalar orasida "Keys-stadi" texnologiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Keys-stadidan ta'lim jarayonida o'rinli, maqsadli,izchil foydalanish o'qitish sifatini yaxshilash, samaradorligini oshirish, shu bilan birga talabalarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtiradi.

Mavzu. Pedagogning kreativlik potentsiali darajasini aniqlovchi

mezonlar

Reja

1. Intellekt strukturasi modeli, tafakkurni konvergent va divergent turlari
2. Ta'lim oluvchilarni qanday qilib kreativ fikrlashga o'rgatish
3. Ijodkorlikni yuzaga keltirish usullari

Kalit so'zlar: kreativlik, iqtidorlilik, modernizatsiya, texnologiya, pedagogik kreativlik, kreativ qobiliyat, kasbiy innovatsion kompetentlik, innovatsion ta'lim texnologiyalari.

Kasbiy faoliyat samaradorligini baholashda pedagogning ijodkorligi – kreativ potentsiali darajasini baholash muhim ahamiyatga ega. Amerikalik olim D.Veksler “Kreativlik fikrning shunday turiki, u shaxsga bir muammo yoki masala yuzasidan birdaniga bir nechta yechimlar paydo bo'lishini taqozo etadi va shablonli, zerikarli fikrlashdan farq qilib, narsa va hodisalar mohiyatidagi o'zga xoslik, noyoblik sifatlarini anglashga yordam beradi” - deb ta'rif beradi .

A.Maslouhamkreativlikni - barchagaxostug'majodiyoyonalish, atrofmuhitningta'siridako'pchilikdayo'qolibketuvchifaoliyatdebhisoblagan.

Amerikalik psixolog olim Dj Pol Gilford o'zining ilmiy tadqiqot ishlarida kreativlik va intellektni birinchi marotaba taqqosladi. U intellekt strukturasi modelini yaratishda tafakkurni konvergent va divergent turiga ajratdi.

Konvergent tafakkur - (lotincha convergere– “bir yo'ldan”) tafakkur formasi bo'lib, muammoning bir qancha yechimlaridan faqat yagona to'g'risini tanlashdir. Konvergent tafakkur asosida intellekt yotadi, shuning uchun intellektual tafakkur deb ham ataladi.

Divergent tafakkur – (lotincha divergere – “bo'linish”) ijodiy tafakkur metodlaridan biri bo'lib, berilgan bir muammoning bir qancha yechimlarini topish, shuning bilan bir qatorda, divergent tafakkur “bir vaqtning o'zida turli yo'nalishlarga izlanish, ya'ni bir muammoga bir nechta to'g'ri javoblar borligini va original ijodiy g'oyalarning tug'ilishiga xizmat qiladi.

Divergenttafakkurningasosidakreativlikyotadi.DjoGilfordumumiyqobiliyatlar sohasinitadqiqqilishnatijalarinitizimlashtirib, “Intellektstrukturasi modelini” nitaklifetadi. Uning modeli asosida “mazmun”, “operatsiya”, “Reaksiya” tushunchalari mavjud.

Reaksiya – materialga nisbatan qanday operatsiyani qo'llash natijasi. Gilfordning modelidagi barcha faktorlar mustaqil bo'lib, u uch o'lchamli, ba'zida esa nomlarning klassifikatsion shkalalari turli xil o'lchamlarda ham uchray turadi.

Operatsiya deganda Gilford sinovdan o'tkazilayotgan ob'ektning qobiliyatini, ya'ni quyidagi psixik jarayonlarni tushunadi: tushuncha (dunyoqarash sifatida), xotira, divergent unumdorlik (har xil yo'nalishlarda fikrlash), konvergent unumdorlik (faqat yagona to'g'ri javobga olib keluvchi fikr), baholash.

Mazmun esa axborot yoki materialning operatsiya olib borilayotgan tabiati bilan aniqlanadi: tasvir, simvollar (harflar, raqamlar), semantika (so'zlar), xulq.

Natijalar – sinovdan o'tkazilayotgan ob'ekt tomonidan qayta ishlanayotgan axborotlar joy olgan formadir: element, munosabatlar, sistemalar, o'zgaruvchanlik turlari va xulosalari.

Faktorlar har bir o'lchamdagi kategoriya (bo'lim)larining birlashuvi bilan xarakterlanadi.

Gilfordning klassifikatsion sxemasida umumiy faktorlar soni $5 \times 4 \times 6 = 120$ ga tengdir.

Hozirda yuzdan ortiq faktorlar o'rganilgan, ularning diagnostikasi uchun alohida testlar tanlab olingan. Gilfordning bu boradagi kontseptsiyasi AQSH da pedagoglar tomonidan iqtidorli bolalar va o'smirlar bilan ishlashda keng qo'llanilib kelmoqda. Ularning asosida faktorlarni ratsional rejalashtirish va qobiliyatlarning rivojlanishiga yo'naltiruvchi dasturlar yaratilgan. Olimlar Gilfordning asosiy yutug'ini uning tafakkurni divergent va konvergentlarga ajratib berganligida deb hisoblaydilar.

Gilford kreativlikni divergent tafakkurning unumdorligi bilan bog'laydi. Pedagogogik manbalarda siz uning “**Kreativlik – divergent tafakkur jarayonidir**” degan fikrini uchratishingiz mumkin. Dastlab, Gilford o'z kreativlik strukturasi divergent tafakkurdan tashqari o'zgaruvchanlik qobiliyati, yechimning aniqligi va boshqa intellektual parametrlarni birlashtirdi. Shuningek, u kreativlik va intellekt o'rtasida o'zaro uzviy aloqa borligini isbotladi. Biroq, Gilford

o'z tajribalarida yuqori intellektuallilarning test yechish davomida ijodkorlik xulqini har doim ham ko'rsatmasligini, kreativ past intellektualli bo'lmashligini aniqladi. Shunday ekan, divergent tafakkur kreativ jarayonning barcha xususiyatlarini aks ettirmaydi.

Pol Torrens kreativlikni tafakkur terminlarida ta'riflab, ijodiy tafakkurni "Qiyinchiliklar, muammolar, axborotdagi kamchiliklarni his qilish; shu kamchiliklarning gipotezlar tuzilmasi, ularni tekshirish va baholash, qayta ko'rish hamda tekshirish, va nihoyat, natijalarni umumiyashtirish" sifatida tushunadi.

Kreativlik – bu yangi, original g'oyalarni yaratish, fikrlashning nostandart shakli, berilgan muammolarga omadli yechimlar topishdir.

Kreativ tafakkur esa revolyusion tafakkur bo'lib, u konstruktiv xarakterni ifodalaydi.

E.P.Torrens fikricha, "kreativlik" tushunchasi negizida quyidagi yoritiladi:

- muammoni yoki ilmiy farazlarni ilgari surish;
- farazni tekshirish va o'zgartirish;
- qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash;
- muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlik O'qituvchining ijodkorligi esa u tomonidan tashkil etilgan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondashuvda aks etadi. So'nggi yillarda ushbu holat "pedagogik kreativlik" tushunchasi bilan ifodalanmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimida darajali test topshiriqlaridan foydalanish va ularni hal etish shaxs kreativligini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Darajali testlar talabalarda mustaqil, tanqidiy, mantiqiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu turdagi testlarni tuzish murakkab jarayon bo'lib, u pedagogdan, albatta, kreativ fikrlashni talab etadi.

Darajali testlarni tuzish orqali pedagog, birinchidan o'zidagi kreativ sifatlarini rivojlantirish borsa, ikkinchidan talabalarni ham ijodiy fikrlashga undaydi.

Shunday ekan, darajali testlar ham shaxs kreativligini rivojlantirishdagi muhim ahamiyatga ega.

Psixologiyada E.P.Torrens tomonidan shaxs kreativligini aniqlovchi test ishlab chiqilgan. Uning fikricha, shaxs kreativligi o'zida quyidagi belgilarni namoyon qiladi:

- 1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmashlik;
- 2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish.

Demak, o'qitishga kreativ yondashuv masalasi bu pedagogik jarayonni shaxs imkoniyatlariga yo'naltirilgan holda tashkil etish, ta'lim oluvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlashiga imkon beruvchi zaruriy o'qitish texnologiyalarini tanlash va amalga oshirishda, shuningdek, o'qituvchining kasbiy-innovatsion kompetentligi bilan asoslanadigan o'qitishga nisbatan zamonaviy yondashuv shakllaridan sanaladi.

Bugun dunyoda yuz berayotgan to'rtinchi sanoat tamaddunining dvigateli — harakatga keltiruvchi kuchi kreativlikdir. Atrofga boqsangiz, har tomonda inson ijodkorligining beqiyos va hayratlanarli namunalari duch kelasiz: elektron xizmatlar, virtual reallik, to'rtburchak tarvuzlar, tuproqsiz hosil olish... Bularning barchasi inson tasavvuri, tafakkuri mahsuli. Bugun biz uchun odatiy tuyulgan kitob, musiqa, bino, samolyot, hatto lampalar ham qachonlar orzu va tasavvurda bo'lgan, keyinchalik aql-idrok samarasi o'laroq yaratilgan.

G'ildirakning kashf etilishidan boshlangan yaratuvchanlik namunalari bugun koinotda kezib yuribdi. Innovatsiyalar kundalik turmushimizda qulayliklar yaratadi, og'irimizni yengil, uzog'imizni yaqin qiladi. Shu tarzda kreativlik taraqqiyotning ajralmas bo'lagiga aylangan. Barcha sohada ijodiy fikrlovchi mutaxassislarga talab katta. Dunyoga mashhur dasturiy mahsulotlar, mobil telefonlar ishlab chiqaruvchi kompaniyalar mutaxassislardan har kuni yangi g'oya so'raladi.

Mehnat bozorida kreativ fikrlovchi mutaxassislariga talab oshib borayotgan ekan, ta'lim jarayonida o'quvchi-talabalarning noodatiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish, rivojlantirish dolzarb vazifadir. Haligacha ta'lim tizimida ko'plab yondashuv va metodlar ijodiy fikrlash emas, talqin va tahlilga, ya'ni berilgan ma'lumotni tushunib, to'g'ri yetkazishga, nari borsa, bir necha axborotni umumiyLashtirib, xulosa chiqara olishga yo'naltirilgan.

Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish uchun dastlab bu tushunchaning mazmunini bilish lozim. Kreativlik inglizcha **“Create”**dan olingan bo'lib, **yaratish** ma'nosini bildiradi.

Kreativlik deganda insonning yangilik yaratish, muammolarni yechishga qaratilgan ijodiy qobiliyati tushuniladi. Uning tagzamidagi originallik, amaliylik, noodatiylik va erkinlik yotadi. Shuningdek, kreativ fikrlash muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash, bir nuqtaga turli rakursdan yondashishni anglatadi.

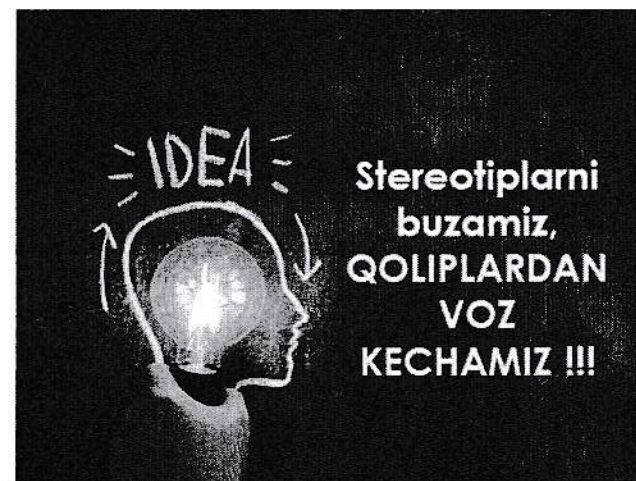
Kreativlik shaxsni rivojlantiruvchi kategoriya sifatida inson tafakkuri, ma'naviyatining ajralmas qismi hisoblanadi, u shaxs ega bo'lgan bilimlarning ko'pqirrali ekanligida emas, balki yangi g'oyalarga intilish, o'rnatilgan stereotiplarni isloh qilish va o'zgartirishda, hayotiy muammolarni yechish jarayonida kutilmagan va noodatiy qarorlar chiqarishda namoyon bo'ladi. Ya'ni, berilgan bilimlarni takrorlash orqali kreativlikka erishib bo'lmaydi, ijodiy fikrlash jarayonida yangi fikr, yangi g'oyaning paydo bo'lishi asosiy shartdir. Masalan, ingliz tilida so'zlarni yodlab, grammatika qoidalarini “suv qilib ichib yuborgan” bo'lsangiz ham, insho yozolmasangiz, barchasi bekor. Shuning uchun kreativ fikrlash jarayonida tasavvur muhim rol o'ynaydi.

Albert Eynshteyn **“Tasavvur — bilimdan muhim”** deganida aynan mana shu jihatni nazarda tutgan. Ko'pincha noodatiy fikrlar, yechimlar kutilmaganda inson xayoliga keladi. Buning uchun, avvalo, fikrlash jarayonidagi bir xillikka, odatilikka barham berilishi lozim.

Inson miyasi o'z ishini **“Yengillashtirish”**, **“Qulaylashtirish”** uchun shablon va stereotiplardan foydalanadi. Stereotiplar shu paytgacha ma'lum bo'lgan va umumqabul qilingan fikrlardir. Ular asosida fikrlash bizga hech qanday yangi g'oya bermaydi. Qoliplarning yuzaga kelishida jamiyatda ustuvor bo'lgan ijtimoiy fikr, mediamahsulotlarda taqdim etilayotgan shakl va ko'rinishlar ham yetakchi o'rin tutadi. Inson ommadan ajrab qolmaslik nuqtayi nazaridan hammaning fikriga qo'shiladi. Qolaversa, **“Oqim bo'ylab suzish”** mustaqil fikrlashdan ko'ra oson tuyuladi.

Stereotiplar orqali fikrlaganda muayyan mavzu bo'yicha inson ongiga **“So'rov”** berilganida odatiy ma'lumot va mulohazalar yuzaga keladi.

Kreativ fikrlovchi insonlar odatiy manzaralardan o'zgacharoq tasvirlarni ham tasavvur qilib, hech kim ilg'amagan jihatlarni payqaydi, yangilik yarata oladi.

“Olti shlyapa” usuli. Edvard de Bono taklif etgan **“Olti rangli shlyapa usuli”**da biror mavzu tanlanadi. Navbatma-navbat shapkalar kiyiladi: oq — diqqat bilan, hech qanday emotsiyasiz barcha faktlar tekshiriladi; qora — kamchiliklar aniqlanadi; sariq — mavjud holat tahlil etiladi; yashil — yana yangi bir necha g'oyalar qo'shiladi; qizil — emotsional munosabat bildiriladi; ko'k — ish

xotimalanadi. Masalan, ta'lim tizimiga oid qonunchilikni takomillashtirish mavzusi ko'rilayotgan bo'lsa, mavjud qonunchilik o'rganiladi, kamchilik va bo'shliqlar aniqlanadi. Qonuniy me'yorlarning real holat bilan mosligi yoki qarama-qarshiligi o'rganiladi. Ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi takliflar beriladi, ular amalga oshsa, qanday samara berishi izohlanadi. Taklif loyiha shaklida rasmiylashtiriladi.

Uolt Disneyning kreativ fikrlash nazariyasi. Uolt Disney ko'ngilochar sohada o'z sanoatini yaratgan, animatsion multfilmlari bilan butun dunyoga tanilgan shaxs. U dunyoga mashhur personajlarini yaratishda kreativlikning uch fazasi — xayolparast, realist, tanqidchi obrazidan foydalanadi. Ya'ni, xayolparast rolida hech qanday chegarasiz xayol suradi, fantaziya yaratadi. Bu jarayonda u Baxning "Tokkata, fuga re minar" musiqasini eshitishini aytgan. Xayolida obrazlar yaratilgandan keyin uni reallik bilan uyg'unlashtiradi. Personaj qanday harakatlanadi, qanday gapiradi — barchasini konstruktor sifatida jonlantiradi, reallashtiradi. Shundan keyin xayolparast va realist ishini tanqidchi ko'rib chiqadi. Tanqidchi "filtr" vazifasini bajaradi. Uolt Disneyning yutug'i xayolparast, realist, tanqidchini bitta shaxsda jamlay olganidir. Odatiy fikrlovchilarda ularning bittasi ustuvorlik qiladi.

Ta'limning asosiy roli o'quvchilarni jamiyatda muvaffaqiyat qozonish uchun zarur va kerak bo'ladigan sifatli ta'lim berish hisoblansa, kreativ fikrlash hozirgi yoshlarning rivojlanishi uchun zarur ehtiyojdir.

PISA xalqaro dasturida kreativ fikrlashni baholashda OECDning kreativ fikrlashni rivojlantirishga qodir yangi pedagogikalarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq yana bir yangi loyihasidir.

Bundan maqsad, faqat ijodkor shaxslarni ajratib olish emas, aksincha o'quvchilar g'oyalarni qidirish, ifodalashda kreativ fikrlash qobiliyatining o'qitish yondashuvi, maktab faoliyati hamda ta'lim tizimining boshqa xususiyatlari bilan qanday bog'liqligini tavsiflaydi.

Kreativ fikrlash — bu innovatsion (yangi, novator, original, nostandart, noodatiy va hokazo...) va samarali (amaliy, natijaviy, tejamli, optimal va hokazo) yechimlarni topish, yangi bilimlarni egallash, tasavvurni ta'sirchan ifodalashga qaratilgan g'oyalarni ishlab chiqish, baholash va takomillashtirish jarayonida samarali ishtirok etish qobiliyatidir.

Kreativ fikrlash bizga muammolarni hal qilishda noodatiy yechim topishga yordam beradi. Biroq biz uni tanqidiy fikrlash bilan adashtirib yubormasligimiz, aksincha bizga imkonsiz muammolarni hal qilishda bir-birini to'ldirib turuvchi yechimlarni topishda yordam beradigan "aka-ukalar"dek qarashimiz kerak.

PISA tadqiqotlarida o'quvchidan kreativ fikrlashni baholash modeliga ko'ra ilmiy muammolarni yoki ijtimoiy muammolarni hal qilish, o'z g'oyalarini yozma yoki vizual ifodalash talab etiladi.

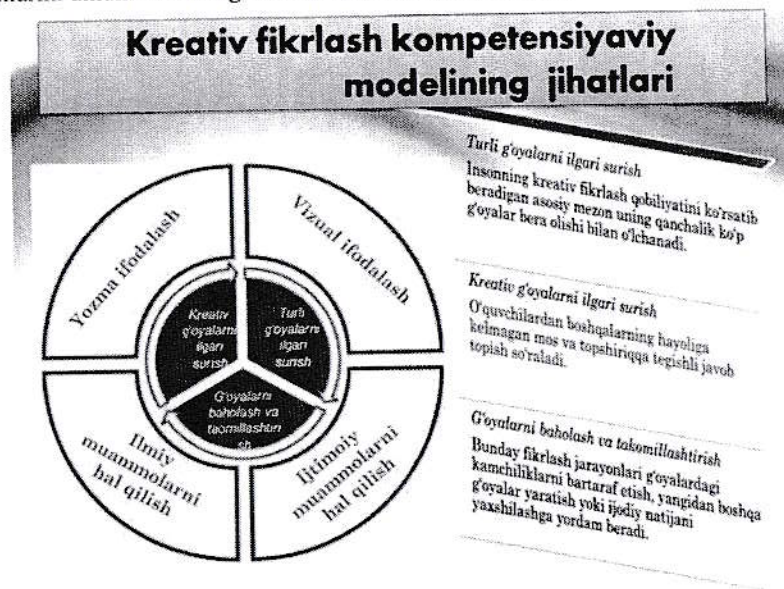
Kreativ fikrlashni baholashda turli g'oyalarni ishlab chiqish, kreativ g'oyalarni ishlab chiqish hamda g'oyalarni baholash va takomillashtirish kompetentligiga e'tibor qaratiladi.

Agar ibtidoiy odamlarning kreativ fikrlashi bo'lmaganida edi, ikkita ehaqmoqtoshni bir-biriga urib olovni, Tomas Edison elektr lampasini, Leonardo da Vinchi parashyutni ixtiro qilmagan bo'lar edi.

Har bir o'quvchida ta'lim olishga bo'lgan istak bor. Faqatgina biz shu istakni nuqtasini topishimiz kerak va biz bunga ya'ni ruhlantirish, ta'lim berish va rag'batlantirish orqali erishamiz.

Kreativlik potentsialiga ega pedagog o'zida quyidagi malakalarni namoyoneta oladi:

- bajariladigan vazifaning mohiyati va ahamiyatini belgilay bilish;
- masalaning qo'yilishini tahlil qila olish;
- masalani hal qilish rejasini tuzish;
- masalani hal qilishda samarali metodlar (analiz, sintez, induksiya, deduktiya, taqqoslash va b.)larni qo'llash;
- masalani hal qilish usullarini tanlay olish;
- qabul qilingan qarorning to'g'riligini asoslash va qayta tekshirish;
- masalani hal qilishda kichik tadqiqot (izlanish)ni olib borish;
- masalani hal qilish sharoiti, jarayonning borishi va masala echimi yakunlarini umumlashtirishga oid dalillarni rasmiylashtirish.

Pedagogning kreativ potentsiali quyidagi tarkibiy asoslarni o'z ichiga oladi: **Maqsadli-motivli yondashuv**(ijodiy faoliyat qadriyat sanaladi va u pedagogning qiziqishlari, motivlari, faoliyatni tashkil etishga intilishida ko'zga tashlanadi);

Mazmunli yondashuv(o'zida pedagogik, psixologik, maxsus va innovatsionxarakterdagi BKMni aks ettiradi);

Tezkor-faoliyatli yondashuv(o'zida ma'lum fikriy-mantiqiy fikrlashga doir harakatlar, shuningdek, amaliy (maxsus, texnik, texnologik) faoliyat usullarini ifodalaydi);

Refleksiv-baholash(bunda shaxsiy ijodiy faoliyat mohiyatini anglash, o'z-o'zini tahlil qilish va o'z-o'zini baholash ko'zga tashlanadi).

Pedagogning ilmiy-tadqiqot ishlari va ilmiy yoki ijodiy loyihalarni amalga oshirishi unda kreativlik potentsialini yanada rivojlantiradi.

Natijada pedagog:

- ijodiy fikrlashga odatlanadi;
- ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borish ko'nikmalarini puxta o'zlashtiradi;
- pedagogika yoki mutaxassislik fani yutuqlari hamda ilg'or tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini mustaqil tahlil qiladi;
- pedagogik jamoa tomonidan olib borilayotgan ilmiy tadqiqot va ijodiy loyihalarni bajarishda faol ishtirok etadi

Mavzu. Kreativ ko'nikmalar va bo'lajak pedagoglarda kreativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni

Reja

1. Kreativ ko'nikmalar va bo'lajak pedagoglarda kreativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayonining mohiyati
2. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish va undan foydalanishning samarali yo'llari
3. Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni shakllantirish

“Kreativlik otasi” nomi bilan mashhur Pol Torrans toʻrtta kreativlik koʻnikmasini aniqlagan. Uning olib borgan tadqiqotlari shundan dalolat beradiki, mazkur kreativ koʻnikmalarni shakllantirish va ularni baholash mumkin:

1. Ravonlik. Koʻplab gʻoyalarni oʻylab topish koʻnikmasi koʻp degan soʻzga asoslanadi.

2. Moslashuvchanlik. Turli gʻoyalarni oʻylab topish koʻnikmasi oʻzgartirish degan soʻzga asoslanadi.

3. Oʻziga xoslik. Boshqalarga oʻxshamagan, ajralib turuvchi gʻoyani oʻylabtopish koʻnikmasi noyob degan soʻzga asoslanadi.

4. Yaratuvchanlik. Gʻoyalarni kengaytirish koʻnikmasi qoʻshish degan soʻzga asoslanadi.

Kreativlik darslarida boʻlajak pedagoglardan ajoyib gʻoyalarni oʻylab toppish (oʻziga xoslik); ularni kengaytirish (ishlab chiqish); yoki boshqa gʻoyalar bilansolishtirish va ulardagi bogʻliqlikni topish (moslashuvchanlik) talab etilganda, mazkur koʻnikmalar bir-biri bilan kesishadi.

Ravonlik. Kreativ ravonlikning asosiy maqsadi boʻlajak pedagoglarda bir emas, balki bir nechta gʻoyalarni oʻrtaga tashlash koʻnikmasini shakllantirishdan iborat. Son asosiy maqsaddir; bir qator gʻoyalar ichidan bir yokiundan koʻp maqbulini topishimiz mumkin. Koʻp hollarda oʻqituvchilar boʻlajakpedagoglarda ravonlik koʻnikmasini shakllantirish uchun “aqliy hujum” strategiyasidan foydalanadilar. Bu mashq ogʻzaki yoki yozma (gʻoyalarni qogʻozga yozib, keyingi talabaga qoʻshimcha gʻoyalar kiritish uchun uzatishi lozim) tarzda bajarilishi mumkin. “Toʻxta va boshla” mazmundagi “Aqliy hujum” mashqida Boʻlajak pedagoglar gʻoyalarni oʻrataga tashlab, ularni tahlil qiladilarva baholaydilar, soʻng bu yana bir bor qaytariladi. Boʻlajak pedagoglar bumashqda yaxshi natijalarga erishsalar, ulardagi kreativlik koʻnikmasi erkin va ravon fikrlash koʻnikmasi bilan chambarchas bogʻliq boʻladi. Agarda aksi boʻlsa, doimiy mashq va tajriba yordamida yashxi natijalarga erishi mumkin. Oʻqituvchi mazkur mashqni bajarishda qiyinchilikka uchragan boʻlajak

pedagoglarni kuzatishi tabiiy. Faqatgina yuzaki maʼlumotga ega boʻlgan boʻlajak pedagoglar cheklangan bilimga ega boʻlganliklari sababli turli va qiziqarli gʻoyalarni oʻylab topishda qiynaladilar. Baʼzi hollarda esa, etarlicha maʼlumot va bilimga ega boʻlajak pedagoglar ham mazkur mashqni bajarishda qiyinchilikka uchrashlari mumkin. Bunday vaziyatda oʻqituvchi quyidagi strategiyalardan foydalangan holda boʻlajak pedagoglarga yordam berishi mumkin: boʻlajak pedagoglarga ruh bagʻishlovchi muhitni yaratish. Oʻqituvchi boʻlajak pedagoglarga sinfdagi barcha buyumlar, jihoz, deraza va devorga osilgan rasm, jadval, sxemalarga eʼtibor qaratishni va ularga sinchiklab qarashni soʻraydi.

Sinf xonasidagi barcha narsalar boʻlajak pedagoglarda qanday gʻoyalarning paydo boʻlishiga sabab boʻldi. Ularga bu jihoz va buyumlar nimalarni eslatdi yoki qanday maʼlumot bilan bogʻliqligi bor?

Masalan, agarda boʻlajak pedagoglar tsunami haqida “Aqliy hujum” mashqini bajarayotganboʻlsalar, tashqarida nur sochib turgan quyosh ularga tsunami quyoshli kunda roʻyberishini eslatishi mumkin.

- Yangi gʻoyalarni oʻylab topishda boʻlajak pedagoglar qiziqishlaridan foydalanish. “Aqliy hujum” mashqi maʼlum bir adabiy asar haqida boʻlsa, asar qahramonlari xarakteri va ularning hatti-harakatlarini ular yoqtirgan asar qahramonlari, televizion koʻrsatuv ijodkorlari yoki mashhur sportchilarning feʼlatvori va hatti-harakatlari bilan solishtirishlari mumkin.

Boʻlajak pedagoglar kreativlikda ravonlik va erkinlikka erishmasalar, mashqva darslar jarayonida ularning miyasiga birinchi kelgan gʻoyagagina tayanibqoladilar, vaholanki bunday gʻoya boshqalarning gʻoyasida ajralib turmaydi vatalabaning keng fikrlashidan dalolat bermaydi. Qolaversa, muammoningechimini topishda qancha koʻp gʻoya topilsa, toʻgʻri javob yoki variantni tanlashimkoniyati shuncha katta boʻladi.

Moslashuvchanlik. Oʻquvchilar keng fikr yurita olsalar, vaziyat va muammoga ham bir qancha va turli echim topadilar. Boʻlajak pedagoglarda

moslashuvchanlikni ular turli nuqtai- nazar va fikrlarni inobatga olganlari va ularni tahlil qilganlarida, turli fikrlarin bir-biri bilan solishtirganda va ularning o`hshash va farqli tomonlarin topganlarida va nihoyat muvafaqqiyatga erishib, yaxshi natijalar ko`rsatayotganlarida kuzatish mumkin.

Moslashuvchan bo`lishuchun bo`lajak pedagoglar ma`lumotning faqat yuzaki qismini emas, balkiuning chuqur mohiyatini anglab etishlari lozim. Moslashuvchanlik ko`nikmasinishakllantirishda bo`lajak pedagoglar amaliyot bilan ta`minlansa va ularga yo`l-yo`riq ko`rsatilsa, kelgusida turli g`oyalarni topishda bu kuchli stimul bo`libhizmat qiladi. Agarda talaba ko`plab g`oyalar topgan bo`lsa, umoslashuvchanlikni emas, balki ravon fikrlashni namoyon qilmoqda, chunki bundabarcha e`tibor bitta yoki bir turdagi javoblarga qaratiladi. Bo`lajak pedagoglardamoslashuvchalik ko`nikmasini shakllantirishda soni jihatdan ko`p emas, balki turli mazmundagi g`oyalarni topish kerakligini alohida ta`kidlab o`tish lozim. Muammoning mazmunini chuqur anglagan holda ham, bo`lajak pedagoglar turli g`oyalarni topishda qiynaladilar yoki umuman bunga qodir bo`lmaydilar. Bu esa, o`z o`mida, ularda moslashuvchanlik ko`nikmasini shakllantirish kerakligidan dalolat beradi.

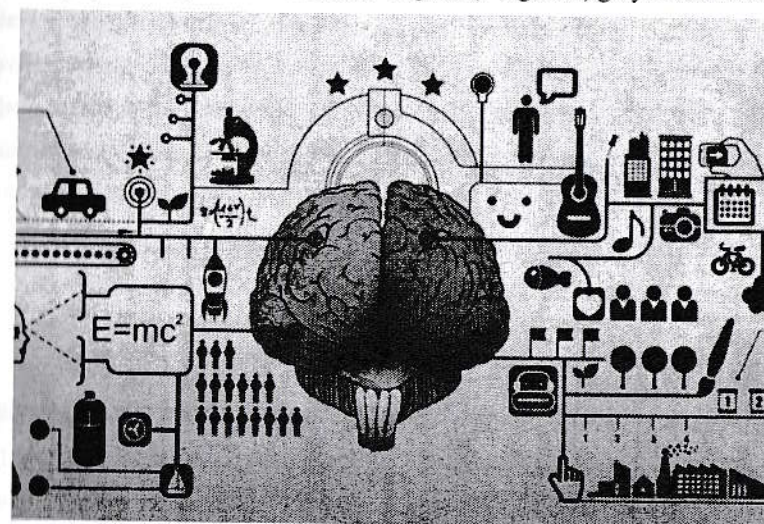
Tajriba va doimiy mashq yordam bersada, o`qituvchi bo`lajak pedagoglargamurabbiy sifatida turli strategiyalardan foydalanishni o`rgatishi kerak. Bo`lajakpedagoglarga turli g`oyalar turli toifa (kategoriyalar)ga bo`linishini anglashidayordam berish mumkin.

Mashq shu yo`sinda davom etadi. Bu bo`lajak pedagoglar bir kategoriya, ya`ni bir fikrdan ikkinchisiga o`tish va unga tezda moslashish ko`nikmasini o`zlashtirmaguncha davom etadi. Bo`lajak pedagoglarda bunday ko`nikma shakllangach, ulardan moslashuvchanlik bilan fikrlashni talab qilish mumkin.

**O`ziga xoslik.** O`ziga xoslik noodatiy g`oyalar o`ylab topish ko`nikmasidir.O`quvchilar o`zlarida avval moslashuvchanlik va ravonlik ko`nikmalarinishakllantirib, so`ng nooodatiy, original g`oyalarni kashf etish

ko`nikmasini hosilqilishlari lozim. Ravon fikrlash ko`nikmasi o`quvchilarda originalliknirivojlantirishda boshlang`ich va asos soluvchi qadam bo`lib xizmat qiladi; agardatalaba ko`p g`oyalarni o`rataga tashlasa, ulardan bir yoki ikkitasi albatta boshqatalabaning g`oyasi ham bo`ladi.

Moslashuvchan fikrlasho`quvchilarga ularning har bir g`oyalari bir-biridan farqlanishini ko`rish vaanglash imkoni beradi; ularning orasida hammasidan ajralib turuvchi g`oyabo`lsa, demak ana shunisi original (o`ziga xos) g`oya hisoblanadi.

Bo`lajak pedagoglar original g`oya kontekstadan kelibi chiqishi lozimligini anglashlari lozim. G`oya bir dars jarayonida, birgina sharoitlar va bir vaqt oralig`ida taqdim etilishi lozim. Bo`lajak pedagoglarda rovon fikrlash va moslashuvchanlik ko`nikmalarini shakllantirish jarayonida o`ziga xos tarzda (original) fikrlash to`g`risida ham ma`lumot berib o`tish lozim.

Masalan, bo`lajak pedagoglarni "aqliy hujum" strategiyasi yordamida ocharchilikka qarshikurashish mavzusida muammoning echimi ro`yxatini tuzish (ravonlik), so`ngberilgan g`oyalarni bir necha kategoriyalarga bo`lib chiqish (moslashuvchanlik)va ulardan qay biri o`ziga xos (originallik) g`oya ekanligini

aniqlash bo'lajakpedagoglarda shakllangan ko'nikmalarning bir paytning o'zida qo'llanilishiniko'rsatib beradi.

Moslashuvchan fikrlash ko'nikmasini shallantirishda bo'lajak pedagoglar qiziqishlari va madaniy qarashlaridan foydalani shularda originallikni tarbiyalashda katta samara beradi. Mayn shahrida istiqomat qiluvchi o'rta ta'lim maktabi o'qituvchisi mazkur strategiyani o'quvchilarda o'ziga xos (original) tarzda fikrlash ko'nikmasini shakllantirishda qo'llagan. Uravonlik va moslashuvchanlik bo'yicha mashq va o'yinlarni o'z ichiga olgan electron dastur ishlab chiqqan. O'quvchilar berilgan vazifalarni PowerPoint prezentatsiyasi, portfolio yoki boshqa shaklda bajarish tanloviga ega edilar. Bo'lajak pedagoglar natijalarni qo'shiq PowerPoint prezentatsiyasi shaklida taqdim etdilar. Bunday yondashuv asosida ishlab chiqilgan keyinchalik o'qituvchi va o'quvchilar orasidamashhur bo'lib, u vazifa mazmunini chuqur anglash va natijalarni originaltarzda bqjqi ko'nikmalarini shakllantirishda o'z samarasini ko'rsatdi.

Yaratuvchanlik. "Yaratuvchanlik" tushunchasi boshqa bir g'oyani rivojlantirish va uni kengaytirishga asoslanadi, ya'ni berilgan vazifalar anu shu g'oya asosida bajariladi. Bir g'oyani kengaytirish uchun bo'lajak pedagoglar mavzu, muammo yoki vazifa mazmunin chuqur anglab etishlari va talab etilgan darajada bilimga ega bo'lishlari lozim.

Bo'lajak pedagoglarga "yaratuvchanlik" tushunchasi haqida gapirganda, ularga hayotiy misollar keltirish maqsadga muvofiqdir (masalan, kompyuterlar, rekonstruktsiya, kino va adabiy asarlar, ilmiy tushunchalar va nazariyalar, insonlar hayotida yuzaga keladigan muammolarni echish maqsadida tashkil etilgan tashkilotlar). Bo'lajak pedagoglarda ishlab chiqish ko'nikmasini shakllantirishda adabiy yoki asarlarni bir-biri bilan taqqoslash (ba'zan ko'p betli asarlar kichkina kam betli asarlar kabi ko'p ma'lumot bermaydi) mashqi katta samara beradi".

Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish yo'llari

Kreativ fikrlash – bu innovatsion (yangi, novator, original, nostandart, noodatiy va hokazo...) va samarali (amaliy, natijaviy, tejamli, optimal va hokazo)

yechimlarni topish, yangi bilimlarni egallash, tasavvurni ta'sirchan ifodalashga qaratilgan g'oyalarni ishlab chiqish, baholash va takomillashtirish jarayonida samarali ishtirok etish qobiliyatidir.

Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni odatga aylantirish orqaligina kreativ fikrlash ko'nikmasini muvaffaqiyatli shakllantirish mumkin. Bu jarayonda ular tomonidan mavzu mazmunining puxta anglanishi va kreativ fikrlash ko'nikmalarini baholashda qo'llaniladigan metod va vositalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Shaxsan siz nima deb o'ylaysiz: Bo'lajak pedagoglarni kreativ fikrlashga undash jarayonida mazkur yo'llardan qay tartibda foydalanish kutilgan natijalarni kafolatlaydi. Bu o'rinda Patti Drapeau quyidagi maslahatni beradi: "Birmanzildan ikkinchi manzilga borish uchun biz ikki va undan ko'p yo'nalishlarnibosib o'tamiz. Bu fikr quyida biliriladigan ko'rsatmalarga ham taalluqlidir. O'qituvchi dars jarayonida bir yoki bir nechta (yuqorida keltirigan) yo'llardanfoydalanishi mumkin.

O'qituvchi kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantiruvchi fe'llarni (1-yo'l) qo'llashga qaror qilsa, u bevosita kreativ muammolarni hal etish(3-yo'l) ustida ish olib borayotgan. Bo'lajak pedagoglarni kreativ fikrlash strategiyalari (2-yo'l)dan foydalanishga ham samarali jalb etadi. Dars esa kreativ mahsulotni (4-yo'l) ishlab chiqish bilan yakunlanadi.

Kreativ fikrlash jarayoninimohiyatini yorituvchi xarita o'qituvchilarga dars jarayonida namoyon bo'ladigankreativlik darajasi, turini aniqlashga yordam beradi. Ko'p holatlarda o'qituvchilar hamda bo'lajak pedagoglarning o'zlari ham shunday savolga duch kelishadi: kreativ fikrlash jarayonining odat sifatida namoyon bo'lishiga erishish mumkinmi? Bu o'rinda Patti Drapeau shunay fikrlarni ilgari suradi: "Miya tadqiqotlari kreativ fikrlash ko'nikmasini rivojlantirish usullari va uni qanday qilib odatga aylantirish mumkinligini tushunish imkonini beradi.

Kreativlik miyaning old (g'oyalar yuzaga keladigan) va chekka (tahlil qilish) sohalarining o'zaro muvofiqlikda ishlashi va dopamin (kishining o'zini yaxshi his etishiga yordam beruvchi) moddasining ishlab chiqarilishi natijasida ro'y beradi.

Ta'lim olish miyada kichik burmalariningpaydo bo'lishiga olib keladi hamda miyaning faol ishlashi natijasida bu jarayonkuchayadi.

Inson miyasi obraz, bashorat, xis tuyg'u, emotsiya va ma'no boy ma'lumotlar olishni ma'qul ko'radi.

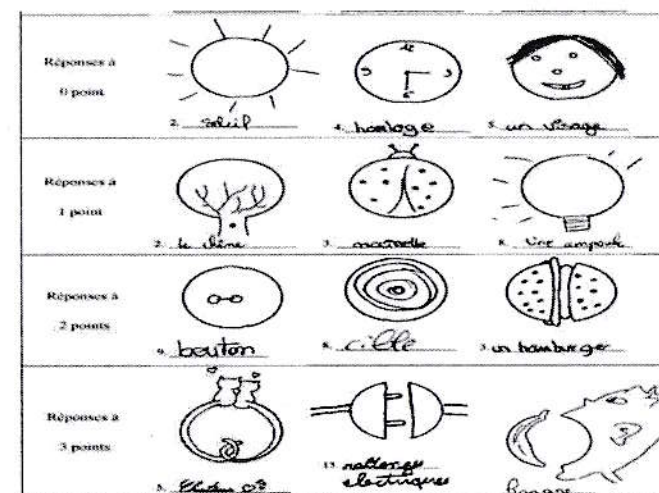
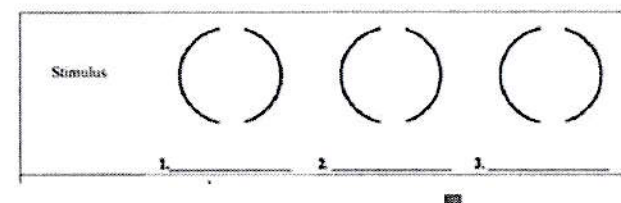
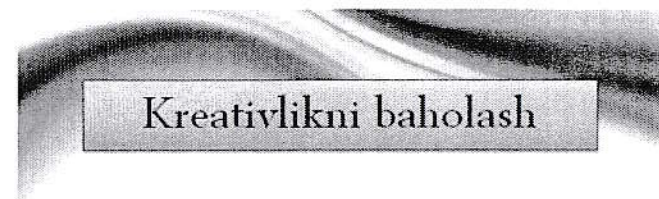
"Agarda ma'lumot hech qanay hissiyot vafikriy jarayonlardan holi bo'lsa, u miyada saqlanmaydi". Biroq, kreativ fikrlash miyada uning "ta'lim olish va o'rganish metodlariga zidbo'lgan yangi usullarni qo'llash va noan'anaviy, orginal g'oyalarning ishlabchiqilishini taqozo etadi.

Kreativ fikrlash ko'nikmasinimashq qildirish natijasida bo'lajak pedagoglar faqatgina o'rnatilgan aloqalargatayanibgina qolmay, balki miyada yangi, ma'noga boy aloqalarni o'rnatish, yangi g'oyalarni ishlab chiqish va yangicha fikrlashga moyil bo'ladilar. Doimiy ravishda olib borilgan mashqlar natijasida yangicha kreativ fikrlash odatiy vaavtomatik xarakterga ega bo'ladi. Inson miyasi doimo to'g'ri ishlashgaodatlangan, ya'ni, miya uchun faqat birgina to'g'ri javob mavjud bo'ladi.

Vaholanki, bu kreativlik emas. Kreativlik – bo'lajak pedagoglarning o'z qarashlarini himoya qilish jarayonida barcha javoblar to'g'ri bo'lishi mumkin degani. Kreativlik muhitiga singib ketish sanaladi. Shu sababli kreativ fikrlashni odatga aylantirish uchun bo'lajak pedagoglar mazkur jarayonga ishonch bilan qaray olishlari lozim.

Bo'lajak pedagoglar kreativlik rag'batlantirilsa va samimiy muhit yaratilsagina, kreativ fikrlashni odatga aylantira oladilar. Kreativ muhitda o'qituvchi va bo'lajak pedagoglar boshqalarga nisbatan samimiy munosabatda bo'lishni va ularning fikr mulohazalarini hurmat qilishni o'rganadilar. Xato qilishdan yoki muvaffaqiyatsizlikka uchrashdan qo'rqish, haddan tashqari

baxolarga e'tibor qaratish, boshqalardan ajralib turish, mensimaslik va tanqidga uchrashdan, kamsitilishdan qo'rqish xissi mavjud bo'lajak pedagoglarda kreativlik odatga aylanmaydi. Kreativlikni odatga aylantirish, bo'lajak pedagoglarning o'qishdagi muvaffaqiyat va o'z-o'ziga bo'lgan hurmatni oshirish faqatgina kreativ fikrlashni muvofiq ravishda qo'llash orqali va sog'lom muhitdagina erishish mumkin".

Xorijliy pedagoglar, xususan, Patti Drapeauning fikricha, bir shaxsning, ayniqsa, o'qituvchining kreativligi boshqa (talaba)larni ijodiy jarayonni tashkil etishga ruhlantiradi. "Kreativlik yuqumlilik xususiyatiga egadir; kreativ bo'lish uchun kishiko'proq kreativ insonlar bilan muloqot qilishi va hamisha izlanishda bo'lishilozim.

Har qanday konikmani shakllantirish mumkin bo'lganiday, kreativ fikrlash qobiliyati yoki ko'nikmasini ham rivojlantirish mumkin. Bu bo'lajak pedagoglarga ham taalluqli bo'lib, kreativlik ustida ishlash bo'lajak pedagoglarnoodatiy tarzda fikrlashga yordam beradi. Biroq, bo'lajak pedagoglarniruhlantirish va kreativ bo'lishga undash o'qituvchining qay darajada malakaliekanligiga bog'liq. Kreativlik bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar va kreativliknazariyachilarining ishlari bo'lajak pedagoglarda kreativlik ko'nikmasinishakllantirishda qo'llanma sifatida xizmat qiladi. Bu auditoriyadagi muhit,bo'lajak pedagoglarda fikrlash tarzining shakllanishi, o'qituvchiningyondashuv va strategiyalari elementlarini o'z ichiga oladi.

Bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda o'qituvchi alohida o'rin tutadi. Bu jarayonda o'qituvchining roli auditoriyada kreativlik muhitini yaratishdan iborat. Pannels va Klakstonlar qayd etganlaridek, muhit kreativlikni shakllantirishga ta'sir etadi, boshqa tadqiqotchi Piirtoningfikricha esa, kreativlik tavakkal qilishni talab etadi. Vaholanki, o'qituvchisinf bo'lajak pedagoglar o'zini erkin seza oladigan va o'z fikrlari, g'oyalaribilan bo'lisha oladigan muhit yaratishi lozim. Bo'lajak pedagoglar kreativliksinf xonasida o'z g'oya va fikrlarini turli yo'llar bilan ifoda etishlari mumkinva ular buni qadrlamoqlari lozim. Bo'lajak pedagoglar miyada yuz berayotganjarayonlarni yanada faollashtirish uchun o'rnatilgan qonun qoidalar, standartlardan chetga chiqib, turli savollar berishda erkin harakat qilishlari kerak.

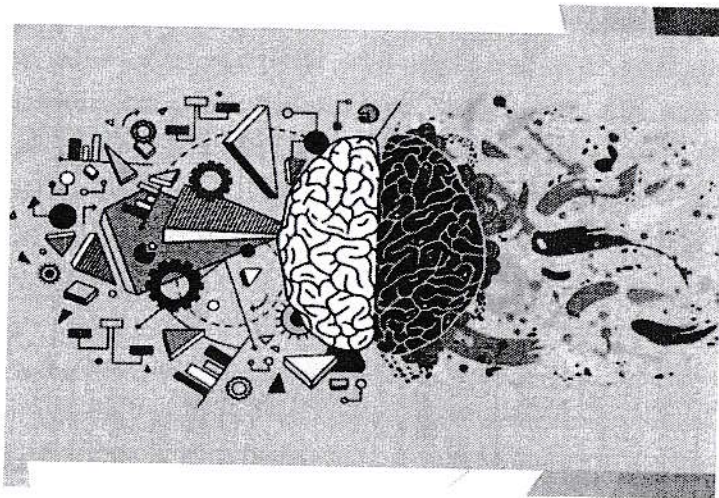
O'qituvchi bo'lajak pedagoglardagi kreativlikni noodatiy g'oyalarni o'rtaga tashlash va ularni verbal va noverbal tarzda rag'batlantirish orqali

qo'llab-quvvatlaydi. O'qituvchining bo'lajak pedagoglar berayotgan kreativ g'oyalariga nisbatan to'g'ri munosabati ularning mumkin bo'lgan va mumkin bo'lmagan shartlarni anglashida muhim ahamiyatga ega. Mazkur elementlarning barchasi o'qituvchi-talaba munosabatining muhim qismi bo'lib, bo'lajak pedagoglar muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni shakllantirish

Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni shakllantirish	
Bo'lajak pedagoglarni ...	- qiziqarli; - murakkab vazifalar; - aniq maqsad va vaqt bilan ta'minlash
Bo'lajak pedagoglarga ...	- kreativlik muvozanatsizlik xissini yuzaga keltirishini anglatish; - bezovtalik va qo'rquv hissidan xalos bo'lishga yordam berish; - kreativ fikrlash ko'nikmalarini boshqa ko'nikmalar bilan rivojlantirishga yordam berish; - "qutqarib" qolish emas, balki yo'l yo'riq ko'rsatish
Bo'lajak pedagoglarni ...	- suhbatlar orqali rag'batlantirish; - konstruktiv sharhlar bilan ta'minlash; - yangi ko'rsatmalar bilan tanishtirib borish
Bo'lajak pedagoglar ...	- o'zlarida kreativlikning boshqa turlarini ham rivojlantira olishlari; - guruhda ishlay olishlari; - hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikrlarga ega bo'lishlari uchun poydevor bo'ladigan muhitni yaratish

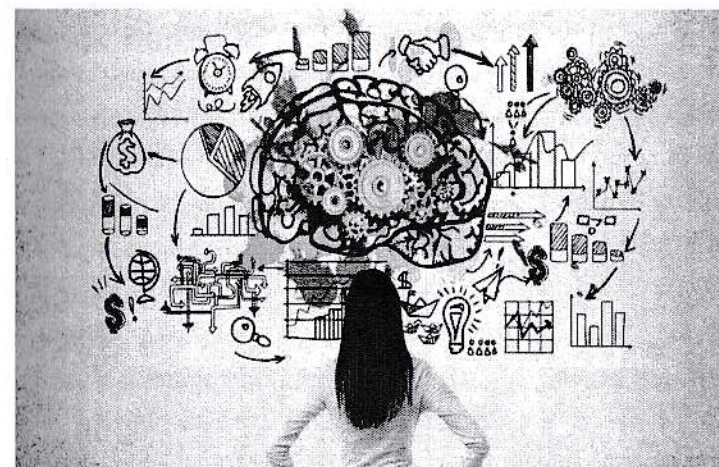
Muayyan omillar pedagoglarda kreativlik sifatlari, malakalarini rivojlantirishgato'sqinlik qiladi. Shu sababli pedagogik jarayonda o'qituvchilar ushbu omillarnibartaraf etishga e'tibor qaratishlari lozim.

Quyidagi omillar shaxsda kreativlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi:

- 1) o'zini tavakkaldan olib qochish;
- 2) fikrlash va xatti-harakatlarda qo'pollikka yo'l qo'yish;
- 3) shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasligi;
- 4) boshqalarga tobe bo'lish;
- 5) har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylash

Kreativ muhitda o'qituvchi bo'lajak pedagoglar diqqat -e'tiborini jalb etish maqsadida biror bir yangilikdan foydalanadi. Qiziquvchanlik va shubhani uyg'otuvchi ma'lumot, bo'lajak pedagoglarni o'ziga jalb etib, ularda o'qishga bo'lgan intilishni kuchaytiradi.

Olib borilgan miya taqiqotlari shuni ko'rsatdiki, yangilik hamisha miyani faollashtiradi. O'qituvchi bo'lajak pedagoglarni yangi ma'lumot va manbalar bilan ta'minlaganda yoki yangi strategiyalarni qo'llaganda, miya "uyg'onadi" va e'tabor qaratadi. Masalan, biror bir adabiy asar qahramoni yoki faniy shaxsga o'xshab kiyinish, faniy buyum yoki zamonaviy predmetlardan foydalanish, musiqa eshittirish, latifalar aytish, sinf xonasidagi jihozlar o'rni almashtirish, o'yinlar o'ynash (bu o'rta maktab o'quvchilari va oily ta'lim muassasalari bo'lajak pedagoglariga ham birdek taalluqli), dars shaklini o'zgartirish. Kreativ muhitda o'qituvchi bo'lajak pedagoglarga tez-tez tanlash imkonini beradi.

Tanlov kreativlikni shakllantirishda muhimdir, bo'lajak pedagoglarni ruhlantirib, ularga o'qishni nazorat qilish imkonini beribgina qolmay, balki huquq va imkoniyatlarini kengaytiradi. Tanlov huquqina faqat o'qituvchi-talaba munosabatini yaxshilash, balki har ikki tarafningham individualligini ifodalashga zamin yaratadi. Tanlov huquqi faqat bir tomonlama bo'lishi ham mumkin, ya'ni tanlov talaba tomonidan mustaqil ravishda amalga oshirilishi va yakuniy natija ikki yoki undan ko'p shaklda taqdim etilishi mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarida ham o'qituvchilar bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda ularning jamoa bo'lib, kichik yoki katta guruhlarda ishlashlari uchun zarur shart-sharoitni yaratib bera olishlari zarur. Zero, katta va kichik guruhlarda ishlash jarayonida bildirilgan har qanday fikrni kreativ jihatdan rivojlantirish imkoniyati yuzaga keladi. "O'qituvchi kreativlik darslarida jamoat uyg'usining ahamiyatini anglalagan holda, doimiy ravishda guruhlarini o'zgartirib, bo'lajak pedagoglarda jamoa bo'lib ishlash, boshqalar qobiliyati va mahoratini hurmat qilish ko'nikmasi shakllantiradi. Vaholanki, yakka tartibda ishlash ma'lum vaziyatlarda samara bersa, kreativlik dars tarida kichik guruhlarda ishlash maqsadga muvofiqdir, chunki kreativlik ko'nikmasi ijtimoiy fenomendir; Soyerning fikriga ko'ra, kreativ qarashlar jamoa bo'lib ishlash jarayonida va kreativ hamkorlik natijasida shakllanadi.

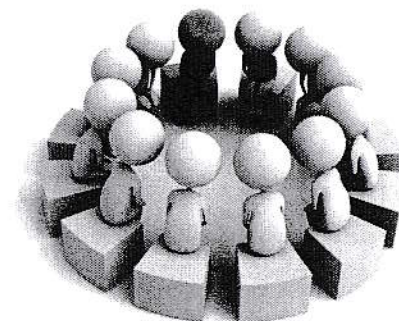
Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi faoliyatining ustuvor yo'nalishi. muloqotning dialogic usullariga, yechimni birgalikda izlashga va turli ijodiy faoliyatga beriladi. Bularning barchasi o'qitishning interfaol usullarini qo'llash orqali amalga oshiriladi. Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchilar tanqidiy fikrlashni, vaziyat va tegishli ma'lumotlarni tahlil qilish asosida murakkab masalalarni yechishni, muqobil fikrlarni topishni, puxta o'ylangan qarorlar qabul qilishni, muhokamalarda qatnashishni o'rganadilar. Buning uchun darslar juftlik va guruh usullari asosida tashkil etiladi, ilmiy-tadqiqot loyihalari, rolli o'yinlar qo'llaniladi.

O'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lish mezonlari:

- Bo'lajak pedagoglarni **ma'lum sohadagi qobiliyatlariga** ko'ra kichik guruhlariga bo'lish; Bo'lajak pedagoglarni bunday qobiliyatiga ko'ra bo'lish aslo kreativ fikrlash ko'nikmasiga bog'liq bo'lmasligi lozim. Bunday guruhlarda Bo'lajak pedagoglar erkin harakat qila olishlari va vaqti kelsa boshqa guruhga o'tishga tayyor bo'lishlari lozim;

- **hamkorlik guruhlari** bo'lajak pedagoglarning qiziqishlari asosida tashkil etiladi; bunday guruhlar turli bilim va qobiliyat darajasiga ega bo'lajak

pedagoglardan iborat bo'lishi ham mumkin. Ko'p hollarda bunday guruhdagi Bo'lajak pedagoglar ma'lum bir rol, ya'ni mas'uliyatni o'z elkalariga oladilar. Mazkur guruhni shakllantirishda asosiy e'tibor talabaniy kognitiv hohishistalariga emas, balki uning ilmiy va ijtimoiy bilimiga beriladi;

- **moslashuvchan guruhlar** bo'lajak pedagoglarning individual ehtiyojlari, qiziqishlari va hohish-istalari asosida tashki etiladi. Guruhning qiziqishlari o'zgarsa, shunga ko'ra uning a'zolari ham o'zgaradi. Bunday guruh Bo'lajak pedagoglarda moslashuvchanlik ko'nikmasini shakllantiradi. O'qituvchi bo'lajak pedagoglar muvafaqqiyatga erishishlari uchun ularni qiziqarli, murakkab vazifalar va aniq maqsad va vaqt bilan ta'minlaydi. Ma'lum vazifani bajarish jarayonida bo'lajak pedagoglar ishga "berilib" ketishlari sababliular vaqt tushunchasini unutib qo'yadilar.

Vaholanki, bo'lajak pedagoglar maktab sharoitida kamdan-kam bunday holatgatushsalarda, o'qituvchilar bunday muhitni yaratishga intilishlari lozim.

Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni shakllantirish

Bo'lajak pedagoglarni... - qiziqarli; - murakkab vazifalar; - aniq maqsad va vaqt bilan ta'minlash;

Bo'lajak pedagoglarga... - kreativlik muvozanatsizlik xissini yuzaga keltirishini anglatish; - bezovtalik va qo'rquv hissidan xalos bo'lishga yordam berish; - kreativ fikrlash ko'nikmalarini boshqa ko'nikmalar bilan rivojlantirishga yordam berish; - "qutqarib" qolish emas, balki yo'l yo'riq ko'rsatish;

Bo'lajak pedagoglarni... - suhbatlar orqali rag'batlantirish; - konstruktiv sharhlar bilan ta'minlash; - yangi ko'rsatmalar bilan tanishtirib boorish;

Bo'lajak pedagoglar... - o'zlarida kreativlikning boshqa turlarini ham rivojlantira olishlari; - guruhda ishlay olishlari; - hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikirlarga ega bo'lishlari uchun poydevor bo'ladigan muhitni yaratish.

O'quv mashg'ulotlarining avvaldan rejalashtirilishidan voz kechish, bo'lajak pedagoglarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikirlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga majbur qilish ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni yutuqlarga erishishga rag'batlantirishda asosiy omil bo'ladi. O'qituvchining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etish, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur.

"Men qanday o'qituvchi bo'lishni xohlayman?"

O'qituvchining ijodkorligini shakllantirish asosan ijodiy kasbiy faoliyatga yo'naltirilganligi bilan belgilanadi. Talabalarga savollarga samimiy javob beradigan anketa taklif etiladi. Javoblar e'lon qilinmaydi. Anketa ochiq xarakterga ega va javobning erkin shaklini ta'minlaydi.

Savollar.

1. Maktabda ijodiy faoliyat uchun imkoniyatlar bormi? Nima uchun?
2. Kasbiy faoliyatingizga yangi narsalarni qo'shishni xohlaysizmi?
3. Psixologik va pedagogik adabiyotlarning yangiliklarini o'qiyapsizmi?
4. Agar siz maktabda ishlasangiz, qanday innovatsion dasturni o'rganishni xohlaysiz?
5. Yangi dasturlarni ishlab chiqish, yangi darsliklar ustida ishlash kabi darslaringizga o'zgartirish kiritishni xohlaysizmi?
6. Sinfda iloji boricha ko'proq ijodiy o'quvchilar bo'lishini xohlaysizmi?
7. Vaziyatni tasavvur qiling. Siz bosh o'qituvchi ishtirok etgan qiziqarli, sizningcha, darsdan tashqari tadbirni ishlab chiqdingiz va o'tkazdingiz. Siz o'zingizdan mamnun edingiz, ta'lim oluvchilar buni yaxshi ko'rishdi. Sizning

ishlingizni tahlil qilayotganda, bosh o'qituvchi sizning tadbiringiz unga yoqmasligini, ta'lim oluvchilar juda ko'p shovqin qilayotganini, topshiriqlarni bajarayotganini, sinfda yurganini va hokazolarni aytdi.

8. Quyidagi vaziyatni tasavvur qiling: maktab ma'muriyati sizga o'qituvchilar kengashida nutq so'zlashni va topilmalaringizni hamkasblaringiz bilan bo'lishishni taklif qildi. O'qituvchilar kengashidan keyin katta hamkasblar sizning oldingizga kelib: "Tajriba almashish siz uchun erta emasmi?" "Keyingi safar gapirishga rozi bo'lasizmi? Qanday qilib qilasiz?"

9. Quyidagi vaziyatni tasavvur qiling: siz yangi darsni ishlab chiqdingiz, ammo uni amalga oshirgandan so'ng, ko'p narsa ishlamaganligini, ba'zi g'oyalaringiz samarasiz ekanligini angladingiz. Keyingi safar tajriba o'tkazasizmi?

10. Agar siz bosh o'qituvchi, hamkasblar ishtirok etadigan ochiq darsni o'tkazishingiz kerak bo'lsa, siz yangi dars ishlab chiqishga yoki tayyor uslubiy ishlanmalardan foydalanishga intilasizmi?

11. Iltimos, siz bilgan innovatsion o'qituvchilarni eslaysizmi?

12. Siz bilgan o'quv dasturlari qanday?

13. Iltimos, quyidagi vaziyat bilan tanishing: maktabda amalda, siz sinfda sizga va o'zingizga darslarga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradigan o'qituvchi sizga barcha mavzular batafsil bayon etilgan uslubiy ishlanmalarni berdi. Sizningcha, siz ushbu tavsiyalardan doimiy ravishda foydalanasizmi yoki dars tizimingizni ishlab chiqasizmi?

14. Bunday vaziyatni tasavvur qiling: sizning sinfingizda doimiy ravishda savollar beradigan (dars mavzusi bo'yicha ham, yo'q) o'quvchi bor, ko'pincha sizning hikoyangizni to'ldiradi. Iltimos, ushbu talabaga bo'lgan munosabatingizni bildiring. U bilan qanday munosabatda bo'lishingizni taxmin qiling.

Bundan tashqari, talabalarga o'z javoblarini mustaqil ravishda tahlil qilish taklif qilinadi.

Savollarga javoblarni (1, 2, 3) savollarga javoblar bilan solishtiring (7, 8, 9, 10).

Qarang, javoblarda qarama-qarshilik bormi?

Savollarga javoblarni (3, 4) savollarga javoblar bilan solishtiring (9, 10).

Siz innovatsion o'qituvchilar, innovatsion dasturlarning etarli nomlarini nomlay oldingizmi?

Oltinchi savolga javobni berilgan vaziyatga javob bilan solishtiring (15). Iqtidorli ta'lim oluvchilar bilan ishlash muammosini etarlicha tasavvur qila olasizmi? Bunga tayyormisiz?

Introspektsiyadan so'ng, istaganlar o'z xulosalari va taassurotlari bilan bo'lishishlari mumkin.

Ijodkorlikni aniqlash usullari.

1. "Ijodkorlik" testi (Muallif Vishnyakova N.)

"Ijodkorlik" testi sizga shaxsning ijodiy moyilligi darajasini aniqlashga va psixologik ijodiy Profil yaratishga imkon beradi, "men - haqiqiy" obrazining ijodiy tarkibiy qismini va "men-ideal" obrazini aks ettiradi. "Men haqiqiyman" va "men idealman" ijodkorligining ikkita tasvirini taqqoslash shaxsning ijodiy zaxirasi va ijodiy salohiyatini aniqlashga imkon beradi.

Sizdan test savollariga javob berib, shaxsiy xususiyatlaringizni mustaqil ravishda baholashingiz so'raladi. Savollarni diqqat bilan o'qing. Agar savol ijobiy bo'lsa, "+" belgisini qo'ying, salbiy bo'lsa, "men-haqiqiy" va "men-ideal" ustuniga "-" belgisini qo'ying. Javob haqida uzoq vaqt o'ylamang, chunki birinchi javob impulsiv va odatda to'g'ri. Haqiqiy bo'ling!

№	index	Savolning mazmuni	"Men-haqiqiy" tasvir	"Men-ideal"
1.	M	Sizni yangi narsalarni yaratishga nima sabab bo'lganligi haqida o'ylayapsizmi?		
2.	Л	O'zingizning qiziqishingiz tufayli muammoga duch kelasizmi?		

3.	O	Sizda dastlab yaxshi narsani mukammal qilish istagi bormi?		
4.	B	Ijtimoiy jihatdan yangi narsa yaratish orqali Shuhrat qozonishni orzu qilasizmi?		
5.	И	Xavfli vaziyatlarda siz sezgiingizga ishonasizmi?		
6.	Э	Sizningcha, ziddiyatli vaziyatlarda hissiy tajribalardan qochish mumkinmi?		
7.	Ю	Agar siz o'ynasangiz, hazil bilan javob berasizmi?		
8.	П	Agar o'zingizni ish bilan tanishtirsangiz, ishingizni ko'proq maoshli, ammo kamroq ijodiy ish bilan almashtirasizmi?		
9.	M	Siz qabul qilayotgan qarorning oqibatlari haqida o'ylayapsizmi?		
10.	Л	Yangisini bilish, agar u xavf bilan bog'liq bo'lsa, sizni qiziqtirmaydimi?		
11.	O	Siz noto'g'ri narsalarni muvaffaqiyatli ishlatishingiz kerakmi?		
12.	B	Haqiqiy voqea haqida gapirganda, siz xayoliy tafsilotlarga murojaat qilasizmi?		
13.	И	Ekstremal vaziyatlarda siz sezgi emas, balki aqlning ovozi tez-tez tinglaysizmi?		
14.	Э	Ijodiy faoliyat jarayoni sizni hissiy jihatdan qoniqtiradimi?		
15.	Ю	O'zingizga hazil qilishni va kulishni yoqtirasizmi?		
16.	П	Sizni qiziqtirgan faoliyat sohasida yangi narsalarni ixtiro qildingizmi?		
17.	M	Nostandart vaziyatlarda ijodiy fikrlashni talab qiladigan ish sizni charchatadimi?		
18.	Л	Boshqalar siz hamma narsani o'rganayotganingizni ta'kidlaydilarimi?		
19.	O	Sizning ehtirosingiz kamdan-kam uchraydimi?		
20.	B	Sizda haqiqiy voqealar bilan bog'liq g'ayrioddiy tasvirlar bormi?		
21.	И	Ba'zan telefonni ko'tarmasdan kim sizga qo'ng'iroq qilishini oldindan bilasizmi?		
22.	Э	Siz boshqa odamlarning ta'lim		

		oluvchilarining his-tuyg'ularining salbiy ko'rinishlariga befarqmisiz?		
23.	Ю	Muvaffaqiyatsizliklaringizdan kulasizmi		
24.	П	Yangi bilimlar uchun maxsus darslarga tashrif buyurasizmi, hatto bu noqulaylik bilan bog'liq bo'lsa ham?		
25.	М	Siz uchun kichik bir tafsilot, muammoning ishorasi uni ishlab chiqish bilan shug'ullanish uchun etarli?		
26.	Л	Voyaga etganingizda ta'lim oluvchilarning falsafiy savollariga javob topdingizmi?		
27.	О	Ish sheriklaringizning asl, xavfli takliflariga qiziqishni yo'qotasizmi?		
28.	В	Siz hozir xayol qilyapsizmi, boshqa shaharda yoki boshqa asrda qanday yashaysiz?		
29.	И	Yaqinlashib kelayotgan tadbirning oqibatlarini oldindan bilish qiyinmi?		
30.	Э	Yangi ishning boshida hissiy ko'tarilish va ilhomni his qilyapsizmi?		
31.	Ю	Siz kompaniyani xursand qilish uchun oldindan hazil yoki hazil hikoyalarni tayyorlaganmisiz?		
32.	П	Ushbu vaziyatdan yangi chiqish yo'llarini talab qiladigan kasbiy faoliyatdagi kutilmagan hodisalar sizni charchatadimi?		
33.	М	Siz eng samarali tanlovni amalga oshirishdan oldin qiyin muammolarni hal qilish variantlari haqida o'ylayapsizmi?		
34.	Л	Uzoq vaqt davomida yangi narsalarni bilmaganingizda, norozilik hissi sizni qiyinaydimi?		
35.	О	Siz aql-idrokni talab qiladigan ishni yaxshi ko'rasizmi, hatto uni amalga oshirish qiyin bo'lsa ham?		
36.	В	G'ayrioddiy muammolarga duch kelganda, ularni hal qilish istiqbollarini taxmin qilasizmi?		
37.	И	Keyinchalik sodir bo'lgan voqealarni bashorat qilgan tush ko'rganmisiz?		

38.	Э	Ijodkorlikda kerakli natijaga erisha olmagan odamlarga hamdardmisiz?		
39.	Ю	Qiyin vaziyatlardan chiqish uchun hazildan foydalanasizmi?		
40.	П	Siz ijodiy imkoniyatlaringizni hisobga olgan holda kasb tanladingsizmi?		
41.	М	Mojaro muammosining ko'plab salbiy oqibatlari haqida o'ylash qiyinmi?		
42.	Л	Yangi narsalarni bilish uchun martaba bilan shug'ullana olasizmi?		
43.	О	Agar u biron bir qiyinchilik bilan bog'liq bo'lsa, g'ayrioddiy narsalarni yaratish bilan shug'ullanasizmi?		
44.	В	Siz kirmoqchi bo'lgan notanish joyni tasavvur qilish qiyinmi?		
45.	И	Siz uzoq vaqt davomida uchrashmagan odamni esladingiz, keyin to'satdan u sizga qo'ng'iroq qildi yoki xat yozdi?		
46.	Э	Siz aldangan odamga hamdardmisiz?		
47.	Ю	Siz hazil va kulgili hikoyalarni o'zingiz o'ylab topasizmi?		
48.	П	Agar siz ishlash imkoniyatidan mahrum bo'lsangiz, unda hayot siz uchun qiziqishni yo'qotadimi?		
49.	М	Ijodiy faoliyatingizning barcha bosqichlari haqida yaxshilab o'ylab ko'rasizmi?		
50.	Л	Qanday ishlashini bilish uchun ba'zida biror narsani tahlil qilishni xohlaysizmi?		
51.	О	Siz allaqachon ishlab chiqilgan harakatlar rejasini amalga oshirish jarayonida improvizatsiya qilyapsizmi?		
52.	В	Siz ta'lim oluvchilar uchun ertak yozasizmi?		
53.	И	Siz tushunarsiz sabablarga ko'ra ba'zi odamlarga ishonmasligingiz sodir bo'ladimi?		
54.	Э	Agar siz aldangan bo'lsangiz, juda ko'p tashvishlanasizmi?		
55.	Ю	Kinoya shaklida ifodalangan hazil sizni bezovta qiladimi?		

56.	П	Sizning kasbingiz atrofingizdagi dunyoni yaxshilashga imkon beradi deb o'ylaysizmi?		
57.	М	Sizningcha, insonning ijodiy faoliyatida qanday yashirin sabablar yashiringan?		
58.	Л	Sizni qo'shnilar qanday yashashi qiziqtiradimi?		
59.	О	Siz g'ayrioddiy ko'rinishga ega odamlar bilan muloqot qilishni afzal ko'rasizmi?		
60.	В	Meros olish orqali nima qilish mumkinligi haqida xayol qilganmisiz?		
61.	И	Bir qarashda odamning xarakterini aniqlash qiyinmi?		
62.	Э	Siz qashshoq odamlarga hamdardmisiz?		
63.	Ю	Atrofingizdagi odamlar sizni aqlli odam deb bilishadimi?		
64.	П	Sizning professional ijodingizda juda ko'p muvaffaqiyatsizliklar bo'lganmi?		
65.	М	Ijodiy faoliyatingizda muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizlik sabablari haqida o'ylayapsizmi?		
66.	Л	Agar siz tushunarsiz yangi so'zni uchratsangiz, uning ma'nosini ma'lumotnomalarda bilib olasizmi?		
67.	О	Sizni faqat an'anaviy hayot nuqtai nazariga ega odamlar qiziqtiradimi?		
68.	В	She'r yozasizmi?		
69.	И	Tanish odamga qarab, uning hayoti qanday bo'lishini taxmin qilish qiyinmi?		
70.	Э	Ko'cha janjallarida kamdan-kam hollarda his-tuyg'ularingizni ifoda etasizmi?		
71.	Ю	Qiyin vaziyatdan hazil bilan chiqish siz uchun qiyinmi?		
72.	П	Agar muvaffaqiyatga erishish imkoniyati kafolatlanmasa, ishingizda tavakkal qila olasizmi?		
73.	М	Tasodifiy tafsilotlar bilan yaxlit natijani ishonchli tarzda tiklayapsizmi?		
74.	Л	Siz hayot shajarasini kuzatishga harakat qildingizmi?		
75.	О	Agar sizning tanishlaringiz nimani orzu		

		qilayotganingizni bilsalar, ular sizni g'alati deb hisoblashadimi?		
76.	В	O'zingizni qarilikda tasavvur qilish qiyinmi?		
77.	И	Intuitiv tashvish tufayli notanish odam bilan uchrashishga borishdan qo'rqasizmi?		
78.	Э	Odamlar hayotidagi dramatik voqeani tomosha qilib, bu siz bilan sodir bo'lganligini his qilyapsizmi?		
79.	Ю	Boshqa barcha janrlarda komediyani afzal ko'rasizmi?		
80.	П	Ijodkorlik kasbiy faoliyat bilan birga bo'lishi kerakmi?		

Natijalarni qayta ishlash

Har bir ijodkorlik indeksidagi ballar soni olingan ballarni yig'ishda test kaliti bilan belgilanadi. Agar mavzu savolga javob test kalitiga to'g'ri kelsa, u ushbu indeks ko'rsatkichi bo'yicha bitta ball oladi: "men haqiqiymen" va "men idealman". Masalan, agar mavzu birinchi savolga ijobiy javob bergan bo'lsa (+) ustunda "men haqiqiymen" va "men idealman" va javob kaliti+, keyin birinchi indeks bo'yicha М (ijodiy fikrlash) u bitta ball oladi, agar salbiy (-) bo'lsa, u ball olmaydi. Shuni esda tutish kerakki, test kaliti har bir sifat uchun nafaqat "men haqiqiymen", balki "men idealman"ga ham tegishli.

Ballar natijalari jadvali

№ P / P	indeks	Kreativ sifatlar	Men haqiqiy " jami ballar	"Men mukammalman " jami ballar
1	М	Ijodiy fikrlash		
2	Л	Qiziqish		
3	О	O'ziga xoslik		
4	В	Tasavvur		
5	И	Sezgi		
6	Э	Hissiylik, hamdardlik		

7	Ю	Hazil tuyg'usi		
8	П	Kasbga ijodiy munosabat		

Test kaliti

№ P / P	indeks	Savol raqami	"Men haqiqiyman" uchun kalit, "Men mukammalman" uchun kalit
1	ijodiy fikrlash	1	+
M	9	+	
17	-		
25	+		
33	+		
41	-		
49	+		
57	+		
65	+		
73	+		
2	QiziqishJI	2	+
10	-		
18	+		
26	+		
34	+		
42	+		
50	+		
58	+		
66	+		
74	+		

3	O'ziga Xoslik (originallik) O	3	+
11	+		
19	+		
27	-		
35	+		
43	+		
51	+		
59	+		
67	-		
75	+		
4	Tasavvur B	4	+
12	+		
20	+		
28	+		
36	+		
44	-		
52	+		
60	+		
68	+		
76	-		
5	Intuitsiya И	5	+
13	-		
21	+		
29	-		
37	+		
45	+		
52	+		
61	-		

77	+		
6	Hissiyot,	6	-
empatiya Э	14	+	
22	-		
30	+		
38	+		
46	+		
54	+		
62	+		
70	-	70	-
78	+	78	+
7	hazil tuyg'usi IO	7	+
15	+		
23	+		
31	-		
39	+		
47	+		
55	-		
63	+		
71	-		
79	+		
15	+		
8	ijodiy	8	-
Kasbga	16	+	
munosabat II	24	+	
32	-		
40	+		
48	+		
56	+		
64	-		

72	+		
80	+		

Nazorat savollari:

1.Ma'ruza mashg'uloti uchun mo'ljallangan matnning vizual xususiyat kasb etishi qanday ahamiyatga ega?

2.O'quv topshiriqlarining qanday turlari mavjud?

3.O'quv mashg'ulotlar uchun topshiriqlarni shakllantirishda nimalarga e'tibor qaratiladi?

3.O'quv topshiriqlari uchunish qog'ozlarini tayyorlash qanday didaktik ahamiyatga ega?

4.Kreativ yondashuv asosida o'quv fanlari bo'yicha nazorat-sinov-topshiriqlarini tayyorlashda qanday talablar inobatga olinadi?

5.Talabalarining o'quv faolligini oshirishda keys va darajali testlar to'plamini shakllantirishning ahamiyati qanday?

Mavzu. Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish

Reja

1.Kreativ ijodiy jarayon o'ziga xos xususiyatlari.

2.Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish muayyan bosqichlarda

3. Pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini aniqlash

Kalit so'zlar: intellektual rivojlanish, kreativ shaxs, pedagoglarning kreativlik sifatleri, ijodiy jarayon, innovatsion g'oyalar, axborot texnologiyalari imkoniyatlari

Faoliyat har doim shaxs tomonidan amalga oshiriladi. Uning maqsadlari va motivlari faoliyatni amalga oshirish darajasiga ta'sir qiladi. Agar shaxsning

maqsadlari faoliyatning o'zidan tashqarida bo'lsa, agar kishi faqat ad adogages bilan ishlasa yoki faqat obro'sini yo'qotmaslik uchun ishlasa, u holda faoliyat (harakat darajasida amalga oshiriladi) eng yaxshi holatda vijdonan amalga oshiriladi va uning natijasi, hatto yorqin ijro bilan ham, talab qilinadigan me'yordan oshmaydi.

Bunday odamning yuqori qobiliyatlarini ta'kidlab, uning yuqori ijodiy salohiyati haqida gapirmaslik kerak, chunki ijodkorlik sabab va maqsadning mos kelishini o'z ichiga oladi, ya'ni. ob'ektning o'ziga bo'lgan ishtiyoqi, faoliyatga bo'lgan qiziqishi.

Bunday holda, dastlabki vazifa bajarilganda ham, dastlabki maqsad amalga oshirilganda ham faoliyat to'xtatilmaydi. Inson sevgi bilan nima qilsa, u doimiy ravishda takomillashib boradi, ish jarayonida tug'ilgan barcha yangi g'oyalarni amalga oshiradi.

Natijada, uning faoliyatining yangi mahsuloti dastlabki rejadani sezilarli darajada oshadi. Bunday holda, biz shaxsning o'zi tashabbusi bilan faoliyatning rivojlanishi sodir bo'lganligini aytishimiz mumkin.

Ijodkorlik-g'ayrioddiy g'oyalarni yaratish, an'anaviy fikrlash sxemalaridan chetga chiqish, muammoli vaziyatlarni tezda hal qilish qobiliyati.

Intellectual rivojlanishning yuqori darajasi ijodiy qobiliyatlarning yuqori darajada rivojlanishini anglatadi.

Ijodkorlik sohasini o'rganish qiyin va ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi, chunki ma'lum bir masalaga tegishli faktlarning empirik sohasi juda keng.

Kreativshaxs fikrlarning mustaqilligi, o'ziga bo'lgan ishonch, qiyinchiliklarda jozibadorlikni topish qobiliyati, estetik yo'nalish, tavakkal qilish qobiliyati potentsial ijodiy xususiyatlar bilan bog'liq.

Kreativ ijodiy jarayon ijodkorlikning barcha turlari uchun umumiy fikrlash jarayonlari kombinatsiya va o'xshashlikdir.

Shuni ta'kidlashni istardimki, inson ongining asosiy xususiyati uning ijodiy yo'nalishi, ijodiy istagi.

Inson ijodiy ong yordamida ijodkorlik amalga oshiriladi va ijodiy o'zini takomillashtirish amalga oshiriladi.

Insonning individual va ijtimoiy shakllanishi, insoniyat taraqqiyotining rivojlanishi asosida shaxs va insoniyatning ijodiy o'zini o'zi anglashi, insoniyatning mukammallikka qurilishi va koinotdagi ongning tarqalishi yotadi.

Ijodkorlik-bu hayotning doimiy o'zi yaratilishidir.

Yaratuvchi o'qituvchi birinchi navbatda o'qituvchi sifatida o'zini doimiy ravishda yaratishini anglashi kerak.

Innovatsion texnologiyalarni - pedagogik muammolarni hal qilishning yangi usullarini, shuningdek innovatsion g'oyalarni - yangi qadriyatlar va mentalitetlarni farqlash kerak.

Innovatsiya-bu nostandart fikrlashning o'ziga xos turi, shu jumladan birinchi navbatda yangi g'oya, muammoli voqelik muammolarini keyinchalik ularni asl echi bilan aniqlash va uni pedagogik amaliyotga qaytarish usullari.

Shu nuqtai nazardan, yangilik o'qituvchining ijtimoiy rivojlangan tajribasini boyitishi, unga qo'shgan shaxsiy hissasini anglatadi. Innovatsiya har doim individuallik va mualliflik tushunchasidir, bu fan va tajribaga hissa qo'shadi.

Kreativ pedagogika, birinchi navbatda, umuminsoniy qadriyatlarni tan oladigan o'qituvchining yangi ijodiy tafakkurini shakllantiradi, chunki faqat ijodiy shaxs boshqa ijodiy shaxsni — o'z taqdirini va turmush tarzini mustaqil ravishda quradigan, qanday yashashni biladigan odamni tarbiyalashi mumkin.

Har bir o'qituvchi oldida— shaxsning individual rivojlanishiga hissa qo'shadigan zarur shart-sharoitlarni yaratishvazifasi bor. Ushbu shartlar shuni ko'rsatadiki, hamma narsa o'quv jarayonini shunday tashkil etishga, uning yaxlitligiga yo'naltirilishi kerak, bu erda barcha fanlar insonning ijodiy salohiyatini faollashtiradi, uning ma'naviy kuchlarini, ijodga chanqoqligini uyg'otadi; bu erda har qanday fanni o'qitish metodikasi tayyor bilim, xulosalar va nuqtai nazarlarning passiv idrokini istisno qiladi.

Biz bilamizki, har bir insonning o'ziga xos uslubi, o'ziga xos o'rganish uslubi, o'ziga xos hayotiy amaliy tajribasi bor.

Ijodiy fikrlashning shakllanishi ushbu xususiyatlarning barchasini engib o'tish va birlashtirishga emas, aksincha, ularni hisobga olish va shaxsning ijodiy faolligini rivojlantirish omillari sifatida maksimal darajada foydalanishga asoslangan.

Pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini aniqlash ikki tomonlama ahamiyatga ega.

Birinchidan, ular o'zlaridagi mavjud kreativlik sifatleri, ularning darajasi borasida aniq tasavvurga ega bo'ladi.

Ikkinchidan, ular tomonidan tashkil etilayotgan ta'lim jarayoning sifati hamda samaradorligi xususida bir to'xtamga kelish mumkin. Shuningdek, kreativlik sifatlariga egaliklarini aniqlash orqali pedagoglarning bu boradagi faoliyatlari yo'nalishlarini belgilash imkoniyati yuzaga keladi.

Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish muayyan bosqichlarda kechadi. Mazkur bosqichlarning har birida kreativlik sifatlarini rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalarining maqsadli, izchil qo'llanilishi, shuningdek, pedagogik faoliyatni tashkil etishda axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan ijodiy foydalanish o'qitish sifatining yaxshilanishi, samaradorligining oshishi uchun qo'lay sharoitni yaratadi.

Devid L'yuisning bolalarda kreativlikni rivojlantirishga oid ko'rsatmalari:

1. Bolalarning savollarigachidam bilan to'g'ri javob bering.
2. Ularning savollari va fikrlarini jiddiy qabul qiling.
3. Bolalarga o'z ishlari bilan shug'ullanishlari uchun alohida xona yoki burchak ajrating.

4. Agarda ijodiy jarayon bilan bog'liq bo'lsa, u holda bolani xonadagi tartibsizlik uchun koyimang.

5. Vaqti-vaqti bilan bolalarga ularni yaxshi ko'rishingizni va ularni qanday bo'lsalar, shunday qabul qilishlarini namoyon eting.

6. Bolalarga imkoniyatlariga mos yumushlarni buyuring

7. Ularga shaxsiy rejalarini ishlab chiqish va qarorlar qabul qilishga ko'maklashing.

8. Bolalarga faoliyatlarda yuqori natijalarga erishishlariga yordam bering.

9. Kamchiliklarini ko'rsatgan holda bolani boshqalar bilan solishtirmang.

10. Bolani kamsitmang va o'zini yomon, ojiz deb hisoblashishiga yo'l qo'ymang.

11. Uni mustaqil fikrlashga o'rgating.

12. Bolani sevimli mashg'ulotini tashkil etishi uchun zarur buyumlar bilan qurollantiring.

13. Uni turli voqealarni o'ylab topishga, fantaziya qilishga majburlang, bu jarayonda unga yordamlashing.

14. Bolani yoshlikdan o'qib-o'rganishga odatlantiring

15. Doimo bolaning ehtiyojlariga e'tibor qarating.

16. Har kuni bola bilan yuzma-yuz suhbatlashish uchun vaqt toping.

17. Oilaga oid masalalarning muhokamasiga bolalarni ham jalb qiling.

18. Xatolari uchun bolani masxara qilmang.

19. Bolani har bir yutug'i uchun maqtang.

20. Uning yutuqlarini maqtashda samimiy bo'ling.

21. Bolani turli yoshdagi kishilar bilan muloqot qilishga o'rgatib boring.

22. Uning borliqni anglashiga yordam beradigan amaliy tajribalarni o'ylab toping.

23. Bolaga turli latta-puttalar bilan o'ynashni taqiqlamang – bu uning tasavvurini boyitadi

24. Uni muammoni topish va uni hal qilishga rag'batlantiring.

25. Bolaga nisbatan o'z munosabatingizni baholashda odil bo'ling.

26. U bilan muhokama qilinadigan mavzularni cheklamang.

27. Bolaga qarorlarni mustaqil qabul qilishva uning uchun javobgar bo'lish imkonini bering.
28. Bolaga uning shaxs bo'libshakllanishi uchun yordam bering.
29. Bolaga uning uchun foydali bo'lgan teleko'rsatuvlarni tomosha qilishi va radio eshittirishlarni tinglashi uchun ko'maklashing.
30. Uni o'z qobiliyatlarini ijobiy qabul qilishga odatlantirib boring
31. Bolani kattalardan mustaqilbo'lishga o'rgatib boring.
32. Bolaning o'ziga va uning sog'lom fikrga egaligiga ishonong.
33. Bolaga "Men ham buni bilmayman"deb, uni muvaffaqiyatsizliklarga bee'tibor bo'lishga o'rgatmang.
34. Bolaga, garchi u ishning ijobiy natijaga ega bo'lishiga ishonmasada, boshlangan ishni oxiriga yetkazishi uchun imkoniyat yarating.
35. Kundalik daftar yuritng va unga bolada kreativ qobiliyat shakllanishini qayd etib boring

Muhokama uchun savollar:

1. Pedagoglarning kreativlik sifatlariga egaliklarini qanday metod va vositalar yordamida aniqlash mumkin?
2. Pedagoglarda kreativlik sifatlarining rivojlanishi qanday bosqichlarda kechadi?
3. Qanday metodni pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi?
4. Patti Drapeau tomonidan talabalarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan qanday vosita taklif etilgan?
5. Devid L`yuis ko'rsatmalarining ahamiyatini Siz qanday baholaysiz?
6. Shaxsiy hayotingizda ko'rsatmalardan qaysilariga rioya etasiz?
7. Shaxsiy hayotingizda ko'rsatmalardan qaysilariga e'tibor qaratmagansiz?
8. Ko'rsatmalar bilan tanishish asosidashaxsan Siz qanday xulosalarga keldingiz.
9. Sizningcha, ko'rsatmalardan eng ahamiyatlisi qaysi?

TEST TOPSHIRIQLARI

1. Lug'aviy jihatdan "competence" tushunchasi qanday ma'noni ifodalaydi?
qobiliyat;
2. Kasbiy faoliyatni amalga oshirishda mutaxassis tomonidan o'zi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olishi qanday sifatni ifodalaydi?
kompetentlikni;
3. Murakkab jarayonlarda; 2) raqobatchilar bilan kurashishda; 3) noaniq vazifalarni bajarishda; 4) bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda; 5) har qanday vaziyatda ham yutuqqa erishishga intilishda; 6) kutilmagan vaziyatda harakat rejasiga ega bo'la olishda. 3. Kompetentlik yaqqol namoyon bo'ladigan holatlarni belgilang.
1; 3; 4; 6;
4. A.K. Markovning fikriga ko'ra, pedagogda kasbiy kompetentlikning qaysi jihatlari namoyon bo'ladi? maxsus (kasbiy) kompetentlik; ijtimoiy kompetentlik; shaxsiy kompetentlik;
individual kompetentlik.
5. B. Nazarova pedagogning kasbiy kompetentligida qaysi jihatlarni ustuvor deb belgilagan?
maxsus kompetentlik; ijtimoiy kompetentlik; autokompetentlik; ekstremal kasbiy kompetentlik;
6. Kasbiy kompetentlik sifatlarini belgilang.
ijtimoiy, maxsus, shaxsiy, texnologik va ekstremal kompetentlik;
7. Ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda sub'ektlar bilan muloqotga kirisha olish. Bu holatlar pedagogda qanday kompetentlik mavjudligini ifodalaydi?
Ijtimoiy kompetentlik;

8. Psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik. Ushbu tarkibiy asoslar pedagogga xos qanday kompetentlikka xos?

Maxsus kompetentlikka;

9. Izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish negizida pedagogga xos qanday kompetentlik aks etadi?

shaxsiy kompetentlik;

10. Kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish pedagogga xos kompetentlikning qaysi sifatini ifodalaydi?

Texnologik kompetentlikni;

11. Favqulodda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik. Ushbu malakalarga egalikni ifodalovchi kompetentlikka xos sifat – bu ...

texnologik kompetentlik.

12. Pedagogning o'z ustida ishlashi necha bosqichda kechadi?

5 bosqichda;

13. O'z ustida ishlaganda pedagogning yutuqlarini boyitish va kamchiliklarni bartaraf etish yuzasidan aniq qarorga kelishi qaysi bosqichda ro'y beradi?

2 bosqichda;

14. O'z ustida ishlashning 1-bosqichida pedagog tomonidan qanday harakatlar tashkil etiladi?

o'z faoliyatini tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash;

15. Pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishi – bu ...

o'zini o'z tahlil qilish;

16. Shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi qanday nomlanadi?

o'z-o'zini baholash;

17. Shaxsning o'zini o'zi samarali baholashiga qanday omillar ta'sir ko'rsatadi?

o'zini tushunish; shaxs sifatida o'z qadr-qimmatini anglash; o'zini-o'zi nazorat qilish.

18. Shaxsning o'z-o'zidan qoniqishi yoki qoniqmasligi nimani belgilaydi? **o'z-o'zini baholash darajasini;**

19. Shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka, mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi qanday nomlanadi?

O'zini o'zi rivojlantirish;

20. Har bir shaxs yoki mutaxassisning o'zida ma'lum sifat, BKM, kasbiy kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish ehtiyojlari asosida ishlab chiqilgan shaxsiy xarakterdagi dastur qanday nomlanadi?

Individual rivojlanish dasturi;

21. Biror bir ish yoki faoliyatni yuksak darajada, hech bir qiyinchiliksiz, o'ta mohirlik bilan bajarish qanday nomlanadi?

Mahorat;

22. Pedagogning pedagogic jarayonni tashkiliy, metodik, ruhiy va sub'ektiv jihatdan o'ta mohirlik, ustalik bilan tashkil etish va boshqarish qobiliyati, ko'nikma-malakasiga egaligi ... deb nomlanadi?

Pedagogic mahorat;

23. Pedagogik odob; pedagogic bilimdonlik; pedagogic qobiliyat; pedagogic muloqot madaniyati;

pedagogik relaksatsiya; kommunikativ ta'sir ko'rsatish qobiliyati; pedagogik takt (nazokat);

pedagogik texnika; nutq texnikasi; pedagogik ijodkorlik; pedagogik tajriba; pedagogik madaniyat. Ular nimaning tarkibiy qismlari?

Pedagogik mahorat;

24. Pedagogning o'z oldiga o'ziga, kasbiga, jamiyatga, talabalarga va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan munosabatda bo'lishiga qo'yadigan axloqiy talablari tizimi qanday nomlanadi?

pedagogik odob;

25. Pedagogik odobning asosiy shakllarini ko'rsating.

kasbiy-pedagogik burch; pedagogik adolat;

pedagogik majburiyat (deontologiya); pedagogik obro';

26. Pedagogning o'quvchilar, ularning ota-onalari, pedagogik jamoa, jamiyat tomonidan e'tirof etilgan axloqiy maqomi qanday nomlanadi? **pedagogik obro';**

27. Pedagogga xos bo'lib, pedagogik faoliyatni oqilona tashkillashtirish va olib borilishiga imkon beradigan, amaliy vazifalarning samarali bajarilishini ta'minlashda ahamiyatli bo'lgan xususiyatlar qanday nomlanadi?

Pedagogik qobiliyat.

28. Didaktik qobiliyat; akademik qobiliyat; pertseptiv-pedagogik qobiliyat; nutq qobiliyati; tashkilotchilik qobiliyati; avtoritar qobiliyat; kommunikativ qobiliyat; pedagogic xayolot; diqqatni taqsimlay olish qobiliyati. Pedagogik qobiliyatning ushbu turlari kim tomonidan guruhlangan?

V.A. Krutetskiy;

29. Pedagogik muloqot uslublarini ko'rsating.

Avtoritar, demokratik va liberal;

30. Talabalarining hissiy faoliyati, ruhiy-jismoniy quvvati va ishchanlik qobiliyatini qayta tiklash qanday nomlanadi?

pedagogik relaksatsiya;

31. Talabaga hurmat bilan munosabatda bo'lish; talabchanlik; suhbatdoshni qiziqish (diqqat) bilan tinglay olish va qayg'urish malakasi; ruhiy barqarorlik, dadillik, og'ir vazminlik; munosabatlar jarayonida ishonch bilan so'zlay olish; qat'iyatlilik (qaysarlik emas); talabalarga e'tiborli, hushyor bo'lish. Ushbu asosiy ko'rinishlar nimaga xos? pedagogik nazokatga; O'zini o'zi hissiy boshqarish; pantomimika; mimika; jest (qo'l, oyoq harakat)dan o'rinli foydalanish; nutq

texnikasi; alohida so'z yoki ifodalarni ifodalash sur'ati (ritmika). Ular nimaning asosiy turlari sanaladi?

Pedagogic texnikaning;

32. V.A. Suxomlinskiyning fikriga ko'ra, qosh-qovoqni uyub yurmaslik; boshqalarning kamchiliklari, nuqsonlarini oshirib ko'rsatmaslik; hazil-mutoyibaga moyil bo'lish; xushmuomala bo'lish va kelajakka ishonch bilan qarash. Ular qanday holatning muhim shartlari sanaladi?

Ruhiy barqarorlikka erishish;

33. Shaxs ichki kechinmalari, o'y-fikrlari, xarakterining gavda harakati va imo-ishoralar yordamidagi ifodasi qanday nomlanadi?

Pantomimika.

34. Shaxsning yuz muskullari harakatlari orqali o'z fikri, his-tuyg'ulari, kayfiyati va mavjud voqelikka nisbatan munosabatini ifodalashi qanday nomlanadi?

Mimika;

35. Nutqni tinglovchiga yetkazishda qo'llaniladigan vositalar majmui qanday nomlanadi?

Nutq texnikasi;

36. Kasbiy faoliyatni tashkil etish jarayonida pedagog tomonidan orttirilgan bilim, ko'nikma va malakalar majmui qanday nomlanadi?

Pedagogic tajriba;

37. Pedagogning ma'naviy-axloqiy qiyofasi bilan tashqi ko'rinishi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik, mutanosiblik nimanii fodalaydi?

Pedagogning imidjini.

38. "Kreativlik" tushunchasining lug'aviy ma'nosi – bu... **yaratish;**

39. Individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorligini tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiradigan ijodiy qobiliyati qanday nomlanadi?

Kreativlik;

40. Muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish; farazni tekshirish va o'zgartirish; qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash; muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlik. Kreativlikni ifodalovchi ushbu holatlar kim tomonidan asoslangan?

P. Torrens;

41. Ijodiy yo'nalganlik, mantiqiy fikrlayolish, eruditsiya (bilag'onlik), boytasavvur, ijodiy ta'sirchanlik va tashabbuskorlik, o'z ijodkorligini to'la-to'kis namoyish etish, refleksiya qobiliyati, hissiyotga boylik, mavjud tajriba va bilimlar asosida yangi qarorlarni qabul qilish malakasi. Ular nimaning negizida aks etuvchi sifatlar sanaladi?

Kreativlikning;

42. O'zini tavakkal qilishdan olib qochish; fikrlash va xatti-harakatlarda qo'polikka yo'l qo'yish; shaxs fantaziyasi va tasavvurining yuqori baholanmasligi; boshqalarga tobe bo'lish; har qanday holatda ham faqat yutuqni o'ylash. Ular qanday omillar sanaladi?

Shaxs kreativligini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi.

43. Pedagog kreativ potentsialining tarkibiy asoslarini ko'rsating. maqsadli-motivli yondashuv; mazmunli yondashuv; tezkor-faoliyatli yondashuv; refleksiv-baholash;

44. Muammoli xarakterga egalik; ijodiy yo'naltirilganlik; imkoniyatlarni oshirib borish; individuallikka erishish; kreativlikning yorqin namoyon bo'lishi; bir butunlik, izchillik va tizimlilik; shaxsning individual xususiyatlari va hayotiy faoliyatda orttirgan sifatlarining o'zaro uyg'unligi. Ushbu tamoyillar qanday sifatni belgilashga xizmat qiladi?

Pedagogga xos kreativlik potentsialini;

44. Pedagogning kreativ potentsiali darajasini aniqlovchi mezonlarni ko'rsating. tashabbuskorlik, kreativ qobiliyatga egalik, kreativ faollik, izlanuvchanlik; Pedagogning an'anaviy pedagogic fikrlashdan farqli ravishda ta'lim

va tarbiya jarayoni samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratishi, mavjud pedagogic muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati qanday nomlanadi?

pedagogik kreativlik;

45. Shaxsning kreativ faoliyatini baholovchi testlar necha turga bo'linadi?

2 turga;

45. Pedagogning talabalar jamoasi, ota-onalar, hamkasblar, rahbariyat bilan pedagogik odob va muloqot talablariga muvofiq holda uyushtiradigan suhbat qanday nomlanadi?

pedagogik muloqot madaniyati;

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vygotskiy L. S. Tanlangan psixologik tadqiqotlar. M., 1996 yil.
2. David Watson. The Question of Conscience Higher education and personal responsibility. Oxford, Institute of Education Press. 2014.
3. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.
4. Ermolaeva-Tomina L. B. Ijodiy faoliyatning namoyon bo'lishidagi individual farqlarni belgilovchi omillarni o'rganish / Ijod psixologiyasi. M., 1999.
5. Ernazarova G.O. Kasbiy yunaltirish ishlari (kasb-hunar kollejlari misolida) uslubiy qo'llanma. - Navoiy, 2017 y, -132 b.
6. Ernazarova G.O. Yosh avlodni hayotga tayyorlashda milliy qadriyatlar ahamiyati // O'zbekiston ayollarining fan, ta'lim, madaniyat va biznes sohasidagi yutuqlari mavzuidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – Jizzax. 2017, - B. 404-405.
7. Zinovkina M. M. NFTM-TRIZ: XXI asrning ijodiy ta'limi (Nazariya va amaliyot): Monografiya. M., 2007 yil.
8. Innovatsion ta'lim texnologiyalari / Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M., To'raev A.B. – T.: "Sano standart" nashriyoti, 2015. – 81-b.
9. Kaldibekova A.S., Xodjaev B.X. O'quvchilarning bilish faolligini oshirish yo'llari. – T.: TDPU, 2006
10. Kleg, B. Intensivniy kurs po razvitiyu tvorcheskogo mishleniya [Tekst] / B.Kleg, P. Bich. – M.: OOO «Izdatel'stvo Astrel»: OOO «Izdatel'stvo AST», 2004. – 392 s
11. Lazar Vlasceani, Laura Grunerg. Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions. Bucharest, 2004. Unesco. [ISBN 92-9069-178-6].

12. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish / Monografiya. – T.: Fan, 2004.
13. Muslimov N.A., va boshqalar. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi/ Monografiya. – T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2013.
14. Orlova S.N. Psixologiya. Kreativnaya psixopedagogika [Tekst]: uchebnoe posobie dlya studentov spetsial'nosti 030301 Psixologiya / S.N.Orlova. – Krasnoyarsk: SibGTU, 2009. – 116 s.
15. Pedagogika nazariyasi / OTM uchun darslik. Mual.: M.X.Toxtaxodjaeva va b. Prof. M.X.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. – T.: "Iqtisod-moiya", 2010. – 136-140-b.
16. Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob / Metodik qo'llanma. U.I.Inoyatov, N.A.Muslimov, M.Usmonboeva, D.Inog'omova. – T.: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, 2012. – 193 b.
17. Ro'zieva D., Usmonboeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Met.qo'll. – T.: Nizomiy nomli DTPU, 2013. – 115 b.
18. Ro'zimatova Barnoxon, Polvonov Baxtiyor. "Texnika oliy o'quv yurtlarida umumiy fizikani o'rganish jarayonida talabalar ijodiyotini rivojlantirish". "Ilmiy-texnik jurnal: 2-jild: 2-son, 4-modda.
19. Rahmonov Toxir, Yusupov Faxriddin va Tolaboyev Dilmuhammad, "O'rta maktabda mantiqiy strategiya va xulq-atvorni ko'rsatish bo'yicha tadqiqot", IEJRD -International Multidisciplinary Journal, vol. 5, yo'q. 7, p. 7 noyabr, 2020 yil
20. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – T.: Oliy pedagogika instituti, 2003.
21. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
22. Sherer Y. Texniki kreativnosti: kak v 10 shagov nayti, otsenit' i voplotit' ideyu [Tekst] / Y.Sherer. - M.: SmartBuk, 2009. – 136 s.
23. Tolipov O'., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – T.: Fan, 2006.

24.Tolipov O.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – T.: “Fan”, 2005.

25.Turdieva M. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida pedagogik tafakkurni shakllantirish. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2008. – 38-42-b.

26.Fayzullaeva N. Pedagogik bilimlar – o'qituvchi kasbiy mahoratining nazariy asosi //Uzluksiz ta'lim j. – T.: 2006. 6-son. – 102-b.

27.Torrance E.R. Ijodkorlik va futurizmni o'rgatish: Ta'limni qayta jihozlash 1998. 100-jild.

28.Torrance, E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. — Scholastic Testing Service, Inc., 2004.

29.Tunik YE.YE. Diagnostika kreativnosti. Test YE. Torrensa. Adaptirovanniyvariant [Tekst] / YE.YE. Tunik. – SPb: Rech', 2006. – 176s.

30.Yusupov F. T. O. G. L. va boshqalar. Dars va dars faoliyatida nonius raqamli laboratoriyadan foydalanish /Sharq uyg'onishi: Innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar. - 2021. - T. 1. - №. 10. - C. 86-94.

MUNDARIJA

1	Kirish	3
2	1-modul.Kreativ pedagogikaning umumiy asoslari	4
	“Kreativlik” va “Kreativ pedagogika” tushunchalarining mohiyati va pedagogik kreativlikningdolzarliligi	4
3	Pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari va ularning tarkibiy asoslari	15
4	2-modul.Kreativ pedagogikaning nazariy asoslari	26
	Kreativ pedagogikaning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti	26
5	Kreativ pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlari	37
6	Ta'limga ijodiy yondashuv	41
7	3-modul. Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish yo'llari	51
	Pedagoglarga xos kreativ sifat va ijodiy-pedagogik faoliyat malakalari	51
8	Kreativ tafakkurni shakllantirishning pedagogik asoslari	65
9	Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish	73
10	4-modul. Pedagoglarda kreativlik sifatleri va ijodiy tafakkurni rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar	84
	Kreativlik sifatleri va ijodiy tafakkurni rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar	84
11	Didaktik ta'minotni yaratishga kreativ yondashish	96
12	O'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari	99
13	5-modul. Amaliy pedagogik faoliyatni tashkil etishga kreativ yondashish	106
	Shaxsda kreativlikni shakllantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar	106
14	Pedagogning kreativlik potentsiali darajasini aniqlovchi mezonlar	115
15	Kreativ ko'nikmalar va bo'lajak pedagoglarda kreativ ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni	125
16	Pedagogik faoliyatni tashkil etishda axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan ijodiy foydalanish	151
17	Adabiyotlar ro'yxati	164

Содержание

1	Введение	3
2	Модуль 1. Общие основы креативной педагогики	4
	Сущность понятий "Креативность" и "Креативная педагогика" и актуальность педагогического креатива	4
3	Креативные возможности педагогов и их структурная основа	15
4	Модуль 2. Теоретические основы креативной педагогики	26
	Цель, задачи, объект и предмет креативной педагогики	26
5	Научно-исследовательские методы креативной педагогики	37
6	Творческий подход к воспитанию	41
7	Модуль 3. Пути развития креативных качеств у педагогов	51
	Креативные качества и навыки творческо-педагогической деятельности, присущие педагогам	51
8	Педагогические основы формирования креативного мышления	65
9	Развитие креативных качеств у педагогов	73
10	Модуль 4. Методы, средства и технологии развития креативных качеств и творческого мышления у воспитателей	84
	Методы, средства и технологии, развивающие креативные качества и творческое мышление	84
11	Креативный подход к созданию дидактического обеспечения	96
12	Педагогические технологии развития креативности у педагогов	99
13	Модуль 5. Креативный подход к организации практической педагогической деятельности	106
	Тренинги, направленные на формирование креативности в личности	106
14	Критерии, определяющие уровень креативного потенциала педагога	115
15	Процесс формирования креативных умений и навыков у будущих педагогов	125
16	Развитие творческих качеств у педагогов	151
17	Список литературы	164

Content

1	Introduction	3
2	Module 1. General principles of creative pedagogy	4
	The essence of the concepts of "creativity" and "creative pedagogy" and the relevance of pedagogical creativity	4
3	Creative possibilities of teachers and their structural basis	15
4	Module 2. Theoretical foundations of creative pedagogy	26
	The purpose, objectives, object and subject of creative pedagogy	26
5	Research methods of creative pedagogy	37
6	Creative approach to education	41
7	Module 3. Ways to develop teachers' creative qualities	51
	Creative qualities and skills of creative and pedagogical activity inherent in teachers	51
8	Pedagogical foundations of the formation of creative thinking	65
9	Development of creative qualities of teachers	73
10	Module 4. Methods, means and technologies for the development of creative qualities and creative thinking in educators	84
	Methods, tools and technologies that develop creative qualities and creative thinking	84
11	Creative approach to the creation of didactic software	96
12	Pedagogical technologies for the development of creativity among teachers	99
13	Module 5. Creative approach to the organization of practical pedagogical activity	106
	Trainings aimed at the formation of creativity in the personality	106
14	Criteria determining the level of a teacher's creative potential	115
15	The process of formation of creative skills and abilities of future teachers	125
16	Development of creativity qualities in educators	151
17	List of literature	164

**Ernazarova Gulnora Oblaqulovna, Chudakova Vera Petrovna,
Yakubova Marhabo Yusufovna, Oblaqulov Sherali Davronovich**

KREATIV PEDAGOGIKA ASOSLARI

O`quv qo`llanma

Muharrir:	X. Taxirov
Tehnik muharrir:	S. Melikuziva
Musahhih:	M. Yunusova
Sahifalovchi:	A.Ziyamuhamedov

Nashriyot litsenziya № 2044, 25.08.2020 й

Bichimi 60x841/16. —Times new roman garniturası, kegli 14. Offset bosma
usulida bosildi. Shartli bosma tabog'i 10,625. Adadi 100 dona. Buyurtma №
1196834

Nazokathon ziyo print MCHJda chop etildi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI